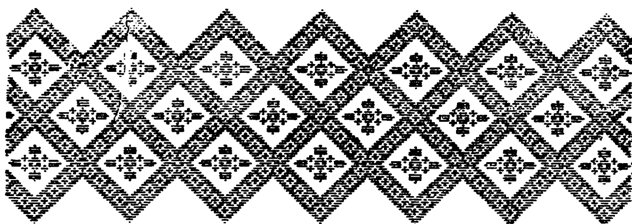
ÎNCHINARE

Închin această carte domnuluĭ Nicolae Iorga în semn de cinstire și iubire pentru înflăcăratul luĭ avînt întru reînvierea sufletuluĭ *romînesc.*

C. Sandu-Aldea.

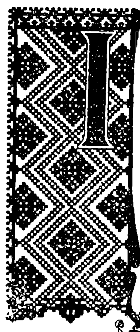
Berlin, în 9/22 April, 1906.

I.

UN ARENDAŞ

Iani Livaridi intrase acum cincĭ anĭ ca arendaş pe moşia Vultureasca, de pe malul Dunăreĭ, cale ca de un conac de la gara Sălcuţeĭ.

Gurile rele spuneaŭ că acest venetic fusese pe vremurĭ plăcintar şi că prin drămăluirea mărfiĭ, prin cumplită zgîrcenie şi prin cămătărie izbutise a-şĭ agonisi un capital frumuşel, cu care s'a apucat de arendăşie.

Alţiĭ — maĭ iscodacĭ — ţineaŭ mortiş că Livaridi găsise într'un beciŭ o căldare plină cu lire turceştĭ şi de atuncĭ par'că-ĭ pusese Dumn

Alţiĭ, în sfîrşit, ziceaŭ că toată averea cu care arendăşeşte el de la un timp încoace, o are de pe urma neveste̮ĭ luĭ, fata unuĭ Grec, negustor de grîne, putred de bogat şi pe care el o scosese din minţĭ. Toate acestea eraŭ însă numaĭ scornіturĭ lumeştĭ. Şiretenia vieţiĭ luĭ era următoarea:

La vîrsta de şaĭsprezece anĭ Iani Livaridi fu adus în ţară de un unchiŭ al luĭ care logofeţià de multă vreme pe o mare moşie boierească şi care se procopsise furînd zi cu zi şi pe ţăranĭ şi pe proprietar. Acest unchiŭ l-a băgat slugă la un plăcintar din Brăila, un prieten al luĭ din copilărie.

I-ar fi putut face rost de o bucăţică de pîine chiar la moşia unde era el logofăt, dar n'a vrut. L-a zvîrlit chiar de la început în vîrtejul groaznic al vieţiĭ spre a'l deprinde să deschidă ochiĭ de timpuriŭ, spre a-l face să vază ce greŭ se cîştigă un ban în ziua de azĭ şi spre a-l învăţa să ţie strîns băierile pungiĭ cînd, după multă alergătură şi cu mult amar, a izbutit să lege în ea doĭ-treĭ arginţĭ.

Acolo, la plăcintarul acela, şi-a făcut Iani Livaridi ucenicia luĭ de negustor.

Cînd se ... l în

— Nicĭ cincĭ banĭ!

Unchiul încreţi fruntea şi închise din ochiul stîng în semn de mirare.

Băiatul se uita la el serios, atent, parc'ar fi văzut atuncĭ întîia oară acea faţă osoasă în mijlocul căreia răsăria un nas coroiat, ca un plisc de bufniţă. Apoĭ, dîndu-se aproape de el, îĭ şopti:

— Am treĭ napoleonĭ de aur strînşĭ ban cu ban de pe rachiŭ!

Unchiuluĭ i-a fost ruşine de lumea cealaltă din cafenea, căcĭ altfel şi-ar fi sărutat nepotul pe amîndoĭ obrajiĭ.

— Bravo ţie, Ianişor!.. Bravo ţie!.. Tu aĭ să ajungĭ departe... Spune, vreĭ să te ajut să facĭ un negoţ?

Sfiala de ucenic trenţăros peri din sufletul băiatuluĭ. Acum vorbia serios, cu şart, amănunţit, parc'ar fi pus la cale cu un tovarăş o afacere de sute de miĭ de francĭ. Bătrînul se uita cu băgare de seamă la acest puiŭ de Grec în mintea căruia încolţiaŭ de pe acum planurĭ de negustorie. Şi, după ce l-a cîntărit bine din ochĭ, i-a strecurat în mînă cincĭ hîrtiĭ de cîte douăzecĭ de leĭ.

— Ţine, Ianişor!.. O sută de francĭ!.. Cu totul aĭ, va să zică, două sute nouăzecĭ şi cincĭ... Ia seama!.. Munceşte şi pune ban lîngă ban!.. Nu da pe datorie!

Cincĭ anĭ de zile Livaridi a 'nvîrtit fel de fel de negoţurĭ. A muncit, a răbdat de foame, a pus ban lîngă ban. Şi, după aceştĭ cincĭ anĭ, tînărul simţi că nu-ĭ maĭ ajung negoţurile acelea micĭ, simţi că el e făcut să învîrtească afacerĭ marĭ, de zecĭ, de sute de miĭ de francĭ.

Atuncĭ plecă să-şĭ vază unchiul. Îşĭ cumpărase haine nouă, ghete nouă, pălărie nouă, se răsese şi se tunsese cu breton pe frunte.

Unchiu-săŭ s'a crucit cînd s'a pomenit cu el la moşie, şi fiind-că tocmaĭ pleca pe cîmp, îl luă cu el în docăraş.

Se întrebară de afacerĭ, de sănătate, şi tînărul scoase binişor din sîn o batistă înnodată la un colţ.

— Cît aĭ?

— Cincĭ miĭ de francĭ!

Ochiĭ bătrînuluĭ licăriră. Apucâ mîna băiatuluĭ şi o strînse cu putere în mîna luĭ osoasă. Apoĭ rămase dus pe gîndurĭ.

Tînărul se uita lacom la sămănăturile ce se legănaŭ în bătaia vîntuluĭ. Aerul curat şi înviorător îĭ bătea obrajiĭ îngălbeniţĭ, şi el îl sorbia cu nesaţ, grabnic ca un hoţ, bucurat în adîncul sufletuluĭ că nu-l costă nimic. O viaţă nouă, o lume nouă îĭ răsăria înnaintea ochilor. Simţia că aicĭ trebuie să se cîştige mult maĭ mulţĭ banĭ şi mult maĭ uşor decît prin fleacurile luĭ de negoţurĭ din port. Pămîntul negru al ogoarelor i se părea o fabrică de aur, o fabrică minunată în care zvîrlĭ cu baniţa şi din care ieĭ cu chila.

Iar seara, pe cînd mîncaŭ amîndoĭ în odăiţa curată şi veselă, unchiul se deschise nepotuluĭ:

— Vezĭ, nepoate dragă, acum eştĭ om în toată legea... Oare cîţĭ anĭ aĭ?

— Douăzecĭ şi doĭ!

— Douăzecĭ şi doĭ de anĭ!... Mulţĭ înnainte!... Eŭ, precum vezĭ, sînt bătrîn şi m'am săturat de alergătură pentru străinĭ... Am luat o moşie în arendă pe seama mea. Tu eştĭ tînăr şi muncitor, eŭ am banĭ şi cunosc rostul moşieĭ... Te ieaŭ pe lîngă mine şi-ţĭ fac parte... Vreĭ?

Nepotul îĭ sărutâ mîna:

— D-ta-mĭ eştĭ tată, d-ta-mĭ eştĭ Dumnezeŭ! Îţĭ muncesc ca un rob!... Ajută-mă să mă ridic şi eŭ!

Tovărăşia pusă la cale merse de minune. Iani Livaridi învăţâ plugăria la şcoala unchiuluĭ săŭ. Învăţâ cum se măsoară maĭ micĭ pogoanele date'n banĭ, cum se măsoară maĭ marĭ pogoanele date'n muncă, cum se prind oameniĭ din iarnă pe secere, cum se măsoară grîul pe arman spre a înşela pe cel cu maşina plătindu-ĭ pe maĭ puţine chile decît sînt în adevăr, cum se dijmueşte, cum se fac şuruburĭ bieţilor ţăranĭ, în sfîrşit învăţâ toate chichiţele care ţin loc de şcoală logofeţilor de moşie.

La douăzecĭ şi şase de anĭ, unchiul îĭ găsi o fată cu cincĭzecĭ de miĭ de francĭ zestre, iar, la patru anĭ după căsătoria luĭ, bătrînul se duse să maĭ logofeţiască şi pe lumea cealaltă şi lăsâ nepotuluĭ săŭ două sute de miĭ de francĭ moştenire. O avere întreagă strînsă zi cu zi prin hoţie logofeţească timp de patruzecĭ şi cincĭ de anĭ!

Iani Livaridi se ridicase!

O putere mare îl ridicase sus, mult maĭ

sus de cum îndrăznise el să-şĭ închipuie, şi arendaşul nostru începu acum a călca maĭ apăsat şi a vorbi maĭ răstit.

... Astă-zĭ Iani Livaridi e un om de jumatate de milion avere şi cetăţean romîn. Orĭ de cîte orĭ vine vorba de obîrşia luĭ, se bate cu pumnu 'n piept că e Romîn get-beget dintr'o comună romănească din Macedonia.

Copilul luĭ — căcĭ numaĭ cu un copil l-a miluit Dumnezeŭ — a'nvăţat la pension cu copiiĭ de boerĭ marĭ, şi astăzĭ e la Paris de cincĭ anĭ de zile să-şĭ iea doctoratul în drept. Băiatul luĭ se va ridica şi maĭ sus. Acela va ajunge deputat, poate chiar ministru, va vorbi în Cameră, şi o lume întreagă îl va asculta, îl va aplauda, îl va admira...

Livaridi se scuturâ din gîndurile acestea, îşĭ aprinse o ţigare şi sări în docăraşul ce-l aştepta la scară.

Un vînt rece începu a sufla din spre soare-apune, şi norĭ cenuşiĭ se ridicaŭ, se împrăştiaŭ în înnălţimile văzduhuluĭ, împînzind cerul, mohorînd linişte a zileĭ de vară.

Arendaşul îşĭ ridicâ ochiĭ la cer, şi-şĭ

muşcâ mustaţa dreaptă — semn că era supărat. Băgase de dimineaţă un cîrd de cosaşĭ în fînul din luncă, şi-ĭ era teamă să nu se strice vremea:

— Aşa-ĭ c'o să ne plouă, Ioniţă?

Vizitiul întoarse capul spre stînga, ca şi cum ar fi vorbit cu cineva de-alăturĭ, şi răspunse:

— N'aĭ teamă, boierule!... Pîn' la Sf. Ilie numaĭ vîntu' care se ridică din spre Măgura Berzeĭ scorneşte ploaie!

Arendaşul îşĭ aprinse o altă ţigare, nu prea asigurat de cunoştinţele meteorologice ale slugiĭ. Ţăran prost!

Docăraşul fugia printre tarlale de grîŭ înspicat. Holda verde se legăna uşor în bătaia vîntuluĭ, învălura, susura, avea o mlădiere de apă. În spicele fragede se frămînta viaţă nouă, se plămădiaŭ milioanele de boabe arămiĭ, aur sunător închegat clipă cu clipă din sucul pămîntuluĭ şi din lumina soareluĭ. Şi peste toate plutia o linişte adîncă, mare ca într'un altar uriaş, din toate se desprindea farmecul puternic al pămîntuluĭ negru şi rodnic care ţine omenirea, pe toate le mîngîia acea înfiorare de vînt care în-

viora, însufleţia cel maĭ mic firişor de iarbă şi legăna în zborul eĭ pulberea galbenă, nevăzut de măruntă, fără de care nu e nicĭ-un rod în lumea asta.

Arendaşul îşĭ plimbâ privirea pe întinsul mişcător al grîuluĭ, şi mintea luĭ de negustor începu a face socotelĭ. De nu-l va bate piatra, două chile bătrîneştĭ tot iea la pogon — una peste alta. Şi ce-ĭ va maĭ rămîne luĭ scăzînd toate cheltuielile: ogorul, arătura de-a doua, sămînţa, sămănatul, plivitul, seceratul, legatul şi strînsu 'n clăĭ, căratul la arman, treieratul, datul la machină şi transportul la gara Sălcuţeĭ?!...

Vizitiul opri la malul luncii, sări din docăraş şi se duse la caĭ să le frece ochiĭ şi să le tragă urechile. Noriĭ începură a se maĭ rări, şi vîntul maĭ contenise. Vizitiul potrivi căpeţeaua caluluĭ din hart şi se uitâ la cer. Un petec de cer albastru-albastru însenina drept de-asupra capuluĭ luĭ.

— Aşa-ĭ că n'am rămas de minciună, boierule?

Arendaşul nu zise nimic, ci porni în luncă.

Fînul înflorit cădea în gura coaselor ce

scrîşniaŭ, şi brazdele luĭ groase, marĭ, se lămuriaŭ în urma cosaşilor ca nişte valurĭ verzĭ pe care florile de romaniţă, de orajniţă, sulfină şi cicoare, zvîrleaŭ icĭ-colo un fel de spumă colorată. Pe alocurĭ cădea şi cîte-un mac roşu, ca o lacrămă de sînge.

Romînul care ducea fruntea cosaşilor, se opri, îşĭ şterse cu mîneca sudoarea de pe obraz şi înfipse coporîia coaseĭ în pămînt:

— Fîn ca anu-ăsta nu s'a maĭ făcut de cînd s'a prăpădit biata 'coană Rusanda — biată fie de păcate.

— Are noroc Grecu'!

— Duce-s'ar învîrtindu-se ca ciocîrlia!

— Şşşt!... Uite-l!

Venia domol, cu pălăria pe ochĭ, ca un hoţ.

— Eĭ, merge, merge?

— Merge, boierule, că n'are 'ncotro!

— Ar merge şi maĭ bine de-am avea ceva.

— Ce s'aveţĭ, mă?

— Ştiĭ d-ta prea bine ce.

Arendaşul zîmbi. Pe faţa luĭ zîmbetul acesta arunca umbra unuĭ vicleşug de fiară.

— Nicĭ nu-mĭ dă prin gînd.

— Cîte-un basamac, boierule.

— Aşaaa?!... Basamac vă trebuie?... Da' fără basamac nu puteţĭ?

— Coasa-ĭ muncă grea, boierule: te dor băierile inimiĭ.

— Aşa o fi, mă... Ia...: maĭ domol din gură şi maĭ tare din coasă.

— La conu' Măcieş se ştia: la coasă, treĭ rachiurĭ pe zi.

Arendaşuluĭ îĭ sări ţandăra:

— Măcieş e Măcieş, şi eŭ sînt eŭ. Cuĭ nu-ĭ place la mine, ducă-se de muncească la Măcieş!

Coasele scrîşniră amarnic. Ghizdeiul, iarba oilor, ovăsul sălbatec, iarba grasă, lînariţa, vulpoiul, sulfina, drăgaica şi florile rarĭ, năltuţe, mlădioase cădeaŭ fulgerate, triste, şi pămîntul rămînea ras în urma coaselor.

Arendaşul intră în fînul înflorit, ce-ĭ bătea la brîŭ. Ce tot aŭ oameniĭ ăştia cu Măcieş?!... Una-două: Măcieş!... Boierul Măcieş făcea aşa, boierul Măcieş dregea aşa!...

Luă fîneaţa'n curmeziş. Mergea cît mergea şi se opria, se uita 'n jurul luĭ cît

cuprindea cu ochiĭ şi socotia cîte porcoaie îĭ vor ieşi din partalul acela. Timp de două ceasurĭ umblâ de colo pînă colo, şi socoti. Apoĭ se gîndi ce-ĭ de făcut cu otava: s'o cosească orĭ s'o lase de păşune pentru oĭ?...

Un fîşîit aproape de el îl făcu să se întoarcă. Un prichindel de băiat sta 'nnaintea luĭ, cu căciula 'n mînă, abia putînd să maĭ răsufle:

— Săru'mîna, boierule, m'a trimis 'coniţa, ci-că să veniţĭ numaĭ pe decît la curte.

Băiatul spuse dintr'o răsuflare vorbele acestea.

— Da' de ce, mă?

— Nu ştiŭ.

Arendaşul urcâ malul luncii, şi ajunse la docăraş.

— La curte, Ioniţă!

Băieţaşul îşĭ îndesă pînă pe ochĭ căciuliţa veche, roasă pe de marginĭ, şi începu a fugi în urma docăraşuluĭ. Ţinea pumniĭ strînşĭ şi capu 'n piept, ca un cal tare 'n gură. Dar de la un timp începu a slăbi. Rămase din ce în ce maĭ în urmă, pînă

ce peri învăluit în perdeaua de praf alburiŭ ce se ridica în urma docărașuluĭ.

Oare de ce-l chiamă 'coana Caliopi la curte pe Livardi? Cînd l-a maĭ chemat ea așa pe el de pe cîmp, din mijlocul oamenilor? Ce să fie?... Gîndul arendașuluĭ zburâ peste hotarele multor țărĭ în spre acel Paris îndepărtat unde-șĭ trimisese băiatul la 'nvățătură... Oare să nu i se fi întîmplat ceva luĭ Mișu?...

Oamenii se feriaŭ în lăturĭ și-șĭ luaŭ căciulile din cap. Arendașul iĭ vedea și nu-ĭ vedea. La uniĭ le răspundea ducîndu-șĭ un deget la pălărie orĭ moțăind din cap ; la alțiĭ nicĭ nu se uita. Se simția străin de aceștĭ oropsițĭ de țăranĭ, pîrlițĭ de soare, prăfuițĭ, necăjițĭ, îngenunchiațĭ supt povara învoielilor grele. Și gîndul luĭ de negustor se întorcea în răstimpurĭ la fînul verde ca broatecul din lunca înnecată de lumină, și socotia carele încărcate ce vor porni trîmbă într'o bună dimineață din Vultureasca spre a se preface în hîrtiĭ de miĭ de francĭ. Docărașul trecu printre ceĭ doĭ plopĭ bătrînĭ de la poartă și intră în curte.

Un flăcăiandru adăpa în ulucul puțuluĭ

cu roată doĭ noatenĭ nebunatecĭ. În fața șopronuluĭ de unelte douăzecĭ de plugurĭ staŭ răsturnate pe còbile, gata de pornit la cîmp. Pe cormenele lor spălate, lustruite în țărîna ogoarelor, soarele vărsa strălucirĭ de oglinzĭ.

Vizitiul trase la scară, și arendașul sări jos. Trecu prin salon, o luă la stînga prin sala de mîncare și ajunse într'o odăiță plină de umbră. Caliopi sta într'un fotoliŭ, cu cotul stîng răzimat de brațul luĭ, cu bărbia sprijinită 'n podul palmeĭ stîngĭ, cu dreapta de-alungul trupuluĭ, ținînd între degete o scrisoare.

— Ce-ĭ, Caliopi?

Femeia ridicâ ușor capu 'n spre el, și-ĭ întinse scrisoarea.

Arendașul trase perdeaua și ceti la fereastră. Fața i se întuneca din ce în ce maĭ mult. Apoĭ făcu un «hm!» și zvîrli scrisoarea pe masă. Îșĭ mușca mereŭ mustața dreapta. Caliopi se ridicâ din fotoliŭ și veni spre el. Stăteaŭ tăcuțĭ unul în fața altuia, uluițĭ, sfărîmațĭ ca de o descoperire spăimîntătoare.

Băiatul lor le scria din Paris că nu se

putuse presenta nicĭ în anul acela la examenul de doctorat. Era al cincilea an de cînd sta la Paris şi al treilea de cînd îĭ tot amăgia că «la anul negreşit» iea doctoratul. Arendaşul izbi cu pumnu 'n masă:

— Nu! Nu maĭ stă el la Paris! Îĭ trimit chiar azĭ banĭ de drum, şi'n termen de opt zile trebuie să fie aicĭ, că, de unde nu, îl las să moară de foame ca un cîine pe acolo.

Se aşeză la masă şi umplu în curînd patru paginĭ cu o scriere tremurată şi fără punctuaţie. Apoĭ dădu neveşteĭ să scrie adresa, şi el se duse la casa de banĭ.

— Cît să-ĭ trimit?

— Cît vreĭ!

— Cincĭ sute!

— Trimite-ĭ o mie... O fi vrînd şi el să-şĭ cumpere ceva de pe-acolo; o fi avînd şi el datoriĭ... De!.. ca toţĭ tineriĭ.

— Datoriĭ?.. Ce datoriĭ?.. Eŭ am datoriĭ? Luâ opt sute de francĭ, îĭ puse în buzunarul din năuntrul haineĭ şi ieşi în pragul caselor:

— Smarando, spune luĭ Ioniță să puie caiĭ ăĭ marĭ la trăsură.

Peste o jumătate de oră, Livaridi zbura

spre Brăila, cufundat în gîndurĭ triste. I se părea că o întreagă clădire uriaşă pe care el o ridicase cu multe sudorĭ şi lacrămĭ, se surpase de odată. Din sufletul luĭ visele frumoase cu care el legăna viitorul copiluluĭ luĭ, se scuturaŭ cum se scutură toamna frunzele galbene la bătaia vînturilor recĭ. Şi pentru întîia oară înţelegea el că viaţa e totuşĭ o batjocură amară. Cum? El a tremurat de frig ca un cîine, s'a culcat de multe orĭ nemîncat ca un osîndit şi a izbutit să se ridice unde este astăzĭ. Şi fiul luĭ?! Fiul luĭ, care-a crescut ca o floare într'o glastră, care a fost ţinut pe palme, care a fost îmbrăcat ca o păpuşă, a avut totdeauna mîncare bună, şcoală bună, cade acum ca un netrebnic cînd e vorba să biruiască o piedecă?!

Treĭzecĭ de miĭ de francĭ i-a mîncat în cincĭ anĭ de zile. O avere întreagă!..

— *Kalimera*, *Livaridis*, *kalimera!*

Arendaşul răsări din gîndurile luĭ şi întoarse capul spre trăsura ce trecea pe lîngă el. Apoĭ bătu repede 'n spete pe vizitiŭ să oprească, şi sări jos.

— Da 'ncotro, boierule, încotro?

Era boierul Ilie Măcieş, proprietarul moşieĭ Vultureasca. Numaĭ el îĭ zicea de cîte orĭ îl întîlnia: «*Kalimera Livaridis*» şi nu: «bună ziua, Livaridi». Şi avea aşa o căutătură de om şiret şi batjocoritor, par'c'ar fi vrut să-ĭ spuie: «te cunosc eŭ, Grecule!».

— Mă duc la Vultureasca, dar d-ta?

Arendaşuluĭ i se luminâ de-odată toată faţa de o bucurie nemărgenită.

— Ştiĭ, boierule: băiatul meŭ... Mişu... vine!.. A reuşit doctor în drept la Paris... Mă duc să-ĭ trimit banĭ de drum... Să staĭ la noĭ pîn' o veni şi el... Am să taĭ cincĭ curcanĭ şi să daŭ cep la un polobocel cu vin maĭ bătrîn ca noĭ... Să facem una bătrînească... Ti! Ce bine-mĭ pare că te aduse Dumnezeŭ tocmaĭ la o vreme ca asta!

Proprietarul se uita la el fără să clipească din ochĭ, răscolindu-l cu privirea pînă în adîncul sufletuluĭ. Apoĭ se scuturâ de praf pe mîneca bluseĭ lungĭ de dril.

— Eĭ, du-te de depune baniĭ. Eŭ mă duc la Vultureasca.

Te-ajung şi eŭ acuş din urmă... Ti! Ce bine-mĭ pare!

Cele două trăsurĭ porniră fiecare în drumul eĭ.

Ce maĭ Rumîn fusese boierul Măcieş pînă a nu i se prăpădi 'coana Rusanda!... De cînd şi-a băgat soţia în pămînt, par'că dase un vînt răŭ peste el. Se topise la faţă ca după o boală grea şi barba-ĭ crescuse mare ca la călugărĭ. Azĭ sta închis în odaie, bînd cafea după cafea şi fumînd ţigare după ţigare, mîne ieşia pe cîmp, călare pe roibul luĭ buiestraş, trecea pe lîngă muncitorĭ fără să se uite la eĭ, descăleca maĭ încolo şi o lua prin arătură trăgîndu-şĭ calul după el. Poĭmîne se ducea la oraş, unde zăbovia cîte treĭ-patru zile 'n şir, lăsînd treburile moşieĭ pe seama argăţimiĭ.

Unde era Măcieş cel de altă-dată?

Unde era boierul blajin şi cuminte de pe urma căruia ziceaŭ bodaproste toţĭ Vultureştenii? Unde era Măcieş cel muncitor care se simţia legat de moşia strămoşească întocmaĭ după cum un stejar voinic se simte legat cu cel maĭ mic firişor de rădăcină de fiecare grăunte din pămîntul în care s'a ridicat?

Trecea acum ca o umbră prin odăile marĭ, recĭ şi pustiĭ, prin odăile în care nu răsuna nicĭ-un glas argintiŭ de copil, în care nu pătrundea nicĭ-o rază de veselie, în care se stingea, prin el, întregul neam străvechiŭ al Măcieşilor.

La cîtva timp după trăsnetul ce i-a pustiit viaţa, şi-a arendat moşia şi s'a aşezat la oraş. Acolo maĭ avea o cafenea, un prieten, un teatru. Era altceva. Saŭ cel puţin luĭ i se părea că va fi altceva. Dar nicĭ la oraş nu se simţia la largul luĭ. Îl apuca une orĭ cîte un dor de moşie, dor de iarbă verde, de pămînt, de-ĭ venia să zboare. Atuncĭ ieşia în piaţă, se uita la birjarĭ şi tocmia unul din eĭ, spunîndu-ĭ să puie patru caĭ cu clopote. În urmă birjariĭ îl cunoşteaŭ şi, cînd îl vedeaŭ, opriaŭ şi-l întrebaŭ:

— Nu mergem la Vultureasca, boierule?

Şi astfel la două, la treĭ lunĭ Ilie Măcieş trecea în sunetele clopotelor şi învăluit în norĭ de praf alb, prin satele pustiĭ de oamenĭ în vremea munciĭ, pe drumurile prăfuite, printre lanurile auriĭ de rapiţă, printre apele de smarald ale grîuluĭ, se ducea ca un vîrtej de vînt spre Vultureasca luĭ, cu

sufletul aromit de liniştea strălucitoare a zilelor de vară, de arşiţa soareluĭ, de mirosul cîmpuluĭ, de jocul *apeĭ morţilor*.

Aşa se ducea şi astăzĭ.

De departe începu a cunoaşte casele din Vultureasca. La plopu-ăla stă Misăilă Pleşea, dincolo de el stăruĭeşte Dinu Crivăţ. Unde-s pomiĭ ceĭ mulţĭ, e casa preotuluĭ, Niţă Vărsătureanu; alăturĭ de ea, acea a învăţătoruluĭ, Marin Curpen. Iar în luminişul de la cotul drumuluĭ e crîşma luĭ Cristea Năstrapă, unde se face horă Dumineca.

Şi iaca şi curtea frumoasă cu aşezările eĭ clădite temeinic, să ţie cît lumea. Vedea magasia de bucate, porumbarul pus pe temeliĭ înnainte de zid, ridicat de la pămînt şi cu laturile 'n bătaia crivăţuluĭ. Uite casele boiereştĭ, în care stă astăzĭ un arendaş de neam strein, o pasăre de pradă, un hoţ care secătueşte pămîntul rodnic al moşieĭ strămoşeştĭ grăbind să iea cît maĭ mult din el, să părăginească tot ce-ĭ ridicat cu multă muncă, pănă ce i s'o isprăvi contractul.

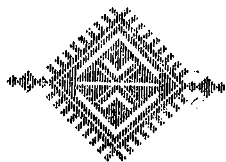
Soarele sfinţià într'o îngrămădire de norĭ de jăratec, carĭ se stîngeaŭ încet-încet, se

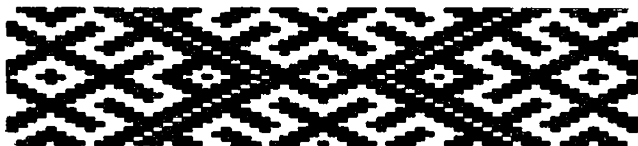
împrăştiaŭ, se subţiaŭ, uşorĭ, ca nişte petale de trandafir, învolburate 'n sus de vre-un vînt fermecat.

Apoĭ, din cerul înnalt începură a picura, a se lăsa umbrele înserăriĭ.

Boierul nostru intra în curtea moşieĭ luĭ, şi o durere, o jale mare, îl strîngea de inimă. I se părea că e un copil neascultător şi netrebnic care şi-a lăsat o mamă bună şi frumoasă spre a pribegi în lume, printre străinĭ.

Amurgul trist zvîrlia un zăbranic pe sufletul luĭ Măcieş. Şi era atîta jale în acest sfîrşit de zi, saŭ cel puţin luĭ i se părea că din cerul frumos se lăsa pe Vultureasca luĭ jalea neagră a unuĭ sfîrşit de neam, pentru al căruĭ priveghiŭ luceafărul de seară scînteia singuratec în fundul ceruluĭ.

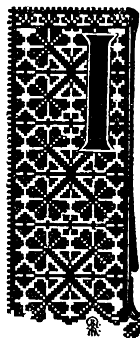

II.

DESPARȚIRE

> «Iar în schimb cu-averea toată vre-
> un papuc de curtezană.
> «O, te-admir progenitură de ori-
> gine romană!»
>
> M. EMINESCU.

n ziua aceea Mișu Livaridi se sculâ pe la un-spre-zece — oră destul de timpurie, prea timpurie chiar, pentru un om deprins să se scoale totdeauna la două saŭ treĭ ore după amiazĭ — și în loc să stea ca pînă acum vreme de un cias la oglindă, se îmbrăcâ repede, îșĭ aprinse o țigare și se uitâ în jurul luĭ ca un om pe care-l năpădesc treburile.

Se duse apoĭ la fereastră și trase perdelele groase. Strălucirea zileĭ năvăli în odaie,

veselă, însufleţitoare ca un uriaş hohot de rîs de la soare.

În camera tînăruluĭ, foarte prietenoasă de altfel, domnia o amarnică neorînduială. Jos, pe covor, două giamantane, pline burduf, staŭ prăvălite pe coaste; pe scaune eraŭ fel de fel de cutiĭ; pe canapea străluciaŭ două perechĭ de ghete de lac nouănoŭţe, puse pe calapoade luxoase; pe masă jobenul, un aparat de fotografie şi o cutie de pălărie de damă ascunsă supt un jurnal; într'un colţ era un cufăr şi lîngă el cîteva cărţĭ trîntite clae peste grămadă şi acoperite cu un strat de jurnale franţuzeştĭ. Tînărul sunâ şi ceru două ouă moĭ, o felie de cozonac şi o cafea cu lapte. Apoĭ, rămase lîngă fereastră, de unde vedea pînă în depărtare strada frumoasă şi dreaptă în care locuia. Prin mijlocul eĭ şine de tramvaiŭ, pe trotuarele largĭ pomĭ bătrînĭ, iar pe de marginile trotuarelor cele două rîndurĭ de case înalte cari făceaŭ ca un fel de zăgaz acestuĭ rîŭ de aer prin care se sbătea lumea în cumplita, necontenita ferbere a vieţiĭ.

Ce maĭ de amintirĭ îl legaŭ de această stradă !

O jale mare se ridica în sufletul tînărului. Era cea din urmă zi a luĭ la Paris.

Trimis aicĭ spre a'şĭ lua doctoratul în drept, după ce'şĭ luase licenţa în Bucureştĭ, tînărul Livaridi văzu într'o bună dimineaţă că ceĭ treĭ anĭ în cari era vorba să'şĭ ia doctoratul, trecură atît de repede în cît el n'avu vreme să se hotărască a pune mîna pe carte. Ticlui către ceĭ de-acasă o scrisoare frumoasă prin care le spunea că a avut nenorocul să se îmbolnăviască tocmaĭ cînd era să se presinte la doctorat, că a zăcut două lunĭ încheĭate, dar n'a vrut să le scrie spre a nu'ĭ nelinişti şi pune pe drumurĭ, că în sfîrşit acum e pe deplin întremat şi a 'nceput iar să muncească, înarmat de aceeaşĭ neclintită dorinţă de a se întoarce în ţară doctor în drept de la Paris.

Părinţiĭ i-aŭ scris numaĭ decît că nu trebue să se descurajeze ci să'nveţe liniştit maĭ departe, cruţîndu-se pe cît poate. O cheltuială de cîte-va miĭ de francĭ maĭ mult «nu joacă rol la eĭ».

Şi cel de-al patrulea an se sfîrşi fără ca

Livaridi să'şĭ fi luat doctoratul. Altă scrisoare acasă, alte minciunĭ. Arendaşul avu un fior prin inimă :

— Îmĭ mănîncă baniĭ de geaba pe-acolo, mi se pare.

Dar Caliopi, căreia tînărul îĭ scria din Paris scrisorĭ «udate cu lacrămĭ ferbinţĭ», se făcu luntre şi punte şi hotărî pe Iani al eĭ să maĭ deslege punga încă pentru un an, pentru cel din urmă.

Anul al cincilea trecu par'că maĭ repede. Tînărul nostru se îngrija să fie tot-deauna elegant îmbrăcat şi uitase de mult pentru ce venise el la Paris.

Une-orĭ îşĭ închipuia că el e un mare senior din acel Orient luminos, un prinţ bogat care are bunul gust de a'şĭ cheltui veniturile la Paris, în această Romă a timpurilor noastre.

Încercâ să-şĭ maĭ înduplece părinţiĭ cu alte minciunĭ, dar nu fu chip. Bătrînul îĭ scrisese înfuriat şi-ĭ dăduse termen de plecare. Stătea la fereastră, dus pe gîndurĭ. Îĭ părea răŭ că trebue să se despartă de acest Paris orbitor de lumină, rafinat, atrăgător, ca o vultoare uriaşă, de acest Paris

din care el nu cunoştea de cît deşărtăciunea şi ale căruĭ bibliotecĭ şi musee şi mijloace de înălţare sufletească el nicĭ nu vrea să le cunoască. Dar după dejun sufletul luĭ de om uşuratec scuturâ gîndurile triste, cum scutură o gură de vînt picăturile de ploaie întîrziate pe copacĭ.

— Ah! Bah! — murmurâ el cu un accent franţuzesc — nu mor eŭ, fără a maĭ vedea Parisul încă odată. Şi dacă n'am diploma, ce? Nu mor eŭ de foame 'n ţara românească.

Ştia tînărul ce spune. În ţara romînească nu mor de foame decît oameniĭ de talent. Se apucâ de împachetat, dar nu trecu multă vreme la mijloc şi se auziră bătăĭ în uşă.

— Intră!

Era ea, *Ninette*, dragostea luĭ de cincĭ anĭ de zile. Deschisese uşa mare, mare de tot şi se oprise o clipă două 'n prag, dreaptă, subţiratecă, vicleană ca o pisică, pe buze cu un surîs dulce, în ochĭ cu o lumină de desmierdare. Un miros de violete adiè de-odată în toată încăperea. Era parfumul iubit de ea, parfumul ce plutia peste întreg trecutul lor de fericire.

Livaridi sări de unde se afla şi se repezi la ea, luîndu-ĭ mîinile:

— Ce bine-mĭ pare c'aĭ venit!... Va să zică ţi-aĭ ţinut cuvîntul.

— Eŭ n'am decît un cuvînt! — făcu ea mîndră.

Tînărul arătă împrejurul luĭ:

— Îţĭ place?

Ea ridicâ din umerĭ şi ţuguiè buzele:

— Dar tare ţi-e de grabă să plecĭ!

Apoĭ îşĭ rezemâ umbreluţa de speteaza unuĭ scaun, îşĭ scoase pălăria şi punîndu-şĭ mîinile 'n şoldurĭ făcu pe grozava:

— Mă rog la ce-ţĭ pot da ajutor?

Supt tăliuţa de mătase albastră sîniĭ rotunzĭ se umflară printr'o adîncă sorbire de aer, ochiĭ îĭ rîdeaŭ şireţĭ şi dojeniaŭ blajin în acelaşĭ timp, iar pe la tîmple soarele-ĭ poleia cîte va şuviţe de păr blond, dîndu-le strălucirea uneĭ gloriĭ auriĭ. Dar maĭ în acelaşĭ timp tînăra se izbi cu palma peste frunte, ca un om care-şĭ aduce aminte de ceva:

— Dar surpriza?

Livaridi îşĭ băgâ mîna stîngă 'n buzunar,

pe cînd cu dreapta îşĭ răsucia sfîrcul mustăţilor.

— Ghicĭ!

— Umbreluţa!

— Nu!

— Por-moneul!

— Nu!

— Broşa!

— Nu!

— Cerceiĭ!

— Nu!

— Eĭ, nu ştiŭ! Nu ştiŭ! Spune tu! Spune, spune tu, repede!

Apoĭ, ca şi cum nicĭ nu i-ar fi trecut prin minte cam ce s'ar putea ascunde supt acel jurnal de pe masă, ea se îndreptâ mînioasă spre fereastră, smulse din mers jurnalul şi-l mototoli în mîinĭ.

— Ah! Pălăria!

Desfăcu repede cele două panglicuţe, luâ capacul, scoase pălăria şi rămase multă vreme pe gîndurĭ, privind-o.

Era aceeaşĭ pălărie pe care o admirase ea într'o zi la vitrina uneĭ renumite modiste din Paris. Se duse în faţa oglinziĭ, şi-o potrivi bine pe cap, se uită mulţumită,

încîntată la chipul din oglindă, îĭ surîse, îĭ făcu o strîmbătură drăgălaşă din vîrful buzelor şi-ĭ trimise cu degetele un sărut.

— Ah! Ce bine-mĭ stă!

Atinse din fugă cu buzele obrazul tînărului, apoĭ începu a sări prin odaie, ţinîndu-şĭ cu dreapta pălăria pe cap, cu stînga fustele ce-ĭ fîşîiaŭ ca o apă mare în frămîntarea vîntuluĭ.

— Tra-la-la-la! Tra-la-la-la! Hu-la-la-la! Bu-um!

Tînărul o privia zîmbind. Era aceiaşĭ *Ninette* pe care o cunoscuse el acum cincĭ anĭ, aceiaşĭ tînără cu mlădierĭ de şerpoaică, tot-deauna cu o romanţă pe buze, fericită de ziua de azĭ, nepăsătoare de ziua de mîîne.

Se opri apoĭ din joc, gîfîind, aprinsă la faţă şi după ce se odihni puţin, zise:

— Să 'mpachetăm!

Era rîndul cărţilor. Ea lua cîte două-treĭ în mînă, întorcea cîte-o foaie din ele peste care privirea îĭ luneca uşor ca peste o apă, apoĭ le întindea tînăruluĭ să le aşeze. Dar văzînd că el nu se pricepea:

— Fugĭ! Adu-mĭ tu cărţĭ şi lasă-mă pe mine să le aşez.

Ea măsura din ochĭ cam unde-ar veni fie-care carte, scotea altele de jos, îndrepta rîndul şi le aşeza una lîngă alta, lipite, ca pe nişte micĭ lespezĭ de pavaj.

Puse un rînd de jurnale peste ele, închise capacul şi se aşeză de-asupra cufăruluĭ :

— Gata! Merg şi eŭ cu tine 'n România!

Ea glumi, dar tînărul avu un surîs trist:

— Nu se poate!

I se părea atît de departe, atît de mică, atît de pustie, atît de întunecată, atît de sălbatecă această sărmană ţară romînească!

Lumina zileĭ începea să scadă afară.

— Ştiĭ tu că azĭ e Sîmbătă şi e bal la Bullier? zise de-odată *Ninette*. Ce-ar fi dac'aĭ amîna plecarea pănă mîine seară?

El încreţi fruntea şi păru că se gîndeşte.

— Ţiĭ tu?

— Da! Ţiŭ mult! Numaĭ un vals să maĭ joc cu tine, *Miche!* Ultimul vals!

— Fie!

Tînărul sunâ şi comandâ cina. Peste cît-va timp li se aduse stridiĭ, puiŭ fript, brînză, fructe şi vin înfundat. Mîncaŭ şi rîdeaŭ ca 'n zilele frumoase de odinioară.

Ea se dedea aproape de el, cu paharul în mînă şi-ĭ şoptea singurele două vorbe romîneştĭ ce ştia: «te iubesc!»

Saŭ se aşeza pe genunchiĭ luĭ, cuprinzîndu-ĭ gîtul cu braţele, caldă, linguşitoare, iubitoare ca 'n ziua 'ntîĭ...

Bătăĭ se auziră iar în uşă.

Eraŭ treĭ prietinĭ bunĭ de-aĭ luĭ Livaridi, carĭ veniseră să-l petreacă la gară. Fiecare îşĭ adusese şi drăguţa cu el — de sigur spre a face maĭ multă cinste celuĭ ce pleca din mijlocul lor.

— *Bonjour*!... A! *Bonjour*!... Gata?

Livaridi făcu din cap «da» şi se îndreptă spre cele treĭ cucoane, făcîndu-le loc pe scaune. Apoĭ către tinerĭ:

— Aţĭ mîncat!

— Venim dela Duval. Am mîncat acolo cu toţiĭ.

— *Ninette*, serveşte prăjiturĭ, te rog.

Şi Livardi eşi.

După cît-va timp se întoarse urmat de un chelner care aducea treĭ sticle de şampanie.

— Ura!... Bravo, Mişule! — strigară tineriĭ.

Franţuzoaicele bătură din palme:

— Trăiască şampania!

Chelnerul destupâ cea dintîĭ sticlă şi vărsâ în cupe. Apoĭ pieri. Şi atuncĭ Livardi se închinâ în faţa cucoanelor şi spuse:

— Graţioasele mele doamne! Imĭ pare bine că vă pot da o veste bună. Nu maĭ plec în sara asta. Ar fi păcat să nu-mĭ iaŭ ziua bună dela acest frumos bal Bullier. Vom merge decĭ la bal în seara asta. D-v. veţĭ avea bunăvoinţa a ne însoţi?

Fetele făcură cîte-o reverenţă adîncă:

— Incîntate.

Sticlele fură repede golite. Obrajiĭ se aprinseseră, ochiĭ licăriaŭ.

— La Bullier! strigară tineriĭ fluturîndu-şĭ pălăriile.

— La Bullier! La Bullier! repetară fetele.

Porniră doĭ cîte doĭ: în frunte Livaridi cu *Ninette*; după eĭ Limpezeanu cu *Yvette*; apoĭ Mătăsaru cu *Blanchette* şi în urmă Kamenitzky cu *Lisette*.

Acest Kamenitzky era un Polonez ale căruĭ frumoase maniere făcuseră să se scorniască şi să circule credinţa, că el ar

fi un nobil revoluţionar, surghiunit de urgia moscovită din patria luĭ sfîşiată. Era un pianist de forţă şi trăia dînd lecţiĭ de pian. Câştiga foarte mulţĭ banĭ, dar bea tot ce cîştiga.

În clipele acele ale înserăriĭ străzile eraŭ pline de mişcare. Omnibuse, tramvaie, trăsurĭ, camioane grele treceaŭ, curgeaŭ cu un huruit necurmat. Automobile fugeaŭ cu un sfîrîit metalic, sbîrnîind. Pe trotuoare furnicaŭ oamenĭ şi femeĭ de toate vîrstele şi de toate ocupaţiunile, alergaŭ vînzătorĭ de gazete, carĭ strigaŭ răguşiţĭ: «*La Patrie!... Le Français!*». Afişe luminoase se iveaŭ la cîte-un colţ de stradă, luminaŭ o clipă-două şi se stingeaŭ dintr'odată, ca supt o puternică suflare de vînt.

Pe bulevardul *Saint-Michel* rătăciaŭ aceleaşĭ fiinţe: studenţĭ carĭ trîndăviaŭ în cafenele şi berăriĭ; ucenicĭ în arta paleteĭ, mofturoşĭ şi îngîmfaţĭ, înfăşuraţĭ în pelerine largĭ din carĭ răsăriaŭ: în jos pantaloniĭ de catifea, lungĭ, cu creţurĭ la glesne; în sus feţe gălbejite, slabe, încadrate de bucle în neorînduială, peste carĭ plutiaŭ berete largĭ studenţeştĭ saŭ pălăriĭ cu marginile

marĭ; craĭ bătrînĭ foarte eleganțĭ; femeĭ spoite amarnic cu pudră pe față — toată spuma deșărtăciuniĭ acestuĭ bătrîn cartier latin.

Cînd și cînd se vedeaŭ și studențĭ muncitorĭ. Aceștia treceaŭ cu cîte-o carte saŭ caet în mînă, cu gîndurile departe de furnicarul de lume prin care se strecuraŭ.

Și iată că la un colț de stradă, într'o arie de lumină veselă, se ivi deodată un om slab, deșirat, a căruĭ față era par'că străvezie, aĭ căruĭ ochĭ aveaŭ o licărire ciudată, ale căruĭ haine zdrențuite păreaŭ puse pe un schelet. Aĭ fi zis că-ĭ o stafie, stafia înfiorătoare a mizerieĭ orașelor marĭ, rătăcind batjocoritoare în strălucirea bulevardelor.

«*Bibi la Purée!... Bibi la Purée!*» rîseră fetele.

Umbra cea de om se apropiè, trecu pe lîngă eĭ, vorbind.

Era o figură cunoscută în tot cartierul latin acest *Bibi la Purée* (Bibi Sărăcia). Venit spre a studia la Paris, el a dat cartea pe petrecerĭ, a amînat mereŭ examenele, a cîntat, a băut, a rîs, a petrecut, s'a plimbat

cînd a avut banĭ, a suferit ca un cîne cînd n'a avut, şi aniĭ trecură uniĭ după alţiĭ, din ce în ce maĭ greŭ, din ce în ce maĭ triştĭ. El însă a rămas neclintit în acest cartier latin, student îmbătrînit, şters de mult din registrele Sorboneĭ.

Un oare-care Franţuz i-a pus într'o zi porecla de *Bibi la Purée* şi astăzĭ nimenĭ nu-l maĭ cunoaşte sub alt nume. Rătăceşte şi se stinge zi cu zi pe trotuarele pline de lumină pînă ce într'o bună zi va fi băgat saŭ într'un balamuc, saŭ într'un azil.

Era un simbol, un simbol îngrozitor această ruină de om.

Tineriĭ noştri nu-l luară însă de loc în seamă ci, strîngîndu-şĭ drăguţele maĭ mult la braţ, începură a sări, a şuera, a cînta.

Cînd intrară la Bullier, balul se începuse. Perechile curgeaŭ, lunecaŭ pe parchetul strălucitor. Apoĭ musica sfîrşi de cîntat şi chiote ca de sălbatecĭ răsunară în sală: se cerea repeţirea joculuĭ.

Musica începu acelaş joc şi tineriĭ noştri se amestecară prin lume.

Eraŭ acolo fel de fel de feţe, fel de fel de naţiunĭ. Eraŭ Englejĭ lungĭ, slăbănogĭ,

cu fălcile încleştate în seriositatea ursuză a neamuluĭ lor; eraŭ Spaniolĭ smoliţĭ la faţă şi arţăgoşĭ ca nişte cocoşĭ; eraŭ Romînĭ foarte eleganţĭ şi foarte obrasnicĭ; eraŭ Ruşĭ, veniţĭ în frac şi în ghete de lac; Ungurĭ mîndri; Nemţĭ graşĭ şi gravĭ; Grecĭ spilcuiţĭ; Negri strînşĭ în haĭne tăiate după cele din urmă jurnale de modă.

Eraŭ cocote, îmbătrînite în meserie şi care se cunoşteaŭ cît de colo, par'c'ar fi avut o pecetie în faţă; eraŭ altele maĭ tinerele şi îmbrăcate foarte elegant; eraŭ altele îmbrăcate foarte simplu şi care ţineaŭ în mîinĭ reticule bătătoare la ochĭ, spre a face pe ceĭ proştĭ să crează că ele sînt nişte biete lucrătoare cinstite care abia aŭ scăpat din ateliere şi — în drumul lor spre casă — s'aŭ abătut şi pe la bal să joace o polcă. Eraŭ apoĭ şi lucrătoare, adevărate lucrătoare, cărora nu le ajungea simbria lor cinstită şi care veniaŭ aicĭ să-'şĭ cumpere pe banĭ murdarĭ vre-o pălărie maĭ frumoasă, vre-o aplicaţie de bluză, vre-o dantelă saŭ cine maĭ ştie ce cîrpă.

Eraŭ în sfîrşit şi familiĭ cinstite — familiĭ streine, în treacăt pe la Paris — care ve-

niseră să priviască acest bîlciŭ de femeĭ, această învolburare a deşărtăciuniĭ, această vultoare a viţiuluĭ. Iar musica aceea avea în ea ceva ascuţit, biciuia nerviĭ destrămaţĭ, ţipa, comanda: «Joacă! Joacă! Petrece!»

Livaridi era nespus de fericit. Juca uşor, elegant, ca la un bal mare. Îşĭ luâ maĭ apoĭ prieteniĭ şi prietenele, îĭ duse la o masă în galerie şi acolo comandâ vin înfundat. Beaŭ şi rîdeaŭ şi eraŭ fericiţĭ. De la masa lor vedeaŭ jos şuvoiul de lume ce se frămînta în sunetele musiceĭ. Şi după cît-va timp, Mişu chemâ la o parte pe Mătăsaru, îĭ şopti ceva la ureche şi pieri.

— Unde-ĭ, *Miche?* — întrebâ *Ninette.*

— Vine acum! — îĭ răspunse Mătăsaru.

Un sfert de oră trecu, apoĭ altul, apoĭ altă jumătate de oră şi Livaridi nu maĭ venia.

— Trebue că i s'a întîmplat ceva! suspina *Ninette.*

Ceĭ-lalţĭ prietenĭ se uitaŭ uniĭ la alţiĭ şi fie-care zîmbia şiret, par'că fie-care ar fi ştiut de rostul luĭ Livaridi.

Cînd maĭ era puţin pînă la spartul baluluĭ, acesta se arătâ la intrare. Mătăsaru

sta cu ochiĭ într'acolo şi-l zări. Se repezi jos şi-ĭ eşi înainte, aducîndu-l apoĭ la masă. Muzica începu un vals.

— *Miche*, ultimul vals!

Cele patru perechĭ se coborîră în sală şi începură a valsa. Ninetta plecase capul pe umărul luĭ Livaridi şi închisese ochiĭ, surîzătoare, ameţită, topită de fericire...

Apoĭ ultimul vals se sfîrşi şi lumea se îndreptâ spre eşire.

Livaridi luă două trăsurĭ şi împărţi perechile în ele. Apoĭ porunci pe şoptite birjaruluĭ din nainte. Dădură iar pe bulevardul *Saint-Michel*, trecură Sena, o luară la stînga pe strada Rivoli şi ajunseră în faţa unuĭ restaurant în apropiere de marile bulevarde. Femeile se îndreptară bine de mijloc şi intrară mîndre în restaurant, la braţul bărbaţilor.

Livaridi iĭ conduse în camera pe care o oprise, chelnerul întrebâ de poate servi, se înclină şi eşi.

— Frumoasă surpriză! Bravo!

Feţele se înveseliră şi limbile se deslegară. Cînd ajunseră la dessert, eraŭ toţĭ în voie bună.

Ninette îşĭ da aere de gazdă: «Uite-o pară delicioasă, *ma chère!* — Nu vreĭ o piersică, *Blanchette?* — Un strugure, *Yvette!* Numaĭ o boabă!»

Iar cele-l'alte făceau fasoane, abia atingeaŭ acele roade minunate.

Şampania înfierbîntâ şi maĭ mult capetele. Kamenitzky se urcâ pe un scaun:

— Doamnele mele! Beaŭ pentru d-v. care representaţĭ aicĭ graţia şi farmecul neîntrecut al Parisieneĭ!

Femeile înclinară din cap ca nişte ducese, în semn de mulţumire şi-şĭ înmuiară buzele în şampanie.

Polonezul îşĭ deşertâ cupa, apoĭ se dădu jos de pe scaun, se gîndi cît timp se umplu al doilea rînd de pahare şi vorbi:

— Graţioasele mele Parisiene şi iubiţiĭ meĭ prietenĭ!.. În istoria ce ni se predă nouă în şcoală, Romîniĭ sînt arătaţĭ ca nişte oamenĭ foarte viclenĭ şi mişeĭ... Da! Mişeĭ!.. Am păstrat această credinţă întipărită în mintea mea încă de pe cînd eram copil, pînă ce am venit la Paris unde am avut prilejul să cunosc pe prietenul

nostru de faţă *Miche* Livaridi şi pe d-voastră, dragiĭ meĭ.

Atuncĭ am băgat de seamă că istoria ce ni se predă în şcolĭ e falşificată».

Aci Polonezul se opri şi sgîi ochiĭ înaintea luĭ ca un om speriat.

Apoĭ îşĭ trecu mîna prin păr şi urmă:

— Am constatat în prietenul nostru Livaridi calităţĭ carĭ fac dintr'un om o glorie a uneĭ ţărĭ. El e întruparea celuĭ maĭ ales cavalerism. Şi astăzĭ cînd împrejurările îl zmulg din mijlocul nostru, eŭ, prietenul luĭ nedespărţit, nu pot decît să plîng pe mormîntul uneĭ adevărate prieteniĭ, căcĭ odată plecat dintre noĭ...»

Polonezul nu putu sfîrşi fraza. Căzu pe scaun şi, ascunzîndu-şĭ faţa 'n mînĭ, izbucni în hohote de plîns.

Iar *Ninette* se plecâ la urechea luĭ Livaridi şi-ĭ şopti o glumă veche:

— E beat ca un Polonez!

Cînd Kamenitzky se maĭ domoli din plîns şi putu asculta, Livaridi se sculâ în picioare, serios, drept, cu cupa'n mînă. Vorbi de nobilul popor polon îngenunchiat sub Rusul barbar şi sub Prusacul brutal (uitase c'o

parte din Polonia maĭ e şi în Austria) şi urâ ca din pămîntul sfînt al Polonieĭ să răsară cît maĭ multe vlăstare de valoarea luĭ Kamenitzky, spre a putea duce la desrobire poporul pe care el îl iubeşte şi-l stimează prin reprezentantul săŭ de faţă.

Cînd sfîrşi, Polonezul se repezi la el şi-l luâ în braţe. Două şiroaie de lacrămĭ îĭ alunecaŭ pe obrajĭ. Eraŭ lacrămĭ de bucurie. Şi atuncĭ uşa se deschise, ca atinsă de vînt, o faţă oacheşă se ivi prin crăpătura eĭ şi fiorul uneĭ coarde de vioară adiè de-odată în odaie. Tineriĭ înebuniră de plăcere, femeile băteaŭ din palme:

— Ţiganiĭ, Ţiganiĭ!

— Bravo, Şuviţă! Fă-te'ncoacĭ, artistule!

Lăutariĭ intrară înăuntru, ploconindu-se în faţa mesenilor. Încercară două-treĭ clipe coardele şi valsul «*Amoureuse*» începu a curge din viorĭ, dulce, uşor, leneş, cald, molatec ca o desmerdare. Femeile-l cîntaŭ în cor, Mătăsaru îl şuera, Kamenitzky bătea măsura. Şi cînd cele din urmă note se pierdură tremurătoare, Mătăsaru sări de pe scaun:

— Brîu', Şuviţă!

Romînii începură a tropăi din picioare, stînd pe scaune. Numaĭ Mătăsaru îl juca, îl juca de foc şi-l chiuia ca un flăcăŭ de la ţară. Polonezul nu se putu răbda fără să joace şi se prinse lîngă Mătăsaru...

Lăutariĭ sfîrşiră brîul. Un Romîn ceru să se cînte o romanţă franţuzească la modă pe atuncĭ. Dar Polonezul puse mîna pe vioara luĭ Şuviţă:

— Tacĭ!

Şi întorcîndu-se către Romînĭ:

— D-voastră n'aveţĭ nicĭ un cîntec naţional?

Leahul surghiunit, fără patrie, dădea o lecţie.

— Zi doina, Şuviţă!

Sărmană doină! Ce să caute ea'ntre mătăsurĭ şi strălucire?! Ce putea spune ea unor suflete veştede, carĭ nu înţeleg simţirea aceluĭ oropsit norod care o cîntă pînă moare? Ce putea spune ea unor Franţuşte cochete?! Ce putea spune ea unuĭ Leah ameţit de băutură?!

Şi cu toate acestea, cînd sunetele eĭ tremurară pe coarde şi înfiorară tăcerea ca un îndepărtat freamăt de pădure, Kame-

nitzky se dădu maĭ aproape şi tot maĭ aproape de lăutarĭ, sorbind cu urechea revărsarea caldă a celuĭ maĭ frumos cîntec romînesc.

El, numaĭ el singur, rămase pe gîndurĭ purtat prin ţărĭ necunoscute de cîntarea aceea străină şi năvalnică.

Iar cînd doina muri pe coarde, ea tot maĭ tremura în sufletul luĭ, ca un suspin de despărţire.

— E o bucată foarte tristă asta. Cine-a făcut-o ?

Şi nu s'a găsit atuncĭ nimenĭ să-ĭ spue că doina noastră dragă n'a fost *făcută,* ci a răsărit în sufletele romîneştĭ din freamătul pădurilor, din murmurul izvoarelor, din ciripitul ciocîrliilor, din strălucirea soareluĭ, din nopţile cu lună, din chiotul voinicilor, din suferinţa adîncă a întreguluĭ neam romînesc.

Livaridi îĭ răspunse într'un căscat de om somnoros :

— E un cîntec pe care-l cîntă numaĭ ţăraniĭ.

Apoĭ rămase cu ochiĭ ţintiţĭ în tavan, răsturnat într'un fotoliŭ moale....

I se părea că e un prinţ bogat care *supează* cu artiste de la Operă, pe cînd doĭ caĭ sprintenĭ înhămaţĭ la o trăsură elegantă abia aşteaptă să porniască maĭ repede, să-ĭ ducă la *Bois de Boulogne*.

Pleoapele i se făceaŭ din ce în ce maĭ grele. Intr'un rînd i se păru că aude pe Mătăsaru vorbind cu Şuviţă lăutarul:

— Ştiĭ tu cine sînt eŭ, mă?

— Cum să nu, conaşule, păcatele mele!... Nu maĭ ţiĭ minte?... In Bucureştĭ...

Apoĭ mintea i se învălui într'o ceaţă groasă... I se părea că se află într'o corabie pe marea bătută de furtună şi simţia cum îl ridicaŭ în sus talazurĭ năpraznice, încet, apoĭ din ce în ce maĭ iute, pînă pe culmile verzĭ înspumate, de unde se prăbuşea în prăpastiĭ întunecate. Atuncĭ deschidea ochiĭ, dar nu vedea nimic... Şi valurile iar îl luaŭ, îl furaŭ, maĭ la larg, tot maĭ la larg, în mijlocul măriĭ, unde nu se maĭ vede decît cerul şi apa... Valurile se maĭ potoliră şi corabia fugea acum maĭ iute, spre o limbă de pămînt. Acolo se zăresc persicĭ ninşĭ de florĭ roşiĭ...

— Livaridi doarme! zise Polonezul...

— Să mergem! zise *Ninette.*

Chelnerul aduse nota pe un taler de argint şi sta drept, fără să clipească din ochĭ, gata să facă o plecăciune adîncă saŭ o strîmbătură de nemulţumire şi dispreţ. Livaridi plăti nota şi svîrli cu un gest de milionar un bacşiş de doĭ polĭ.

— *Merçi, mon prince!*

Ceata eşi. Străzile Parisuluĭ eraŭ pustiĭ la ora aceea. Parisul uriaş dormia...

Tineriĭ rătăciră prin piaţa Concordieĭ, pe cheurile Seneĭ şi la *Pont-Neuf* se despărţiră, dîndu-şĭ întîlnire pentru a doua seară la Gara de Est.

Peronul era negru de lume.

Livaridi se maĭ sărutâ încă odată cu *Ninette*, apoĭ cu ceĭ-lalţĭ prietenĭ şi se urcâ într'un vagon de clasa I-a.

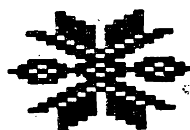
Conductorul pofti în vagoane, maşina şuerâ ascuţit şi smuci trenul din loc.

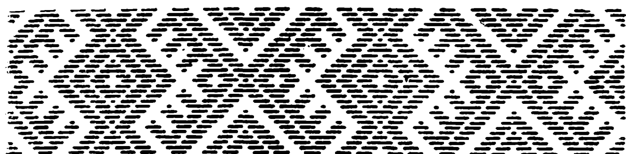
— *Bon voyage! Bon voyage!* Să ne scriĭ!

— *Adieu, Miche, adieu!*

Şirul de vagoane se îndepărtă, se înde-

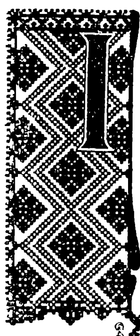
părtă, se şterse în noapte, se topi în întunerec. Numaĭ treĭ luminĭ se vedeaŭ în urma luĭ, treĭ luminĭ rotunde, roşiĭ, marĭ, sîngeroase, sinistre, ca nişte ochĭ de monstru...

III.

LA ŢARĂ

lie Măcieş înmărmurise ca o statuie în balconul înnecat de lumină.

Din seninul înnaltuluĭ cer înstelat se revărsa şi plutia peste întreaga fire acea neţărmurită şi aromitoare linişte care ne face să uităm, să visăm, să iubim. Cîmpia 'ncărcată de holde dormia supt poleiul luniĭ. Plopiĭ din faţa caselor aveaŭ pe trunchiurĭ o strălucire de argint viŭ. Apele Dunăriĭ licăriaŭ printre buchete de sălciĭ şi pîrtia de lumină zvîrlită pe ele de lună părea o vărgătură lată de aur, ţesută într'o pînză uriaşă.

Era o lumină dulce, o lumină ce odihnia

ochiĭ, mîngîia sufletul, poleia tot ce atingea, ştergea umbrele, dădea o 'nfăţişare deosebită locurilor şi lucrurilor, desluşia depărtările şi 'nvăluia tot pămîntul într'un văl străveziŭ.

Boierul stătea acolo singur-singurel, aromit, uimit, fermecat de această armonie de lumină, şi pentru întîia oară înţelegea că nu se poate spune prin vorbe ceia ce soarbe un suflet omenesc prin ochĭ, prin auz, prin miros, prin adînca, dulcea şi tainica înfiorare a tuturor simţurilor.

Printre pomiĭ din sat se desluşiaŭ icĭ-colo căsuţele albe 'n bătaia luniĭ, liniştite, micĭ ca nişte cuiburĭ... În ele trăiaŭ Vultureştenii luĭ muncitorĭ şi săritorĭ la vreme de nevoie, oamenĭ dezgheţaţĭ şi voinicĭ cum sînt maĭ toţĭ locuitoriĭ acestuĭ cîmp întins şi rodnic, plin de un farmec deosebit şi care cuprinde un colţ din Ilfov, o poală din Buzăŭ, Ialomiţa şi Brăila aproape întreagă : Bărăganul, Bărăganul cel plin de lumină multă şi de poesie adîncă, mare de aur în coptul holdelor, nemărgenită şi dogorită de soare. Şi o viaţă întreagă trecută în mijlocul acestor ţăranĭ se desluşia în

mintea boieruluĭ, o viaţă de care el acum era departe...

...Într'un tîrziŭ se rupse din poleiul luniĭ şi se duse la culcare, cu sufletul umezit de o rouă de jale.

A doua zi îl deşteptară nişte rîndunele gureşe şi neastîmpărate. Se sculâ, se spălă cu apă rece pe obrajĭ şi se întoarse cu faţa spre răsărit, închinîndu-se după obiceiul apucat din bătrînĭ.

Apoĭ ieşi prin curte.

Soarele răsăria, aprindea focurĭ de diamante în stropiĭ de rouă, însufleţia orĭce firişor de iarbă. Măcieş se duse prin grădină şi rătăci vreme de-un ceas pe cărările-ĭ umede.

— Da' de noapte te-aĭ sculat, boierule!

— Să nu m'apuce soarele 'n pat.

Arendaşul îl duse pe la magasia cu bucate, pe la porumbar, pe la şopronul de unelte, îl răsuci prin toată curtea spre a-ĭ arăta că, deşi arendaş, pe el îl durea inima de Vultureasca.

Se duseră apoĭ în balcon şi luară dulceaţă şi cafea neagră.

— Aĭ început la fîn?

— Chiar erĭ băgaĭ coasele ’n el. Azĭ scot fete la ’ntors, că-ĭ soarele iute.

Arendăşiţa ieşi într’un matineŭ uşor de muselină albastră. Se sculase maĭ de dimineaţă spre a face cinste proprietaruluĭ.

— Bună dimineaţa, domnule Măcieş! Aţĭ dormit bine?

— Ca un copil după scăldătoare!

— Şi cum vi se pare pe la noĭ?

— Frumos! De miĭ de orĭ maĭ frumos ca ’n pustiu’ăla de oraş.

— Aşa-ĭ spun şi eŭ luĭ Iani-al meŭ. Dar unde-ĭ chip să mă ’nţeleg cu el?... Una-două: nu! El se lasă de arendăşie. Îl plouă ploile, îl bat vînturile, îl arde soarele, se întinde cu toţĭ nebuniĭ... bucatele nu se maĭ fac ca înnainte vreme...

Boierul pricepu unde vrea să bată arendăşiţa şi spuse aşa trăgănat şi bătînd cu degetele darabana ’n masă:

— Şi arenda mare!

Caliopi surîse şi dete din cap par'c’ar fi vrut să zică: «mare vulpe maĭ eştĭ!», apoĭ urmâ:

— El ci-că să ne aşezăm la oraş. A muncit destul pînă acum. Să trăim şi noĭ maĭ tihniţĭ

la vreme de bătrîneţe... Slavă Domnuluĭ, băiatul ni s'a făcut mare, 'şi-a luat drepturile luĭ...

Arendaşul surîdea.

Măcieş se uita la un joc de raze auriĭ răsfrînte pe tăviţa de argint. Par'c'ar fi fost un vîrtej de lumină fierbinte, şi luĭ îĭ venia să 'ntindă mîna, să-l prindă, şi să-l oprească din fierberea ceea neîncetată.

Apoĭ, ca şi cum s'ar fi trezit dintr'o visare:

— Să vă trăiască! De-acuma, numaĭ noroc să aibă de o femeie cum se cade...

... Mă ieĭ şi pe mine'n trăsură pînă'n luncă, Iani?

Arendaşul glumi:

— Nu! Mă duc singur. D-ta viĭ pe jos, că eştĭ tînăr.

Trăsura veni la scară. Ceĭ doĭ bărbaţĭ se urcară în ea. Arendăşiţa le strigâ din capul scărilor:

— Să nu întîrziaţĭ de la masă!

Vizitiul pocni din biciul cu sfîrcul de mătasă, sumuţâ şi strigâ la caĭ:

— Hi!

Trăsura porni uşoară, trecu prin sat şi o luă pe drumul ţarinii Vultureştenilor. Era

un drum lat acesta, un drum străjuit de porumburĭ fragede pe care maĭ tremura icĭ-colo cîte-un strop de rouă. Spre stînga, departe, se zăria un puţ cu cumpănă, ca o cruce supţire, înnaltă şi strîmbată de vînturĭ. Trăsura o luâ apoĭ la dreapta şi întrâ în moşia luĭ Măcieş pe un drumeac maĭ îngust, prin mijlocul căruia crescuse iarbă. Pe de margenile luĭ, un grîŭ răruĭ şi pipernicit. Arendaşul venise înnadins pe aicĭ spre a se văita luĭ Măcieş.

— Uite, boierule! Uite ce ruşine de grîŭ. Pus între Sîntă-Măriĭ! Nicĭ sămînţa nu mi-o scot!

Proprietarul nu zise nimic. Se uita pe cîmp, dus pe gîndurĭ, şi părea că nu vede ce-ĭ pe de lăturea drumuluĭ. Cînd şi cînd, cîte-o ciocîrlie venia glonţ spre pămînt, ca moartă. Apoĭ se opria dintr'o dată, bătea din aripĭ şi se înnălţa sus, maĭ sus, pînă pieria din ochĭ, ca înnecată în albastrul înnalt. Cîmpul strălucia şi surîdea în tinereţa luĭ netrecătoare. Florĭ de sulfină, de drăgaică, de corovatic, de mierea-ursuluĭ, de orajniţă, de roçhiţa-rîndunicii, de cicoare, de mac sălbatec, răsăriaŭ, pe lîngă tră-

sură, fragede, proaspete, înviorate de somnul de peste noapte.

Trăsura trecea acum printre tarlale cu grîŭ maĭ bun, şi proprietarul opri.

— Ia să-ţĭ văd şi eŭ grîu', Iani!

Arendaşul îşĭ muşcâ mustaţa dreaptă, şi nu zise nimic. Era grîŭ înfrăţit bine, săltat bine 'n paiŭ, înspicat tot.

— Uite, boierule, grîŭ pus după Ovidenie. Toată lumea spunea c'o să-l întorc în primăvară, şi vezĭ că nu l-am întors. Aicĭ tot scot eŭ o chilă la pogon, dar la ăl de ţi-l arătaĭ maĭ adineaorĭ... maĭ bine nu maĭ stricam bunătate de sămînţă.

Măcieş surîse:

— Ăsta-ĭ grîŭ de-o chilă la pogon, Iani? Pe puţin, pe puţin scoţĭ două chile bătrîneşti, auzĭ? Numaĭ să te ferească Dumnezeŭ de vre-o piatră şi de vreme rea la seceră...

Boierul ar fi vrut să maĭ spuie ceva, dar se opri de odată şi 'ntoarse capu'n spre luncă.

Îl izbise mirosul de păragină pălită, şi sta aşa ca un ogar cu nasu 'n vînt, sorbind cu nesaţ undele de parfum ce se ri-

dicaŭ din spre luncă şi plutiaŭ rătăcitoare în văzduh ca un suflet al fînuluĭ.

Apoĭ, întorcîndu-se către arendaş:

— Aĭ multă păragină 'n el?

— Unde?

— In fîn!

— Ce-ĭ aia păragină?

Boierul se îndreptă spre trăsură:

— Cogea-mite arendaş!... Şi să nu ştiĭ d-ta ce-ĭ păragina!... Maĭ mare ruşinea!

Trăsura porni iar. Măcieş se simţea întinerit la suflet, întinerit de lumina cîmpuluĭ, de strălucirea soareluĭ. Cînd ajunse la malul lunciĭ şi se dădu jos din trăsură, călca repede şi era vesel ca un om pe care nu-l mănîncă nicĭ-un necaz.

Oameniĭ îşĭ săltară căciulele din cap:

— Sărutăm dreapta, boierule!

— Noroc, flăcăĭ!

— Aĭ maĭ venit şi pe la noĭ?

— Precum vedeţĭ.

— Bine-aĭ făcut, boierule, că uite: boierul nostru de-acum nu vrea să ne dea rachiŭ la coasă.

Omul care spusese acestea, rîdea şi fă-

cea cu ochiul la ceĭlalţĭ, parc'ar fi vrut să le spuie: aşa-ĭ c'am adus-o bine?»

— Maĭ cosiţĭ şi voĭ fără rachiŭ... Uite, apă bună, şi rece, şi limpede: vioară... Ce bună-ĭ, şoĭmana!

— Să facem broască, boierule?!

Cel ce aruncâ gluma aceasta, era un popondete de Rumîn, cu faţa rotundă şi mică s'o cuprinzĭ în găvanul palmeĭ.

Boierul îl zări şi nu se putu ţine să nu maĭ rîză niţel.

— Aicĭ aĭ fost, Năstase?... Daţi-vă la o parte, să-l văz... Da' mult aĭ maĭ crescut, mă Năstăsică, de cînd nu ne-am văzut!

— L-a plouat, boierule!

— I-a pierdut dracu' măsura!

— Mă, da' ce Rumînĭ iabraşĭ sînteţĭ! Lăsaţĭ buricu' pămîntuluĭ în pace!

Arendaşul rîdea să se prăpădească. Oameniĭ cosiaŭ înnainte...

Măcieş nu maĭ rîdea. Se uita la eĭ fără să clipească, şi'n sufletul luĭ adiè de-odată o undă de adîncă şi caldă milă pentru aceste feţe arse de soare, pentru aceste mînĭ noduroase şi pline de pămînt, pentru aceste trupurĭ muncite, pentru aceste

suflete simple, adîncĭ şi bune şi neînţelese.

Şi pricepea că tot lustrul aruncat pe oraşe, toate mătăsurile în care se îmbracă miile de cucoane uşurele, tot aurul ce zuruie pe mesele de joc, toată fericirea celor ce se cred marĭ în lumea asta, vine din pămînt, din sudoarea, din lăcrămile amare, din sîngele şi zbuciumul acestor mucenicĭ aĭ ogoarelor.

O iubire ca de frate bun se sălăşlui în sufletul luĭ, încălzindu-l. Iĭ venia să iea şi el o coasă şi să cosească 'n rînd cu eĭ.

De-asupra lor soarele strălucia acum în răscrucile ceruluĭ şi lunca surîdea în lumină veselă şi fînul cădea valurĭ-valurĭ şi păragina pălită îşĭ împrăştia mireasma-ĭ dulce în undele aeruluĭ curat.

Şi iată că de odată un cîntec veni pînă la ceĭ din luncă. Venia pe sus, plutind, de departe, de pe deal.

— Ne vine tinereţa, boierule!

Eraŭ fetele marĭ ce veniaŭ la 'ntorsul fînuluĭ. Glasurile subţirele se apropiară, se apropiară, şi fetele se zăriră departe, la cellalt capăt al lunciĭ.

Veniaŭ cîntînd, cu furcile pe umere, legănîndu-se 'n mers uşor, scăldate în lumina veselă a zileĭ de vară, plutiaŭ, fericite de tinereţe şi de sănătate.

Şi în curînd furcile intrară în brazdele de fîn, luîndu-le pe de desupt, răsucindu-le cu partea pălită 'n jos, cu cea umedă 'n sus, într'un necurmat fîşiit de mătasă nouă.

Şi soarele le surîdea la toţĭ, îĭ încălzia, îĭ ardea şi fînul mirosia de te îmbăta, iar fetele cîntaŭ seninul vieţiĭ lor sufleteştĭ.

Proprietarul şi arendaşul porniră în luncă. Merseră departe, înnotînd prin fînul înflorit şi ajunseră la o fîntînă cu ghizdurĭ mărunte. Acolo se lăsară jos: arendaşul într'o rînă, boierul lungit cu faţa 'n sus, cu mînile pe după cap, cu pălăria pe piept. Vorbiră de lumea din Vultureasca, de preotul Niţă Vărsătureanu, cam fudul de-o ureche, şi de un arendaş noŭ ce intrase acum un an pe o moşie vecină.

— S'a făcut de rîs, domnule Măcieş! S'a făcut de rîsul tuturora... Cine dracu' şi-o fi bătut joc de el, nu ştiŭ. Destul că la pusul porumbuluĭ astă-primăvară, nu: că el are o *doftorie* să crească ciocanul

mare şi să lege cîte zece ştiuleţĭ. A scris la Viena, la un «doftor de pămînt»—după cum spun oamenii învoiţĭ pe moşia luĭ— şi ăla i-a trimis un clondir plin c'o zeamă neagră care puţea de nu te puteaĭ apropia de ea. În fiecare cuib trebuia să se pice treĭ picăturĭ din zeama aia, pînă a nu se pune boabele de porumb. Nicĭ la un pogon de loc nu i s'a ajuns «doftoria Neamţuluĭ». Şi maĭ bine c'a fost aşa, căcĭ porumbul pus în cuiburĭ cu «doftorie» s'a ars din rădăcină. Arendaşul a trebuit să-l întoarcă maĭ acum o lună şi să puie meiŭ în locul luĭ.

Arendaşul se ridicâ repede în sus :

— Bine că-mĭ aduseĭ aminte. Mă tot ţiŭ de vre-o treĭ săptămînĭ să mă duc să-mĭ văd nişte meiŭ dintr'un clin de loc de pe deal. Mi-a fost tot peste mînă. Tot sînt eŭ acù aicĭ, m'aş răpezi să-l văz. Mergĭ şi d-ta ? De eştĭ obosit, staĭ aci că viŭ eŭ acuş.

— La ce să maĭ merg şi eŭ?! Să te apăr de cînĭ?... Doar nu-ĭ peste pămînt. Du-te d-ta singur.

Arendaşul plecâ.

Măcieş se lungi iar în fînul înnalt. Soarele-l frigea, îl moleşia, şi el sta acolo, neclintit, pe pămîntul cald, îngropat în fînul înflorit. Ţinea ochiĭ închişĭ şi asculta... Nicĭ-o mişcare, nicĭ-un sunet. Din cerul înnalt curgeaŭ văpăĭ de foc spre pămînt...

...Un glas de fată mare-ĭ veni 'n auz. Ridicâ niţel capul şi se uitâ în jurul luĭ: o fată venia spre el, de sigur la fîntînă. Fata se apropiè cîntînd, trecu la doĭ stînjenĭ de el fără să-l bage 'n seamă. Era înnaltă, frumoasă, voinică şi mlădioasă ca o creangă de alun.

Pe cap purta o basma înflorită, trasă pănă pe ochĭ, să-ĭ apere de soare. Scoase o cofiţă de apă şi se spălă niţel pe obrajĭ, ştergîndu-se cu un colţ de şorţ... Apoĭ se sprijini de ghizdurile fîntîneĭ şi rămase pe gîndurĭ cîteva clipe. Avea ochĭ marĭ, negri, adîncĭ ca umbra codruluĭ în amurg şi sprîncenile îĭ eraŭ negre ca trase cu cărbunele, şi codate. Răsuflările, sînuluĭ rotund şi pietros eraŭ line şi adîncĭ.

Măcieş se uita la ea cu băgare de seamă şi nu putea ghici a cuĭ era fata asta care

îĭ răsăria atît de frumoasă înnainte... Unde maĭ văzuse el ochiĭ aceia frumoşĭ şi obrazul rotund şi rumen ca mărul sintiliesc?... Unde?... Cînd?...

Un calul-popeĭ zbîrnii pe lîngă fată, şi ea se apără cu mîna.

Atuncĭ boierul se ridică de unde era şi veni domol la ea:

— A cuĭ eştĭ tu, fa fetiţo?

Fata răsări, dar, văzînd că-ĭ boierul Măcieş, începu a-ĭ surîde:

— A luĭ Dinu Crivăţ!

— A luĭ eştĭ?

— A luĭ?

— Ti! Da' mare te-aĭ maĭ făcut, Marioaro, să nu-ţĭ fie de deochiŭ! Cînd am arendat eŭ moşia, tu eraĭ numaĭ o copilă.

— Cine trăeşte, creşte, boierule! Cine moare, putrezeşte!

— Aşa-ĭ!

Boierul se uită la ea cu o căutătură plină de dragoste părintească, şi fata nu putu răbda privirea aceia, ce-ĭ intra ca un sfredel în suflet, şi plecă ochiĭ în jos.

— Vreĭ apă, boierule?

— Aş vrea şi eŭ niţică.

Fata vărsă apa din cofiţă şi scoase alta. Boierul puse genunchiul drept în pămînt, ca un flăcăŭ, aşezâ cofiţa pe ghizdurile fîntînii şi o plecâ încet-încet spre gură. De mult nu maĭ băuse el apă atît de bună.

— Să trăeştĭ, Marioaro!

— Să trăeştĭ şi d-ta, boierule!

Fata plecâ uşoară. Înnota în fînul înnalt, ducîndu-şĭ cofiţa pe cap, să nu cadă florĭ de fîn în ea. Boierul rămăsese cu ochiĭ după ea. Şi ochiĭ seninĭ aĭ Mărioareĭ îĭ jucaŭ în suflet.

— Ce frumoasă s'a făcut! şopti el.

Fata se depărta în zările calde, voinică, mlădioasă, scăldată 'n luminoasa poesie a cîmpuluĭ. Măcieş se lungi iar în fînul înflorit, şi o căldură mare i se ridicâ de la inimă, năvălindu-ĭ în tot trupul. Şedea într'o rînă, cu capul sprijinit în podul palmeĭ stîngĭ, cu cotul răzimat în pămînt, cu ochiĭ ţintă la o tufă de corovatec. Rupse din ea o crenguţă şi o frecă între degetele mîniĭ drepte, apoĭ mirosi adînc mirosul acela puternic de iarbă proaspătă şi de pămînt....

Şi clipe luminoase i se desluşiaŭ în suflet, trecînd una după alta, dulcĭ ca nişte

miresme. Apoĭ o lumină mare se făcu în el, lumina uneĭ dragoste aprinse şi ascunse, ştiută numaĭ de el, de o nevastă frumoasă din Vultureasca şi de Dumnezeŭ din cer. O dragoste mare care-ĭ răsărise 'n suflet cu doĭ anĭ maĭ înainte de a lua pe coana Ruxandra. O dragoste sănătoasă, rodnică, înflorită în mijlocul cîmpuluĭ încărcat de miros de tămîioară, în dulcile amurgurĭ ale primăveriĭ...

Şi nu se maĭ simţia atît de străin pe lumea asta. O iubire de părinte, de părinte necunoscut, încolţi, se deschise în inima luĭ, cum se deschide mugurul la căldura soareluĭ...

Dar în adîncul acesteĭ tîrziĭ iubirĭ de tată era totuşĭ amarul unuĭ gînd: el nu-şĭ putea strînge copila la piept; el nu putea spune în faţa lumiĭ că Marioara cea frumoasă e fata luĭ. Va trăi strein, pribeag, îngropînd în sufletul luĭ taina uneĭ iubirĭ din tinereţe.

Şaĭsprezece anĭ a trăit cu Ruxandra luĭ, şaĭsprezece anĭ încheiaţĭ şi nu l-a miluit Dumnezeŭ cu un urmaş, dar din iubirea cu păcat a răsărit copila asta frumoasă

care a crescut voinică şi mlădioasă la lumina soareluĭ dătător de viaţă.

Oare nu e asta o palmă de la Dumnezeŭ? Pe el, pe cel din urmă vlăstar al unuĭ neam străvechiŭ de boierĭ îl bate Dumnezeŭ.

Pentru ce? Pentru ce?

Ce răŭ a făcut el în lumea asta? Cine a venit să i se plîngă luĭ şi a plecat nemiluit de la el? Pe cine a bătut, pe cine-a năpăstuit el?!

Boierul ridicâ ochiĭ spre cer. Dar cerul era sus, sus de tot şi surîdea din înnălţimea luĭ albastră spre pămîntul plin de roadă.

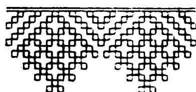
Apoĭ închise uşor din ochĭ, uitîndu-se aşa printre gene. Îĭ jucaŭ înnainte firişoare supţirĭ şi vinete, ţesute unele 'n altele ca nişte ochiurĭ de plasă, şi el se căznia să le prindă odată drept în luminile ochilor, dar nu putea. Firele subţirĭ se întorceaŭ, fugiaŭ, îl amăgiaŭ...

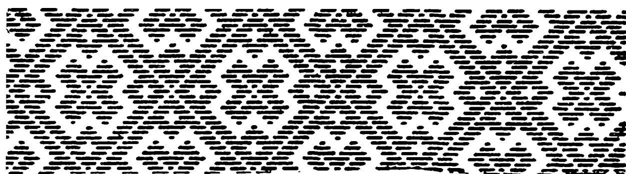
Soarele vărsa foc pe pămînt, şi Măcieş era fript de sete. Se sculâ, îşĭ scoase o căldare de apă şi se răcori.

— Ţi-a plecat foamea 'n sete, boierule?

Arendaşul era vesel: meiul luĭ era încheiat perie, şi făgăduia mult.

Porniră amîndoĭ spre trăsură. Din ea boierul Măcieş îşĭ maĭ întoarse încă odată ochiĭ spre lunca rodnică în care cîntaŭ fete marĭ la 'ntorsul fînuluĭ. Trăsura porni şi glasurile slăbiră, slăbiră, se şterseră în liniştea mare a zărilor... Dar un glas de fată mare tot maĭ răsuna 'n sufletul luĭ Măcieş, şi el îl asculta cu iubire, pierdut în gîndurĭ.

IV.

ACASĂ

Arendaşul se sculase de noapte şi pornise dė grabă spre gara Sălcuţeĭ. Îĭ telegrafiase Mişu că soseşte în dimineaţa aceea şi el se grăbia să ajungă la timp în gară.

Luceafărul de ziuă-ĭ răsări prin dreptul grădinilor bulgăreştĭ din Tigăiţa. Noaptea era senină şi răcoroasă, drumul pustiŭ.

Arendaşul se 'nvăluise într'o şubă groasă, iar pe picioare îşĭ aşezase o pătură. Şedea răsturnat în trăsură, cu mînile petrecute în mînecile şubeĭ, cu capul lăsat puţin într'o parte, cu ochiĭ închişĭ. Părea că n'aude, părea că nu vede.

Bucuria că-şĭ va revedea băiatul era mohorîtă de o umbră de îndoială, care nu-l maĭ slăbia de cînd primise cea din urmă scrisoare a luĭ. Oare ce se va fi ales din băiatul luĭ? E atît de ispititor acest Paris îndepărtat! Pe cîţĭ tinerĭ nu i-aŭ ameţit plăcerile luĭ nebune?! Pe cîţĭ tinerĭ nu i-a stricat, nu i-a frînt, nu i-a nenorocit vîrtejul luĭ uriaş?...

Trăsura fugia uşoară prin praful umezit de rouă şi moale ca zăpada proaspătă. În urma eĭ plutiaŭ două liniĭ alburiĭ ca două şuviţe de fum. Şi caiĭ mergeaŭ repede, strănutînd din timp în timp. Iar vizitiul încremenise ca de piatră pe capra trăsuriĭ, cu ochiĭ înnaintea cailor, cercetînd întinsul drumuluĭ.

Apoĭ gîndul arendaşuluĭ o luâ pe alte cărărĭ maĭ înflorite. «Nu e doctor în drept? Eĭ şi? N'o să-l pot eŭ căpătui şi fără acel petec de hîrtie stampilată şi iscălită? Slavă Domnuluĭ: Jani Livaridi are proptele bune şi gardul cu proptele nu cade la vremurĭ grele...»

Cînd ajunse la gară, maĭ era un cias pînă la sosirea trenuluĭ. Arendaşul spuse

vizitiuluĭ să tragă la o crîşmă din dosul gării şi să aibă grijă de caĭ. El se duse în gara singuratecă. Intrâ în salonul de clasa I-a şi se lăsă pe o canapea. Maĭ era cine-va acolo, dar el nu-l putea vedea bine din pricina aceleĭ luminĭ nedeslușite, gălbuĭ, a luminatuluĭ de ziuă. Îĭ auzia numaĭ răsuflarea adîncă, sgomotoasă....

Apoĭ lumina se înviorâ, năvăli din ce în ce maĭ multă şi deslușí colțurile. Cel ce dormĭa se deşteptâ de-odată, se întinse, căscâ şi se uitâ prin prejur. Era un proprietar din apropierea luĭ Livaridi, un fel de colonel în retragere, dator vîndut. Burlac, el cheltuia foarte mult cu caiĭ şi cu femeile. Văzînd pe Livaridi, se ridicâ şi veni spre el cu mîna întinsă :

— A! Salutare, boierule, salutare!

— Bună dimineaţa, domnule colonel!

— Da' cu ce treabă pe aicĭ?... Plecĭ unde-va?

— Ba nu. Aştept băiatul. Vine de la Paris.

— A! Aşaa! A terminat?

— Da! E doctor în drept.

— Bravo! Bravo! Te felicit!

— Mersi !

Apoĭ, proprietarul se așeză lîngă masă în fața lui Livaridi.

— Eĭ, da' cu afacerea ?

— Rămîne cum am vorbit !

«Afacerea» era următoarea: după ce se va termina contractul luĭ Livaridi cu Măcieș, Livaridi să ia în arendă moșia acestuĭ colonel.

— A venit maĭ zilele trecute Chirițescu pe la mine. A auzit că vreaŭ să arendez moșia și venise să i-o daŭ luĭ. I-am spus că-s vorbe lumeștĭ. Eŭ vreaŭ să trăiesc înainte pe moșia mea... Să i-o arendez luĭ?

Livaridi tăcea și se uita într'un colț al odăiĭ.

Se gîndia că acest colonel urmărește, de sigur, vre-un plan ascuns și el se întreba cum i-ar putea lua pentru totdeauna moșia ce-ĭ rămăsese de la părințĭ și pe care el o fărîma zi cu zi, împrumutîndu-se cu sume marĭ, pe care le zvîrlia pe caĭ de curse și pe femeĭ ușoare.

Pe peron începu a se simți mișcare : veniseră copiĭ și fete cu buchete de țintaură proaspătă, cu legăturele de sparanghel săl-

batec verde şi amăruĭ; veniseră chirigiĭ carĭ aşteptaŭ să le pice vre-un călător cu drum maĭ depărtat; un popă de ţară cu o fată îmbrăcată ca o cucoană de oraş, şi un soldat dela vînătorĭ, stins la faţă de boală grea...

Un şuer cald veni pînă în gară şi trenul se zări venind repede şi suflînd suliţe de aburĭ pe nările-ĭ uriaşe. Sosi, se opri.

Dintr'un vagon de clasa I-a sări sprinten un tînăr slăbuţ, îmbrăcat într'un elegant costum de călătorie, pe cap cu o şapcă uşoară de mătase, în gură cu o pipă albă de spumă de mare.

— *Bonjour papà!*

Livardi strînse la piept acest trup supţiratec şi fraged al copiluluĭ luĭ şi îl privi apoĭ lung în ochĭ, spre a citi în eĭ răspunsul la întrebarea ce-l chinuia de cîteva zile, spre a goni din sufletul luĭ îndoiala ce nu-l maĭ slăbia. Tînărul răbdâ fără să clipească privirea bătrînuluĭ, apoĭ începu a rîde:

— Nu mă maĭ cunoştĭ?

— Ba da!... Ba da!... Aĭ maĭ crescut, mi se pare!

— La revedere, domnule Livaridi!

Colonelul trecu pe lîngă eĭ, salutîndu-ĭ pe amîndoĭ. Par'c'ar fi vrut să spue că şi el se bucură de sosirea luĭ Mişu, dar ca om cu bună educaţie, nu vrea să turbure prin prezenţa luĭ cele d'intîĭ clipe ale revederiĭ.

— Drum bum! Drum bun, domnule colonel!

Livaridi se simţi linguşit de acest salut adînc, pe care i-l făcuse un colonel în faţa lumeĭ de pe peron şi de pe la ferestrele vagoanelor. Par'că se ridicase şi maĭ mult în ochiĭ luĭ însuşĭ. Şi pentru întîia oară judecâ maĭ puţin aspru pe acest proprietar risipitor, care zvîrlia în cele patru vînturĭ averea agonisită de părinţiĭ şi strămoşiĭ luĭ?..

Trenul şuerâ şi porni; tatăl şi fiul se îndreptară spre trăsură.

— Gata, Ioniţă?

— Gata, boierule!

— Să te văd ce poţĭ!

Trăsura porni repede. Ceĭ doĭ oamenĭ stăteaŭ unul lîngă altul şi se pîndiaŭ cu coada ochiuluĭ, ca doĭ străinĭ carĭ vor să se spioneze unul pe altul, spre a afla ce

le zace în fundul sufletuluĭ. Vorbiaŭ puţin ca oameniĭ carĭ n'aŭ ce-şĭ spune. Trăsura mergea prin sate cu căsuţe mărunte, curăţele, cu uliţe pline de praf şi de copiĭ desculţĭ şi pîrliţĭ de soare, cu cîinĭ obraznicĭ carĭ se ridicaŭ din ţărînă şi se năpustiaŭ asupra trăsureĭ, lătrînd'o cîte o bucată de drum. Apoĭ gonia pe cîmp, printre lanurĭ verzĭ, pline de viaţă nouă. Ah! Ce departe era acum de Mişu acel Paris fermecat, cu străzĭ curate, cu case înnalte, cu femeĭ frumoase!

I se părea că plecase de un an de zile din el. Depărtarea în spaţiŭ îl făcea să creadă că a trecut la mijloc multă vreme.

Şi o întrebare îl chinuia fără încetare: oare se va maĭ putea el obişnui vreodată să trăiască în ţara romînească? I se părea că e o mare cruzime a soarteĭ ca el, omul supţiat, poleit, care a trăit ca un mare boier în cel maĭ frumos oraş din lume, să fie acum aruncat la ţară, între nişte ţăranĭ proştĭ, aproape sălbatecĭ.

Iar bătrînul simţia că feciorul luĭ nu e plămădit din acelaşĭ aluat ca el, simţia că sufletul luĭ e slab şi se poate rupe uşor.

Aŭ mers aşa o bucată bună de cale, schimbînd cînd şi cînd cîte-o vorbă. Bătrînul fuma ţigare după ţigare, băiatul se prefăcea că-l fură somnul, spre a arăta bătrînuluĭ cît e de obosit. Iar vizitiul de pe capră se gîndia că boeriĭ aŭ altfel de suflete, nu ca oameniĭ de rînd, ca ţăraniĭ carĭ se sting de dor.

Şi tocmaĭ cînd intrară în ţarina Vultureştenilor, bătrînul se întoarse către fecior:

— Uite, Mişule, de aicĭ se 'ncepe Vultureasca şi merge 'ncolo spre dreapta pînă la puţul cu cumpănă de colo din fund. Îl zăreştĭ? De acolo cîrmeşte spre stînga şi ţine aşa pînă dincolo de Movila Berziĭ. O vezĭ?

Băiatul se prefăcea că se uită cu băgare de seamă spre a face pe placul bătrînuluĭ. Increţia fruntea, strîmba din obraz:

— Pînă unde? Aha! Pînă colo, nu-ĭ aşa?

— Da, da! Pîn'acolo... Frumoasă moşie! Şi ştiĭ că proprietarul e la noĭ? Mă rugase de maĭ de mult să nu care cumva să nu-l chem şi pe el cînd veĭ veni tu. Şi l-am chemat.

Trăsura ajunse la curte şi se opri scurt

în faţa caselor boiereştĭ. Măcieş era pe cîmp. Caliopi sta în capul scărilor, surîzînd, cu sufletul scăldat de bucuria revederiĭ fiuluĭ eĭ, singureĭ eĭ odrasle.

Tînărul sări iute şi se repezi spre ea cu braţele întinse:

— *Bonjour*, *maman!*

— Puişoru' mameĭ!... Ce slab eştĭ!

Şi mama se uita cu drag la odorul eĭ. Ce-ĭ păsa eĭ că n'a luat diploma? Ce-ĭ păsa eĭ că a cheltuit treĭzecĭ de miĭ de leĭ?! Era acum înaintea eĭ fiul cel înstrăinat, era înaintea eĭ, cam slăbuţ — ce-ĭ drept — dar aşa sînt toţĭ tineriĭ carĭ se întorc dela învăţătură. Şi ce bine-ĭ stă costumul acesta de călătorie, ce bine-ĭ stă şapca de mătase!..

Iată că sosi şi Măcieş de pe cîmp. Arendaşul îl văzu de departe şi-ĭ făcu din cap, par'c'ar fi vrut să-ĭ spuie: da' calcă maĭ repede, omule, dacă vreĭ să-mĭ cunoştĭ băiatul.

— Fiul meŭ Mişu, doctor în drept dela Paris.

— Domnul Ilie Măcieş, *stăpînul* nostru.

Arendaşul rîdea. Ceĭ doĭ oamenĭ îşĭ dădură mîna.

— Încîntat domnule!

— Să trăieştĭ, tinere!... Şi... cinstit ginere de-acu'ncolo! Aĭ ochit ceva, Iani?»

Caliopi se repezi la bucătărie. Tocmaĭ azĭ cînd trebuia să se mişce maĭ iute toată lumea, tocmaĭ azĭ i se părea că de-abia se mişcă argăţimea. Par'c'ar face înadins!...

Se aşezară la masă în balcon: Mişu în faţa luĭ Măcieş, arendaşul în faţa soţieĭ sale. Aşa spusese Mişu că se aşează meseniĭ în Paris: boieriĭ de gazdă faţă în faţă la mijlocul meseĭ, oaspeţiĭ la stînga şi la dreapta lor, după vîrstă şi consideraţie. Tînărul mînca puţin şi făcea fasoane de boier nemuncit. Măcieş îl căntăria din ochĭ şi se gîndia că acest firfizon se va amesteca mîne-poimîne în politică, va ajunge departe, va răzbate şi va pune într'o zi la cale treburile ţăriĭ, va vorbi despre nevoile ţăranuluĭ romîn, va atinge cele maĭ grele chestiunĭ cu uşurinţa omuluĭ cu un pospaiŭ de cultură. In vre-o două rîndurĭ încercâ să vază ce-ĭ poate capul, dar tînărul avu o strîmbătură din nas, răspunsurĭ de sus, ca un om care nu stă de vorbă cu orĭ şi cine, cînd e vorba să se atingă un subiect maĭ serios.

Nu-ĭ spusese oare tatăl săŭ că acest ghizoroiŭ de boier îl rugase să-l poftească şi pe el cînd va veni? Venise decĭ să-l vadă ca pe-un lucru rar. Dar cînd soseşte el dumnealuĭ e pe cîmp. Cît p'aci să-l aştepte şi cu masa! Şi, acum se obrăzniceşte şi vrea să discute cu el chestiunĭ marĭ. Dar ce putea discuta un om incult, un proprietar cu faţa arsă de soare, cu el, Mişu Livaridi, eşit proaspăt-prospeţel din lustruiala Parisuluĭ? Arendaşul văzu însă că prin ochiĭ luĭ Măcieş trece un fulger de mînie şi călcâ pe supt masă pe Mişu pe picior, apoĭ abătu vorba despre ţăraniĭ din Vultureasca:

— Dar ştiĭ, boierule, că Vultureşteniĭ noştri sînt cam lungĭ de mînă?

Măcieş se uitâ la el, întrebîndu-l din ochĭ:

— Eĭ, cum?

Şi atuncĭ arendaşul începu a înşira cum a prins el pe unul cu carul încărcat de snopĭ furaţĭ din clăile arendăşeştĭ, cum a prins altă-dată pe altul cu caiĭ în grîul verde şi cum i-a bătut pînă i-a lăsat lungiţĭ în drum.

— Hoţĭ, boierule, hoţĭ şi mincinoşĭ!

Boierul Măcieş dădu să zică ceva, dar Mişu îĭ luâ înainte.

— Numaĭ Vultureştenii sînt hoţĭ?... Toţĭ ţăranii noştri sînt hoţĭ şi leneşĭ. Toată iarna dorm ca nişte trîntorĭ şi vara se vaită că mor de foame. Cînd le vine bine, fură de sting. Cinste la eĭ, nu se pomeneşte... Ruşine? Nicĭ atît!... În Franţa ţăranii sînt muncitorĭ şi cinstiţĭ... Noĭ sîntem un popor de barbarĭ.

Vorbele cădeaŭ grele, rarĭ, ca spuse de cine ştie ce bărbat învăţat. Caliopi rămăsese cu ochiĭ la băiatul eĭ şi nu maĭ putea de dragul luĭ; arendaşul se uita la Măcieş, întrebîndu-l din ochĭ:

— Îţĭ place?

Atuncĭ boierul nu se maĭ stăpîni şi ţintind drept în ochĭ pe băiatul arendaşuluĭ, vorbi:

— Domnişorule, să mă ierţĭ că îndrăsnesc şi eŭ care n'am şcoală înaltă ca d-ta să spun un cuvînt în chestiunea aceasta. Ceea ce spuĭ d-ta acum, e lucru pe care-l ştim cu toţiĭ. Toţĭ gazetăraşiĭ, toţĭ oameniĭ neisprăviţĭ ne spun pe toate glasurile: ţăranul romîn e leneş, beţiv şi hoţ. Toţĭ oameniĭ aceştia carĭ ne vorbesc astfel despre ţărănimea noastră, o cunosc tot atît de

bine cum cunoaştem noĭ limba chinezească. Stat-aĭ d-ta multă vreme la ţară? Intrat-aĭ d-ta vre-odată în vorbă tihnită cu eĭ să vezĭ ce le poate şi lor capul? Văzutu-i-aĭ d-ta la muncă?...

Mi se pare că d-ta mi-aĭ stat maĭ numaĭ pe la Bucureştĭ şi pe la Paris. Eĭ ţi-aŭ stors din pămînt tot bănetul cu care-aĭ învăţat d-ta la Paris... Nu-ĭ aşa, Iani? Uĭte: întreabă-ţĭ părintele, întreabă pe Iani, pe care-l plouă ploile şi-l bat vînturile pe cîmp, în mijlocul acestor ţăranĭ pe cari d-ta îĭ vorbeştĭ de răŭ».

Arendaşul dădu din cap şi nu spuse nimic. Vedea că boerul se necăjise şi nu vrea să maĭ toarne şi el gaz în foc.

Măcieş urmă:

— Ţăraniĭ d-tale din Franţa nu-ţĭ ies la cîmp de cît după ce-aŭ îmbucat o bucată de brînză şi după ce-aŭ dat pe gît cogea-mi-te năstrapă de cafea, de cidru saŭ de vin. Şi unde-ţĭ muncesc eĭ din noapte pînă'n noapte?... Aĭ noştri se 'nfig la muncă de noapte şi nu iaŭ nimic în gură pînă la prînzul cel mic. Se hrănesc şi eĭ cu aer, bieţiĭ. Sînt hoţĭ?... Mie nu mĭ-aŭ furat nicĭ

un căpătîiŭ de ață. Că nu prea aŭ încredere în surtucarĭ?... Aŭ fost furațĭ, şi amăgițĭ şi îngenuchiațĭ atît amar de vreme, de atîțĭ surtucarĭ: proprietarĭ, arendaşĭ, logofețĭ, maĭ ştiŭ eŭ ce?...

Care cum venițĭ de peste hotarele țăreĭ, ne vorbițĭ de ce-ĭ pe-acolo, strîmbațĭ din nas la tot ce vedețĭ în țara romînească. Ceĭ ce venițĭ din Paris ne spunețĭ să ne franțuzim, ceĭ ce venițĭ din țara nemțească, ne spunețĭ să ne facem Nemțĭ... Cînd ne vețĭ spune oare să rămînem Romînĭ?!

Măcieş tăcu şi o linişte grea se lăsă în mijlocul mesenilor. Tînărul îşĭ găsise stăpînul şi sta acum cu ochiĭ în jos, cocoloşind între degete un miez de pîine, — obiceiŭ apucat din pension, unde se izbiaŭ băețiĭ pe ascuns cu bile micĭ de pîine, în ciuda repetitorilor. Iar Caliopi se uita la el cu băgare de seamă, par'c'ar fi văzut pe fața luĭ un semn pe care pînă acuma nu-l văzuse...

După ce băură cafeaua, se despărțiră. Măcieş dădu nițel ochiĭ 'n gene. Arendaşul îşĭ luâ o condică de socotit oameniĭ şi se duse în grădină supt un pom.

Caliopi rămase cu Mişu într'o odaie înnecată în umbră. Băiatul îĭ spunea cum a trăit el în Paris, ce minunĭ a văzut el pe acolo şi ea îl asculta cu drag şi par'că vedea aidoma străzile frumoase, casele înnalte, mulţimea, fierberea aceluĭ oraş îndepărtat. Cînd şi cînd însă faţa i se îngrijora de odată şi se uita la băiatul eĭ cu băgare de seamă, par'c'ar fi descoperit în faţa luĭ vre-o taină.

Arendaşul socotia zilele cu palmele şi cu carul ce i se făcuseră pînă acum, cele ce i se vor maĭ face, pogoanele de seceră încăputate din iarnă pe mălaĭ saŭ pe banĭ daţĭ înnainte şi cele pe care va trebui să le plătească în banĭ ghiaţă.

Iar boerul Măcieş se sculâ curînd, se răcori cu apă pe obrajĭ, îşĭ tăiè o nueluşă de salcie şi porni domol în sat.

Mergea încetinel prin praful cald, cu pălăria pe ceafă, după obiceiul apucat din tinereţe. Toţĭ Măcieşiĭ purtaseră pălăriile aşa: le plăcea să-ĭ bată soarele pe frunte. Casele păreaŭ pustiĭ. Din gardurile de dracilă deasă de pe coama şanţurilor răbufniaŭ cînd şi cînd valurĭ de căldură ca dintr'un cuptor înfierbîntat. Pe alocurĭ se vedeaŭ, la

umbra caselor, bătrîne ce-şĭ legănaŭ nepoţeiĭ saŭ nepoţelele în ălbiĭ, cîntîndu-le cîntece de leagăn, dulcĭ şi pline de dragoste. Băeţaşĭ, numaĭ cu scurta, se arătaŭ icĭ-colea la vrămiţĭ şi priviaŭ băgătorĭ de seamă la boierul Măcieş. Alţiĭ, maĭ mărişorĭ, ridicaŭ tăbiĭ şi-şĭ împrejmuiaŭ cuprinsul curţiĭ lor închipuite pe şosea, cu praful pe care-l ridicaŭ în spinărĭ ca nişte dealurĭ... Cînd şi cînd cîte-un cîine mîrîia, somnoros, topit de căldură, dar nu se mişca din loc... În dreptul cîrciumeĭ luĭ Năstrapă era un car cu coviltir: un Muntean vindea păcură. Boierul se uitâ înnăuntru, dar nu zări nicĭ un Român... Prin curţile arse de soare se păliaŭ maldăre de papură din care se vor face în curînd legăturile ce vor cetlui znopiĭ marĭ de holdă.

Cînd ajunse în dreptul şcoliĭ, auzi băeţĭ cîntînd. Boierul se opri niţel să asculte. Printre glasurile lor supţirele se desluşia glasul gros al învăţătoruluĭ. Măcieş intrâ în clasă. Învăţătorul îĭ eşi înnainte, bucurat în adîncul sufletuluĭ că boierul şi-a maĭ adus aminte de şcoală. Îl pofti pe scaun şi el rămase în picioare înnaintea luĭ. Vor-

biaŭ domol, să nu-ĭ auză copiiĭ. Măcieş se uita cu drag la acest apostol al Vultureştenilor, care le purta portul şi le da lumină. Un om de mijloc, bine legat, tuns milităreşte, cu cămaşă cu rîurĭ, albă, înflorită, cu un mînecar scurtuleţ, împodobit cu florĭ de arniciŭ. Era acelaş Român inimos, Vultureştean din moşĭ-strămoşĭ, şi care nu s'ar fi dus din satul luĭ pentru nimic în lume.

— Nu vreţĭ să-mĭ ascultaţĭ vre-un băiat, boierule ?

Măcieş se sculâ şi se apropiè de banca din faţă :

— Al cuĭ eştĭ tu, băeţaş ?

— Al luĭ Stan Frunză !

— Şi'n ce clasă eştĭ ?

— Intr'a 4-a !

— Ştiĭ tu să ne spuĭ vre-o poezie ?

— Ştiŭ !

— Ia, spune !

Băiatul se făcuse roşu ca mărul. Se uita cînd la boier, cînd la învăţător, par'car fi vrut să-ĭ întrebe : Pe care s'o spuĭ ? Curpen îl îmbărbătâ din ochĭ.

Copilul înghiţi un nod ce i se pusese în gît, tuşi şi începu:

«Plecat-am nouă din Vasluĭ
Şi cu sergentul zece
Şi nu-ĭ era, zăŭ, nimănuĭ
În piet inima rece!»

Inima boieruluĭ creştea de bucurie. Copilul spunea desluşit, cu ochiĭ cînd la învăţător, cînd la el. Îl opri pe la jumătate:

— Bine, băete! Aşa să'nveţĭ mereŭ!

Măcieş întrebâ apoĭ pe altul din Istoria Romînilor. Două chipurĭ din trecutul ţăriĭ noastre îĭ eraŭ luĭ maĭ dragĭ: Mihaĭ Viteazul şi Tudor Vladimirescu. Acestuia el îĭ zicea Tudorel Vladimirescu. Şi băeţiĭ răspundeaŭ pe placul luĭ:

— Mihaĭ-Viteazul fu cel maĭ mare domn al Munteniei. El băgâ spaimă în Turcĭ, şi vru să uniască Muntenia, Moldova şi Ardealul. Dar l-aŭ răpus mişeleşte Nemţiĭ!

— Tudor Vladimirescu a fost ucis tot mişeleşte de Grecĭ.

Ucişĭ! Ucişĭ mişeleşte!...

Măcieş simţia că învăţătorul nu făcea cu copiiĭ luĭ numaĭ o înşirare de domnĭ şi de anĭ, ci dezgropa măririle ţăriĭ noastre, le

însufleţia, le întipăria ca într'o ceară moale în sufletele copiilor de şcoală...

Eşiră prin curte.

— Eĭ, cum te maĭ împacĭ cu arendaşul meŭ?

— Răŭ, boierule! Răŭ!

Era o poveste veche asta. Arendaşul nu s'a putut nicĭ odată apropia de învăţător. Simţia că în acest om Vultureştenii vor găsi totdeauna un sprijin în îndărătnicia lor, că acest om le va arăta cum îĭ îngenunche zi cu zi «veneticul.» Iar învăţătorul simţia că arendaşul n'are nicĭ o legătură cu pămîntul sfînt al acesteĭ ţărĭ şi ştia că-ĭ poate face 'n orĭce zi răŭ, prin proptelele ce şi le făcuse din bărbaţiĭ cu trecere în ţară. Era o ură ascunsă care le cocea în suflete, care clocotia în amîndoĭ, cum clocoteşte izvorul supt pămînt, nerăbdător de a eşi la soare.

— Cît ţine plivitul, toţĭ copiiĭ maĭ mărişorĭ mi-ĭ ia la plivitul grîuluĭ. Iĭ amăgeşte cu cîte-un ban pe zi, cu cîte-o acadea, cu cîte-un covrig uscat, cu cîte-o roşcovă pe care le primesc copiiĭ seara de la un Grec care s'a pripăşit cîrciumar aci de treĭ anĭ de

zile, de sigur, omul luĭ Livaridi. M'am plîns revizoruluĭ, dar el dă din umerĭ, bag'seamă că luĭ îĭ e maĭ mare teamă de arendaş de cît mie.

Măcieş îl asculta cu băgare de seamă, cu sufletul mohorît de un ghimpe de gînd pe care el îl simţi la cîtă-va vreme după ce şi-a arendat moşia: «De ce a arendat el moşia unuĭ Grec? Era abătut, pierdut din cauza morţiĭ soţieĭ luĭ şi a închis ochiĭ, a arendat Vultureasca luĭ rodnică celuĭ dintîĭ venit!»

I se părea că întregul norod din Vultureasca vorbia prin gura învăţătoruluĭ, îĭ imputa că l'a dat legat de mînĭ şi de picioare streinuluĭ.

— Cînd aŭ cules bieţiĭ oamenĭ porumbul de pe cîmp — urmă învăţătorul — cînd l'aŭ curăţat de foĭ şi l'aŭ făcut grămezĭ, nu vine să-ĭ dijmuiască. Nu! Intîĭ să-şĭ pue el grîul în pămînt.

Par'că n'ar putea dijmui în două-treĭ zile şi să-şĭ semene apoĭ grîul! Anul trecut dăduse zăpadă la Vineria Mare şi bieţiĭ oamenĭ eraŭ tot pe cîmp. Adecă oameniĭ, nu! Numaĭ femeile şi copilaşiĭ se părpă-

liaŭ pe lîngă vre-un foc ce ardea ca pe ghiaţă.

Şi, ştiţĭ ce dijmă le ia? Nu din treĭ una, cum le luaţĭ d-v., din două una. Le-a pus cîte două pogoane de resfet, cîte şase chile de dus la gară la Sălcuţa.

Şi bieţiĭ Vultureştenĭ rabdă, dar Dumnezeŭ ştie până cînd.

Unde sînt ghiociurile de altă dată care păcăniaŭ vesele din bucşile roţilor de le auziaĭ de cît colo?!... Unde sînt cele treĭ perechĭ de boĭ pe care le înjuga maĭ fiecare gospodar?... Unde-ĭ tamaslîcul de vite al Vultureştenilor?...

S'aŭ dus toate pe apa Sîmbeteĭ... Ghiociurile marĭ care aŭ maĭ rămas nevîndute, se ruginesc şi se părăginesc. Vitele s'aŭ împuţinat, căcĭ arendaşul a spart islazul cel frumos să pue grîŭ în el şi ca loc de iarbă nu lasă de cît smîrcurile din spre Sărata şi rîpile sterpe.

Boierule, cît îl maĭ ţiĭ pe moşie? Svîrle-l afară!... Svîrle-l!

Ăsta e cîine, nu om!

Învăţătorul tăcu.

Măcieş îşĭ răsuci o ţigare dus pe gîndurĭ.

Aşa era! Aşa era! El cunoştea prea bine nevoile în care se sbăteaŭ ţăraniĭ. Vedea cum boierimea băştinaşă fugea de la moşiĭ la oraşe, vedea cum se desgrădina tot maĭ mult credinţa la sate şi cum se aciuaŭ pe moşiile rodnice arendaşiĭ de neam strein, storcînd averĭ din pămîntul frămîntat în sîngele strămoşilor noştri.

Invăţătorul intrâ în clasă şi dete drumul băeţilor, apoĭ veni lîngă Măcieş. Şcolariĭ trecură pe lîngă eĭ cu căciulele în mînă, se împrăştiară pe uliţĭ, umplînd satul de larma lor veselă.

Boierul chemâ pe Curpen în şcoală şi-ĭ dădu o hîrtie de o sută de leĭ:

— Ţine, Marinică, pentru cărţĭ de premiŭ!

Apoĭ plecâ.

Se duse pînă'n cel'lalt cap al satuluĭ şi veni pe supt mal. O dungă de norĭ fumuriĭ alerga de-alungul ceruluĭ ca o cărăruşă în seninul înălţimilor.

Ajunse la curte pe înserate. Îl aşteptaŭ cu masa. Mişu se arăta foarte prietenos. Arendaşul îl primi cu o glumă:

— Cît p'aci să-ţĭ legăm lingurile de gît — cum se zice pe la noĭ, pe la ţară!

Drept răspuns Măcieş îl întrebâ:

— Am să-ţĭ fac o supărare. Imĭ daĭ trăsura să mă duc la oraş?

— Dar cum se poate? Să plecĭ aşa de grabă?

Şi cheful nostru bătrînesc cum rămîne?

— Nu se poate! Nu se poate! sări şi Mişu.

— Cu dragă inimă aş rămîne, dar nu prea sînt bine...

— I s'a urît la noĭ domnuluĭ Măcieş — zise Caliopi.

— Dar cum ghicişĭ d-ta atît de bine? Aĭ dat cu bobiĭ?

— Ba nu, dar se vede!

— Nu! Nu! Fără glumă... Sînt cam bolnav.

Şi boierul nu se lăsâ. După ce bău cafeaua, ceru să vie trăsura. La urma urmelor, arendaşul porunci luĭ Ioniţă şi boierul plecâ. Tînărul se duse în grădină. Arendaşul rămase cu soţia în balcon. Şi atuncĭ Caliopi se dădu aproape de el, parc'ar fi vrut să-ĭ spuie vre-un secret.

— Te-aĭ maĭ gîndit?... Ce vreĭ să facă Mişu?

— Cum «ce să facă»? Nu ţi-am spus?

După ce voĭ isprăvi de treerat, mă duc la Bucureştĭ să vorbesc cu Oţeleanu.

— Va să zică nu vreĭ să-l maĭ ţiĭ pe lîngă noĭ vre-un an-doĭ?

— La ce? Trebuie să-ĭ fac rost de-un loc bun în magistratură.

— Şi eŭ îţĭ spun că răŭ facĭ! Mişu nu poate pleca de lîngă noĭ... Nu vreaŭ eŭ. Auzĭ?

— Şi de ce, mă rog?

Arendaşul era foarte mirat de această înpotrivire din partea soţieĭ sale şi aruncâ întrebarea cu un ton batjocoritor, ca un om care nu dă voie nimănuĭ să se atingă de planurile luĭ.

— Pentru-că eŭ cred că de'l vom lăsa de lîngă noĭ, îl vom pĭerde.

Iani începu a rîde cu hohote.

— Va să zică la Paris l-aĭ lăsat să stea cincĭ anĭ de zile şi nu ţi-a fost teamă că'l veĭ pierde şi acum ţi-e teamă de Bucureştĭ?

— Ascultă-mă, Iani, şi pe mine odată. Ştiŭ eŭ ce spun!

— Eĭ, ce spuĭ tu? Ia să te aud.

Caliopi nu putu spune maĭ nimic. Aĭ fi zis că-ĭ i-e ruşine, aĭ fi zis că are ceva

pe suflet. Cu glasul domol şi trist ea îngînâ:

— Nicĭ eŭ nu ştiŭ bine ce să-ţĭ spun... Dar mie-mĭ spune inima să nu-l lăsăm de lîngă noĭ.

— Cum ţi-aŭ venit în minte fleacurĭ deastea?

Arendăşiţa oftâ uşor şi'şĭ pierdu privirea în amurgul liniştit.

— Veĭ vedea tu!

Apoĭ rămase pe gîndurĭ...

Din trecutul vieţiĭ eĭ îĭ răsărise în minte un chip de om, un chip de rudă şi acest chip îĭ juca acum înnaintea ochilor, plin de umbră ca un liliac uriaş.

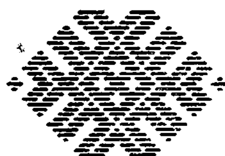
Dar cum putea spune ea ce-avea pe suflet?! Îĭ era ruşine, îĭ era teamă să n'o rîdă Iani. Şi cu toate acestea un glas din adîncul fiinţiĭ eĭ, îĭ spunea să nu dea pe Mişu de lîngă ea.

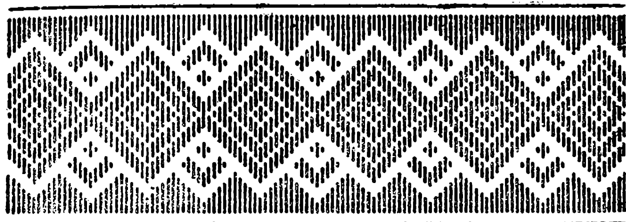
A văzut bine, a văzut par'că pînă în fundul sufletuluĭ fiuluĭ eĭ şi un fier roşu i-a trecut prin inimă....

Aidoma rîsul unchiuluĭ eĭ Mihalis, aidoma tremurătura buzeĭ luĭ de jos... Mişu semăna leit cu un unchiŭ al eĭ, un bogătaş car-

tofor şi craĭ care şi-a tocat la cărţĭ cel de pe urmă ban şi s'a înecat în Dunăre. Cum n'a văzut ea pînă astăzĭ această asemănare? Pentru ce chipul luĭ Mihalis nu i se arătase nicĭ-odată atît de lămurit? De sigur asemănarea a fost şi pănă acum, dar ea n'a putut-o descoperi, de oare ce i-a trebuit anĭ pînă să iasă bine la iveală, lămurită ca o pecetie, în fiinţa copiluluĭ eĭ.

Arendăşiţa simţi un fior de frig în spate. Un liliac trecu pe dinaintea lor, înotînd în aerul umed al seriĭ, pierzîndu-se în întunerecul ce se lăsa pe pămînt. Nu! Ea nu-l va lăsa pe Mişu de lîngă ea. Cu nicĭ un preţ nu-l va lăsa!

V.

TINEREŢE

înd maĭ era ca vr'un cias pîn' la ziuă, Curpen fu în picioare. Îşĭ ridicâ ochiĭ în sus, să vază cum e vremea, apoĭ începu să care şi să aşeze în căruţă tot ce-ĭ trebuia în ziua aceia : merinde, găteje de foc, cujba, pripoanele cailor, nicovele şi ciocane de coasă, bota de apă astupată cu un şomoiegel de miez de papură, şi un buriaş cu rachiŭ. Unse apoĭ osiile, adăpâ caiĭ şi-ĭ aduse la căruţă, le puse gurile de ham în piept şi legâ tivgeşte opritorile în capătul oişteĭ. Cîĭnele se repezi la poartă, lătrînd. Două umbre se apropiară, crescură şi din

ele se lămuriră doĭ flăcăĭ cu coasele pe umere: Neculaĭ Pleşea şi Onea Plavie.

— Bună dimineaţa, neică Marine!

Aşa-ĭ ziceaŭ învăţătoruluĭ toţĭ flăcăiĭ şi toate fetele din sat. Oameniĭ maĭ bătrînĭ îĭ ziceaŭ «nepotul Marinică.»

— Să trăiţĭ, flăcăĭ!... Aţĭ şi făcut ochĭ?

— Băieţĭ vrednicĭ! — răspunse Onea, rîzînd.

Flăcăiĭ puseră ochiurile ştreangurilor în capetele crucioaielor, iar învăţătorul desfăşurâ hăţurile. Şi, cît aĭ trage o brazdă cu coasa, aŭ şi picat: Ioniţă Custură, Mihalache Mazîlu, Toader Leasà, Marioara Crivăţ, Ileana Mocanuluĭ, Mariţa Hergheligiuluĭ, Smaranda Plutaşuluĭ şi Ioana Ispas — fiecare cu coasa pe umăr.

Cu totul cincĭ flăcăĭ şi cincĭ fete marĭ. Oare să poată da eĭ jos pînă seara zece pogoane de grîŭ?... Curpen deprinsese din tinereţea luĭ aşa: cînd i se făcea grîul numaĭ bun de coasă, îşĭ lua flăcăĭ şi fete marĭ, şi într'o zi era tot grîul pologit.

Fetele se cuibăriră pe podina căruţeĭ, flăcăiĭ se rezemară de scoarţe — ţinînd fiecare cîte două coase —, iar învăţătorul îşĭ

făcu loc în gura căruţiĭ şi luă hăţurile în mînă :

— Gata, flăcăĭ ?... Gata, fete marĭ ?

— Gata, neică Marine !

— Hi, căluşeiĭ moşuluĭ !

Căluşeiĭ smuciră căruţa din loc, ieşiră binişor pe poartă şi o luară în trap mărunt pe drumul umezit de rouă.

Prin întunerecul supţiat de lumina slabă, sfioasă a răvărsatuluĭ zorilor se desluşiaŭ căruţe încărcate cu cosaşĭ. Ieşiaŭ de prin oboarele înnecate în întunerec, treceaŭ ca nişte umbre, într'un necurmat zîngănit de oţele. S'auziaŭ une orĭ întrebărĭ şi răspunsurĭ zvîrlite din fugă :

— Maĭ aĭ, maĭ aĭ ?

— Pînă pe la un prînz !

Apoĭ nu se maĭ auzia glas de om. Numaĭ păcănitul înnăbuşit al bucşilor de la roţĭ te vestia că în lupta aceia între întunerec şi lumină, zvîrcolirea muncitorimiĭ începuse. Un neastîmpăr ciudat, puternic plutia par'că în văzduh, cuprindea sufletele.

E secera ! Strînsul roadeĭ sfinte de pe ogoare.

Să ne grăbim, flăcăĭ, să nu ni se scuture spicele !...

Intunerecul slăbia, lumina cuceria văzduhul. Stelele păliaŭ în cer, se stingeaŭ ca nişte luminĭ sfîrşite de veghere, se topiaŭ în înnălţimile curate. Numaĭ luceafărul de ziuă scînteia mereŭ în singurătatea nemărgenită şi albastră, parc'ar fi vrut să înfrunte soarele. O ciocîrlie cînta în undele înviorătoare ale aeruluĭ. Din aria de foc a Răsărituluĭ se ridica încet-încet rotundul înflăcărat al soareluĭ dătător de viaţă, şi cîmpul plin de rouă surîdea în străluciri de diamante...

Căruţa ajunse la capul loculuĭ, şi învăţătorul opri. Flăcăiĭ şi fetele săriră repede jos şi-şĭ aleseră fiecare coasa. Curpen deshămâ caiĭ şi-ĭ legâ la căruţă pînă să se facă loc de priponit pe postaţă.

— Eĭ, care-o iea înnainte ?

— Eŭ, neică Marine !

— Să mi te văd, Neculăiaş !... Să mi-ĭ laşĭ în coadă pe toţĭ.

Neculaĭ Pleşea nu zise nimic. Zîmbi niţel, înfipse coporîia în pămînt şi trase de cîte-va orĭ cu gresia pe coasă. Apoĭ îşĭ

făcu cruce şi începu a cosi. In pămîntul umed picioarele luĭ lăsară două urme arcuite. Lîngă el prinse brazdă Toader Leasă, lîngă acesta Ioniță Custură, apoĭ Onea Plavie şi Mihalache Mazîlu. Iar cînd Mazîlu trase brazda luĭ, s'aŭ prins şi fetele : întîiŭ, Marioara Crivăţ, lîngă ea Smaranda Plutaşuluĭ, lîngă aceasta Ileana Mocanuluĭ, apoĭ Marița Hergheligiuluĭ şi Ioana Ispas. Se înşiruiseră ca cocoriĭ : fiecare în stînga şi în urma celuĭ d'innainte, cu cîte-o lățime şi o lungime de brazdă.

Aduşĭ de mijloc pe coporîĭ, flăcăiĭ şi fetele cosiaŭ fără să zică nimic. Coasele scrîşniaŭ amarnic, retezaŭ grîul din fața pămîntuluĭ, îl rezemaŭ pe vergele şi-l culcaŭ în pologurĭ groase. D'innainteacoaseĭ luĭ Ioniță Custură, o prepeliţă făcu de odată : svîrrr !

— I-aĭ tăiat coada, Ioniţă ! — glumi învăţătorul. Uite-o, săraca, a rămas bearcă !

Flăcăul se opri din cosit, se rezemâ în coporîie şi fluierâ a pagubă :

— Scăpaĭ bunătate de friptură... Zvîrle cu căciula după ea, Oneo !

Dar Onea Plavie începu a fluiera un cîntec ieşit de curînd. Fluieratul luĭ se în-

gîna cu scrîşnirea coaselor. Iar fetele'l ascultaŭ cu drag, cosind înnainte, căcĭ fie-care din ele avea cîte un dor în suflet, şi cîntecul acesta scutura în inimile lor miresme dulcĭ venite de prin alte locurĭ şi legăna în sufletele lor dragostele simple şi adîncĭ, plămădite în lumina soareluĭ şi în farmecul cîmpuluĭ plin de holdă.

Marioara se opri să ascuţă coasa, îşĭ trase basmaua pe ochiĭ umbriţĭ de gene lungĭ şi furişâ o privire spre Neculaĭ Pleşea. Flăcăul cosia harnic, cu capul gol. Şi tot sufletul feteĭ se ducea spre el într'un val năprasnic de văpaie ascunsă.

Eĭ de micĭ copiĭ s'aŭ avut bine şi s'aŭ iubit frăţeşte.

Puneaŭ o scîndură de-a curmezişul proţapuluĭ de la car şi se daŭ în leagăn ceasurĭ întregĭ. Cînd se duceaŭ cu viţeiĭ la cîmp, el îĭ culegea florĭ de mac sălbatec şi de ţintaură, pe care ea şi le aşeza la tîmple între şuviţele de păr negru. Apoĭ s'aŭ făcut maĭ mărişorĭ şi nu s'aŭ maĭ jucat împreună. Simţiră într'o bună zi că nu le venia bine să-ĭ vază lumea stînd de vorbă. Cînd se întîlniaŭ însă, aveaŭ privirĭ calde

în care surîdea o simţire nelămurită încă, dar care le umplea sufletele de o bucurie curată şi adîncă. El se ridica voinic şi sprinten, ea se sbura frumoasă şi mlădioasă. Îşĭ făcea drum pe din-naintea caseĭ luĭ Crivăţ şi fluiera o horă, iar fata îl auzia şi inima începea să-ĭ bată des în piept, ca la o pasăre speriată. Şi din zi în zi se doriaŭ maĭ mult.

Iar, cînd s'aŭ prins la horă, simţiră că o dragoste dulce, adîncă, senină, crescuse în sufletele lor. Acum eraŭ flăcăŭ şi fată mare, şi el îĭ ieşia în cale în amurgurile albastre de toamnă, cînd ea se'ntorcea de la gîrlă cu cobiliţa pe umere. Vorba luĭ era dulce şi ochiĭ plinĭ de lumină. Îĭ lua floarea de la ureche şi şi-o 'nfigea la pălărie, o ţinea de mînă şi i se băga din ce în ce maĭ adînc în suflet. Apoĭ el îĭ furâ o batistă şi nişte bete, şi nu şi-aŭ maĭ vorbit treĭ săptămînĭ de zile. Iar într'o Duminecă seara Neculaĭ veni în amurg pe malul Dunăriĭ, şi acolo îĭ prinse un colan noŭ-nouţ pe mijlocul eĭ frumos de fată mare. Şi, de atuncĭ Marioara nu maĭ putea de dragul luĭ. Îĭ rămăsese în suflet chipul luĭ Neculaĭ, cum ne rămîne în ochĭ soarele cînd sfinţeşte...

— Ia maĭ staţĭ niţel, tinereţe!

Curpen ţinea buriaşul cu rachiŭ supt braţul stîng şi păhărelul în dreapta.

— Maĭ staţĭ, maĭ staţĭ, să ne stea norocul!

Apoĭ se duse lîngă Pleşea şi turnă un păhărel de rachiŭ printr'o ţeavă de trestie înfiptă în gura buriuluĭ în chip de canea:

— Iea de colea, cosaşule!

Flăcăul întinse dreapta şi luă paharul:

— Haĭ noroc, neică Marine! Spor şi berechet să dea Dumnezeŭ!

— Domnul să te auză, băiete!... Te şi uitaşĭ în fundul paharuluĭ... Maĭ vreĭ unul?

— Nu-ĭ maĭ da, neică Marine, că pune coasa supt polog şi se culcă.

— Lasă, Oneo, că-ţĭ rămîne şi ţie... Nu duce grijă! Iea de colea, Neculaĭ băiete, să aĭ putere să tragĭ cu coasa... Şi lasă că ţi-oiŭ căra şi eŭ la nuntă apă cu ciurul.

Curpen trecu pe rînd la toţĭ flăcăiĭ şi, cînd ajunse la fete, se întoarse spre eĭ:

— Ia, acum să băgaţĭ seamă că n'o să vrea să bea nicĭ-una, ca să nu le iasă ponosul de beţive.

Turnâ apoĭ un păhărel, şi-l întinse Marioareĭ:

— Ţine, fină!

Fata clătină din cap:

— Nu beaŭ rachiŭ de cînd sînt!

— Haĭ, bea!... Heĭ, bea!... Las' că nu te văd flăcăiĭ... Ce vă uitaţĭ încoacĭ, măĭ pehlivanilor?

Dar fata nu vru să iea în ruptul capuluĭ, şi celelalte fete tot aşa.

— Norocul vostru, măĭ flăcăĭ! — zise învăţătorul.

Apoĭ aşeză buriul pe un mănunchiŭ, întinse o velinţă pe miriştea ţepoasă şi puse masa: pîne de casă, un batog afumat şi vre-o treĭ făliĭ de caş îndulcit. Cosaşiĭ lăsară coasele din mînĭ şi se aşezară roată în jurul meseĭ. Şi, pe cînd mîncaŭ, trăsura arendaşuluĭ trecu repede pe la capul loculuĭ şi se opri ca la două-treĭ zvîrliturĭ de băţ de la eĭ.

— S'a oprit la locul luĭ Stan Frunză! zise unul din flăcăĭ.

— Să vă uitaţĭ că'l bate! — zise altul.

Flăcăiĭ şi fetele puseră mîĭnile streaşină la ochĭ.

Arendaşul sări jos din trăsură şi porni

spre Rumîn. În liniştea mare a cîmpuluĭ, glasul luĭ se auzia lămurit:

— La banĭ şi la mălaiŭ ştiaĭ să-mĭ viĭ astă iarnă, dar la coasă nu vreĭ să ieşĭ la grîul meŭ, haĭ?

Rumînul îşĭ lăsase mîncarea şi se sculase în picioare:

— Ţi-am făcut pogonul, boierule!... Chiar aseară l-am strîns în jumătăţĭ.

— Tacĭ, hoţule!... Pe cine minţĭ tu?

Palma grea şi butucoasă a arendaşuluĭ căzu aspră pe obrazul omuluĭ.

— Ce mă baţĭ geaba, boierule?... Poate c'a uitat să mă treacă isprăvnicelul pe listă.

Arendaşul îşĭ aduse pe semne aminte că omul îşĭ făcuse datoria, căcĭ nu maĭ izbi a doua oară. Porni spre trăsură, înjurînd. Era o patemă veche a luĭ ca, atuncĭ cînd era înnecăjit de cine ştie ce, să pălmuiască aşa din senin pe vre-un om, pe cîmp. Azĭ fu rîndul luĭ Stan Frunză, mîne va fi al altuia...

Cosaşiĭ luĭ Curpen se ridicară de la masă şi începură iar a cosi; învăţătorul schimbâ pripoanele cailor şi aduse o botă de apă proaspătă.

Soarele urca încet în răscrucile cerului, lăcustele şi greierii ţîrîiaŭ necurmat, pămîntul frigea, florile de cicoare se închideaŭ pălite, căldura începuse a juca în valurĭ albe în fundul zărilor albastre, coasele fulgeraŭ, scrîşniaŭ, grîul pîrîia, şi văzduhul era par'că de pară. Pe întinsul cîmpuluĭ se vedeaŭ muncitorii în cămăşĭ albe, făuritorii auruluĭ lucitor, ceĭ legaţĭ toată viaţa lor de pămîntul negru. Şi nicĭ-o adiere de vînt nu răcoria frunţile pe care şiruiaŭ sudorile fierbinţĭ. Fluturii frumoşĭ fîlfîiaŭ cînd şi cînd peste grîŭ, ca nişte pete de lumină colorată.

Şi'n lumina aceia strălucitoare, în liniştea mare a cîmpuluĭ, un cîntec prinse aripĭ şi pluti departe:

«Foaie verde şi-un bujor,
«Plînge-mă mamă cu dor,
«Că şi eŭ ţi-am fost fecior:
«Ţi-am scos plugul din obor,
«Şapte brazde c'am brăzdat,
«Cu grapa nu le-am grăpat,
«Şi'n casarmă m'a băgat:
«Frumos păr mi-a retezat!»

Mîinile strîngeaŭ cu tărie coporîiele, iar fetele îşĭ trăseseră basmalele pe ochĭ. O

turburare adîncă se ghicia în sufletele lor, şi turburarea aceasta tremura în glasurile tuturor şi da aripĭ coaselor.

Ca mîĭne, ca mîĭne vor pleca la oaste toţĭ flăcăiĭ carĭ cosesc azĭ la grîul învăţătoruluĭ şi vor rămîne fetele marĭ să-ĭ plîngă pe-ascuns în amurgurile tainice, şi vor rămîne boulenii pe mîĭnile bătrînilor saŭ ale frăţiorilor maĭ micĭ, şi eĭ nu vor maĭ vedea florile ce cresc în Vulturească, nu vor maĭ auzi glumele clăcilor şi vioara lăutaruluĭ. Într'acestea, învăţătorul chiui de la căruţă să vie o fată să facă fiertura de amiazĭ şi fetele se îndemnaŭ una pe alta: «du-te tu, surată»; «du-te şi tu, verişoară!».

— Să se ducă una, care ştie să mestece mămăliga! zise Onea Plavie.

— Duceţi-vă, fa, una, c'apoĭ mă duc eŭ şi vă fac de ruşine! zise Mihalache Mazîlu.

Atuncĭ Ioana luĭ Ispas porni la căruţă, şi învăţătorul iĭ dete'n primire mălaiul şi cele trebuitoare, apoĭ veni de cosi în locul feteĭ. Coasele dărîmaŭ mereŭ, şi grîul rămînea în urmă în pologurĭ aurii peste care soarele vărsa valurĭ de dogoare. Cîte-un spic răscopt se frîngea uneorĭ din încîrli-

gătură şi zbura departe, într'o săritură repede de lăcustă. Pe alocurĭ vre-o tufă de alior, retezată din faţa pămîntuluĭ, plîngea stropĭ de lapte...

— Mamă Călino — zise învăţătorul uneĭ bătrîne ce cosia alăturĭ de locul luĭ — maĭ poţĭ, maĭ poţĭ?

— Ia, fac şi eŭ umbră pămîntuluĭ de geaba, maică.

— Să viĭ să mănîncĭ cu noĭ de amiazĭ, mamă Călino!

— Viŭ, Marinică maică, viŭ!...

Soarele dospia pămîntul, vărsa potopu-ĭ de lumină albă peste roada bogată a ţarineĭ. Şi atuncĭ glasul feteĭ luĭ Ispas se auzi de la căruţă:

— Neică Marine, mîncarea-ĭ gata.

— Haĭ, băieţĭ!

Tineretul porni spre capul loculuĭ: flăcăiĭ fluierînd, fetele cîntînd. Învăţătorul se duse de adăpâ caiĭ, apoĭ le maĭ schimbâ odată pripoanele, cu toate că bietele dobitoace nu maĭ puteaŭ paşte o gură de iarbă din pricina muştelor, pe care le iuţise soarele.

Două fete umplură străchinile şi împăr-

ţiră lingurile de lemn, pe cînd alta aduse apă rece. Baba Călina veni şi ea, domol, cu coasa pe umere:

— Dar orĭ ţi-e 'n gînd să trecĭ pe postaţa noastră, mamă Călino, de-aĭ venit cu coasa?

— Ba nu, mamă! Ia să-şĭ facă pomană vre-un flăcăŭ să mi-o bată niţel, că nu maĭ taie de loc, custura.

Care cum mînca, se scula, se aşeza la soare, înfigea nicovala în pămînt, şi începea să-şĭ bată coasa. Onea Plavie luă şi coasa babeĭ Călina cu el. Ioniţă Custură se băgă supt leşiţele căruţeĭ, şi începu a glumi cu fetele, strigînd către Pleşea:

— Măĭ fra'miŭ Neculaĭ, bate şi coasa mea, că ţi-oiŭ căra şi eŭ cu furca vre-un sac de făină de la moară.

Ciocănelele izbiaŭ des în gurile coaselor, se îngînaŭ ca nişte cîntece de oţele, şi flăcăiĭ staŭ în soare, aduşĭ de mijloc spre nicovele. Fie-care luase şi cîte o coasă de fată. Numaĭ Ioniţă Custură se odihnea la umbră şi rîdea cu fetele. Apoĭ într'un tîrziŭ sări şi el grabnic:

— Heheĭ fetelor, cu voĭ îmĭ rămîne coasa nebătută.

Neculaĭ Pleşea isprăvi de bătut coasa, şi se sculâ. După el se ridicâ şi Mihalache Mazîlu şi veni spre el, cu umărul 'nnainte, să-l izbească. Pleşea îl văzu, se sprijini în picioare şi-l primi în umărul drept, dîndu-l îndărăt.

— Măĭ, da' ce vi-e 'n gînd să faceţĭ? — le strigă Curpen.

— Neică Marine, lasă-mă să daŭ odată cu el de pămînt! răspunse Mazîlu.

— Aşa vi-e povestea?... Să vă văd!

Ceĭlalţĭ cosaşĭ se sculară de pe unde eraŭ şi se strînseră roată în jurul celor doĭ flăcăĭ. Fetele se urcară în căruţă. Iar învăţătorul rămase la umbră cu mama Călina.

Ceĭ doĭ flăcăĭ stătură niţel faţă 'n faţă, măsurîndu-se din ochĭ de sus pînă jos, apoĭ se cuprinseră strîns în braţe.

— Nu te lăsa, Neculaĭ!

— Îngenunche'l, Mihalache.

Mîinile se înfipseră în brîiele roşiĭ, şi braţele strîngeaŭ cu putere. Se ridicaŭ unul pe altul de la pămînt, se învîrtiaŭ, se amăgiaŭ şi cădeaŭ tot în picioare, izbind greŭ în pămînt.

Mihalache pîndi cînd îĭ veni bine, şi se smuci din strînsoarea lupteĭ drepte, alunecâ repede înnapoĭ şi apucâ pe Neculaĭ de braţe, maĭ din jos de umerĭ. Apoĭ îl smuci spre el, îl aduse scurt şi repede spre stînga, spre a'l suci apoĭ de odată la dreapta. Îl împinse înnapoĭ, îl maĭ smuci de câte-va orĭ şi îngenunchiè de odată pe genunchiul stîng, vrînd s'aducă astfel pe Neculaĭ, pe neaşteptate, la pămînt. Dar cel-lalt îĭ aflase toate meşteşugurile şi se feri, proptindu-se la timp în piciorul drept. Văzînd că nu i-a izbutit vicleşugul, Mazîlu se ridică repede şi se înfipse iar la luptă. Neculaĭ îl strînse bine în braţe, îl săltâ de la pămînt şi începu a-l învîrti ca'ntr'un joc repede, spre a'l ameţi.

— Zvîrle'l la pămînt!

Dar mînile-ĭ alunecară din încleştarea lor din pricina sudoriĭ, şi Mazîlu îĭ scăpâ.

Sudorile le curgeaŭ pe frunţĭ, şi răsuflarea li se iuţise. Îşĭ strînseră bine brîele pe mijloc şi se cuprinseră din noŭ în braţe.

— Merge cu şiretlicurĭ?—întrebă Curpen.

— Merge! răspunse Mazîlu.

Şi, cît aĭ clipi din ochĭ, căzu pe spate, ridicînd genunchiul drept în pîntecele luĭ Neculaĭ, spre a-l zvîrli peste cap. Şi cu toate că mişcarea fu destul de repede, Neculaĭ nu zburâ pe sus, ci căzu în patru buşĭ pe pieptul luĭ Mazîlu:

— Scoal' măĭ vericule, că te-aĭ umplut de praf!

Mihalache Mazîlu se înfuriè. Se sculă şi înfipse mîna stîngă înnainte, mîna dreaptă la şale în brîul luĭ Neculaĭ. Acesta îĭ băgase braţul stîng pe supt braţul luĭ drept, braţul drept îl aruncase pe de-asupra umăruluĭ luĭ stîng şi îşĭ prinsese pe la spate cu stînga încheietura mîniĭ drepte. Se răsuci apoĭ cam cu umărul drept în pieptul luĭ Mazîlu, şi, cînd îĭ veni bine, îĭ aruncâ piedecă piciorul drept, cetluindu-ĭ bine acel picior, şi furîndu-ĭ sprijinul piciorului stîng.

— Acum e acum, Mihalache!

Mihalache văzu însă bine că nu maĭ e scăpare. Neculaĭ îl împingea cu umărul, îl aducea din braţul drept şi'l cetluise cu piedeca. Se zbătu el să scape, dar nu fu chip. Se plecâ, se plecâ — ştiĭ ca un pom tăiat

din fața pămîntuluĭ, — și în urmă căzu dovedit.

— Cît p'aci să cazĭ, Mihalache! — îĭ strigâ învățătorul, rîzînd.

Apoĭ se îndreptâ spre baba Călina.

— Ce zicĭ, mamă Călino, să le daŭ cîte un rachiŭ?

Lelea Călina îșĭ șterse cu mîneca lacrămile din ochĭ, și oftâ jalnic:

— Dă-le, mamă, dă-le!... Că-s voinicĭ amîndoĭ, flăcăiĭ!... Așa era și Răducu meŭ!... Oof, Doamne!... Doamne!... De tînăr mi l-aĭ maĭ luat!

Baba Călina avuse un singur fecior, care murise la oaste, și de atuncĭ îl plîngea pe toate cărările. O biată vădană tristă și amărîtă, care-șĭ trăia ca vaĭ de mama eĭ zilele ce-o maĭ despărțiaŭ de mormînt.

Tineretul tăcu în fața acesteĭ durerĭ de mamă. Onea Plavie trase cu gresia pe coasă și îĭ pipăi gura cu degetul:

— Taie ca briciu', mamă Călino!

— Să trăieștĭ, puiu'mameĭ!...

Apoĭ bătrîna se sculâ și porni încet-încet cu coasa pe umăr spre locul eĭ.

Fetele strînseră masa și se prefăcură că

vor să se odihnească de nămiezĭ, dar flăcăiĭ nu le deteră pace. Rupeaŭ cîte-un firişor de iarbă şi le gîdilaŭ pe la ochĭ, pe obrajĭ, pe buze, pînă le stricară culcuşul. Apoĭ Onea Plavie, care fusese multă vreme după oĭ, scoase fluierul de la brîŭ şi zise un Pandelaş. Tineretul sări îndată la joc, şi astfel răgazul de la amiazĭ fu dat horilor.

Apoĭ coasele începură a scrîşni din noŭ. Cîte-o şopîrlă luneca repede prin miriştea proaspătă, pierind supt poloagele de grîŭ. Din belşugul de roadă ieşiaŭ în răstimpurĭ văpăĭ de arşiţă. Numaĭ floarea de orajniţă părea maĭ fragedă, însîngera printre firele de grîŭ. Iar locurile cu porumb păreaŭ nişte insule de smarald răsărite ca prin minune în marea de aur a grîuluĭ ce se întindea pînă unde se 'mpreuna cerul cu pămîntul. Braţele oţelite în muncă trăgeaŭ voiniceşte coasele, şi grîul cădea, cădea mereŭ. În piepturile tinere năvăliaŭ dorinţele dulcĭ, şi dragostile frumoase şi adîncĭ legănaŭ sufletele...

Soarele se lăsa în chindiĭ şi cosaşiĭ se odihniră niţel pe cotoarele poloagelor. O

prepeliţă îşĭ striga numele dat de cărturarĭ: pitpalac. Printre noriĭ ce-ĭ ieşiaŭ în cale, soarele ţesea trîmbe late de lumină blîndă. Spre miază noapte se ridicaŭ, se îngrămădiaŭ nişte norĭ albĭ, ca nişte munţĭ înnalţĭ, troeniţĭ de zăpadă.

— Zor, flăcăĭ!

O răcoare binefăcătoare se lăsase acum pe cîmp.

— De-om ieşi pînă'n sfinţitul soareluĭ la capul loculuĭ, să ne cununĭ pe toţĭ, neică Marine.

— Vă cunun, mă, că nu mi-e ruşine cu nişte finĭ ca voĭ!

Grîul cădea, cădea, cădea, şi soarele grăbia pe drumu-ĭ de seară. Cosaşiĭ nu maĭ ziceaŭ nimic. Umbrele lor se lungiaŭ uriaşe şi plutiaŭ negre pe pologurĭ, pe mirişte. O pace adîncă se lăsa în sufletele lor. Soarele începuse a zvîrli jăratec spre sfinţit şi scobora din ce în ce maĭ iute. Noriĭ din spre miază noapte aveaŭ acum surpăturĭ de stîncĭ fantastice, colţurĭ străveziĭ, piscurĭ înnalte, care plutiaŭ în înnaltul ceruluĭ ca o măiastră dantelă de cristal.

Şi atuncĭ Neculaĭ Pleşea maĭ trase de vre-o două orĭ cu coasa spre a tăia cele din urmă fire de grîŭ, şi ieşi la capul locului. Apoĭ rînd pe rînd ieşiră şi ceĭlalţĭ flăcăĭ şi fetele. Curpen puse mîna streaşină la ochĭ şi se uitâ în urma lor, pe cîmpul plin de aurul poloagelor :

— Te pologiră zmeiĭ mieĭ de cosaşĭ, haĭ?

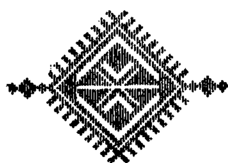
Şi, după datina strămoşească, oameniĭ răsuflară la capul loculuĭ.

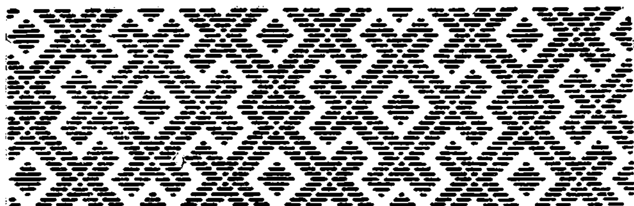
Soarele se măria, se înroşia, scăpăta, şi din pragul asfinţituluĭ se uita ca un ochiŭ uriaş spre lumea împrăştiată pe ogoare.

Rotundul luĭ rămînea în ochĭ, şi orĭ încotro te uitaĭ, îl vedeaĭ ca un ban mare de aur care fugia, odată cu privirea, peste grîŭ, peste porumburĭ, peste miriştĭ.

Lumina se împuţina şi întîrzia viorie pe cîmp. Apoĭ soarele peri în noriĭ de jăratec ce ardeaŭ în sfinţit. Părea un foc năprasnic care cuprinsese şi cerul şi pămîntul, şi acest sfîrşit de zi avea o măreţie de taină dumnezeiască. Noriĭ din spre miazănoapte se întunecaŭ, luaŭ feţe de granit vînăt, şi lanţul

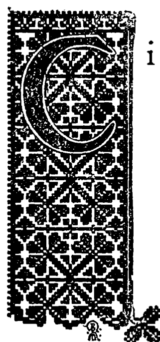
acesta de munţĭ fantasticĭ părea acum grozav de înnalt, întuneca mereŭ, şi par'că dincolo de el răsăriaŭ lumĭ pe care noĭ nu le putem cunoaşte..... Iar pe cîmp începu a pluti amurgul dulce de vară....

VI.

NEPOTUL LUI MIHALIS

i băiatul arendaşuluĭ se simţia maĭ nenorocit decît un osîndit. Amintirile celor cincĭ anĭ trăiţĭ la Paris eraŭ proaspete în sufletul luĭ şi-l nefericiaŭ prin farmecul trecutuluĭ şi amărăciunea depărtăreĭ, prin acel sentiment dureros ce-l lasă în inimile noastre despărţirea de locurile ce ni-aŭ fost dragĭ, de fiinţele pe care le-am iubit. Avea uneorĭ momente de răzvrătire năvalnică, şi-ĭ venia atuncĭ să spargă casa de banĭ a arendaşuluĭ, să iea dintr'însa cît va putea maĭ mult şi să plece în lume.

— Ah! — îşĭ zicea el adese orĭ — de ce

nu se găseşte cineva care să-mĭ dea banĭ să maĭ pot trăi un an, numaĭ un an în Paris şi pe urmă să mă omor!

Dimineaţa se scula tîrziŭ, se plimba vreme de două ceasurĭ numaĭ în halat şi'n papucĭ, apoĭ se îmbrăca a lene ca o cocoană care n'are nimic de făcut şi trîndăvià pe canapea, cu vre-un jurnal în mînă, până la masă.

Într'un rînd scăpâ la Bucureştĭ şi se întoarse abia după o săptămînă, stins la faţă şi mort de somn. Se încuiè într'o odaie şi dormi o zi şi o noapte, fără să se simţă. Arendăşiţa nu zise nimic, dar se uitâ odată drept în ochiĭ arendaşuluĭ, şi acesta înţelese că soţia luĭ avea de ce se teme, nelăsînd pe Mişu să plece la oraş. Necăjit la început de împotrivirea ce-ĭ făcea Caliopi în îndeplinirea planurilor luĭ pentru viitorul luĭ Mişu, Iani Livaridi văzuse în cele din urmă că o şedere de cîtva timp la ţară nu poate fi decît în folosul băiatuluĭ luĭ, care era slab şi avea nevoie de aer curat, de viaţă cu rînduială şi de linişte. Cînd i-a spus soţia luĭ ce avea ea pe suflet, arendaşul a rîs cu hohote în faţa eĭ, dar, cînd fu pe cîmp, singur, simţi şi el o teamă ne-

înțeleasă furișîndu-i-se în suflet, și văzu că tot e bine să asculte odată și de ea.

Incepură deci a lăuda amîndoi viața cîmpenească și a huli viața de oraș în care sînt atîtea neajunsuri. Și era o plăcere să asculți cum înnumăra Livaridi toate frumusețile acestei vieți cîmpenești, de și pentru el cea mai aleasă frumusețe, cea mai adîncă plăcere a arendășitului era ușurințe cu care putea îngrămădi în casa de bani teancurile de bancnote și aurul zimțuit și greŭ. După cîtva timp începu a lua cu el pe cîmp și pe Mișu. Ii arăta amănuntele muncilor ce se făceaŭ pe atunci, îl duse la arman să vază cum se prășește locul de arie, îl duse pe la plugurile ce făceaŭ ogoare și-i arătă cum se bagă plugul mai afund saŭ cum se scoate mai în fața pămîntului, cum i se dă brazdă lată ori îngustă, apoi se duseră amîndoi să arvunească mașina de treierat spre a vedea și el cum se face ruptoarea prețului pe chilă. Într'o zi îi spuse că are de gînd să cumpere o moșie frumoasă și să plugărească amîndoi. În acest chip Mișu va face parte din aristocrația rurală a județului, se va înscrie într'un par-

tid şi va ajunge mîine-poimîine deputat: vara va sta la moşie, iarna, cînd nu maĭ e nimic de făcut pe cîmp, se va duce la Bucureştĭ, va vorbi la Cameră, va ajunge departe.

Mişu vedea bine că în potriva dorinţiĭ luĭ aprige de a trăi la oraş se ridicaŭ amîndoĭ părinţiĭ şi la urmă înţelese că, atît timp cît va sta închis în casă şi nu se va amesteca în treburile moşieĭ, el nu va putea ieşi din curte fără ştirea părinţilor, saŭ va fi silit să iasă pe ascuns, sărind peste gard în loc să iasă pe poarta mare. Şi se gîndi că trebuie să cîştige neapărat încrederea părinţilor, se gîndi că va trebui cîtă-va vreme — o lună, două, treĭ, un an chiar — să dea ajutor arendaşuluĭ, să se zbată după treburĭ spre a putea ieşi din curte la orĭce ceas din zi şi din noapte, nesupărat de nimenĭ, supt ochiĭ părinţilor şi aĭ argaţilor. Şi-ar face azĭ un prieten, mîne altul, s'ar întîlni din cînd în cînd, ar pune la cale vre-o petrecere, şi acest timp de corvadă ar trece maĭ repede. Cine ştie dacă nu i-ar ieşi în cale şi un pic de dragoste care să-l maĭ

mîngîie de pierderea Nineteĭ din Paris?! Şi într'o bună zi se sculâ de noapte, şi, cînd se crăpa de ziuă, era în curte. Arendaşul se cruci cînd îl văzu:

— Dar tu?

Tînărul surîse şiret şi nu răspunse nimic.

— Te-aĭ sculat de noapte, haĭ?

— Ca plugariĭ!

— Zăŭ? — făcu arendaşul. Da'ce-aĭ visat astă-noapte?

— Am visat că-mĭ cumpăraseşĭ un cal de şea, să mă pot duce pe cîmp călare şi...

— Şi, cînd te-aĭ deşteptat, ţi-aĭ adus aminte că nu ştiĭ să călăreştĭ!... Nu-ĭ aşa?

— Chiar aşa!...

— Acum ce-ĭ de făcut?

— Să mă 'nvăţ să călăresc, şi să-mĭ ieĭ un cal.

Arendaşuluĭ îĭ pieri zîmbetul acela în care se vedea şi şiretenie şi puţină batjocură. Se uitâ la băiatul luĭ cu luare-aminte, şi o rază de bucurie trecu luminoasă prin sufletul luĭ:

— Băiatul meŭ se dă la brazdă!

Şi, după ce luară cafeaua cu lapte, tatăl şi cu fiul veniră în faţa grajduluĭ.

— Simioane ! — strigâ arendaşul. Pune şeaua pe Bălan, şi adu'l încoa !

Argatul veni după cîtva timp cu un cal înşăuat : un Bălan bătrîn şi blînd, de putea călări şi un copil pe el.

Mişu începu să rîză :

— Ăsta fuge de mănîncă pămîntul !

— Cel puţin ştiŭ că nu te trînteşte ! — îĭ răspunse arendaşul.

Caliopi strigâ din pridvorul caselor :

— Să ţie doĭ oamenĭ pe Bălăn, că-şĭ face vînt şi zboară în norĭ.

Argatul îĭ ţinu piciorul stîng, şi tînărul se urcă în şea. Se plecâ repede pe greabănul caluluĭ şi'şĭ înfipse mîĭnile în coamă. Atuncĭ arendaşul arse cu biciuşca armurile luĭ Bălan, şi calul porni într'un trap săltat care făcea pe Mişu să-şĭ piardă cumpătul :

— Maĭ încet ! Maĭ încet, mă ! — zbera el la argatul ce ducea calul de frîŭ.

Apoĭ piciorul îĭ ieşi din scară, şi tînărul alunecâ de pe şea în stînga caluluĭ :

— Ţine-mă, Simioane !

Argatul sări repede şi'l urcâ iar pe şea :

— Şeaua-ĭ de vină, boierule !... Noĭ nu

maĭ cădem de pe cal, căcĭ călărim pe deşelatele! zise rîzînd argatul.

Arendaşul se urcâ în docăraş şi porni la cîmp, strigînd din fugă luĭ Mişu:

— Pîn' la amiazĭ să mi te ţiĭ în picioare pe cal!

Dar Mişu se căzni treĭ ceasurĭ în ziua aceia şi nu putu învăţa să se ţie la trap. Picioarele îl dureaŭ din armurĭ de nu le maĭ simţia. A doua zi însă încălecâ iarăşĭ, a treia zi iar, o săptămînă întreagă s'a căznit pînă a'nvăţat să se ţie bine pe cal. Atuncĭ luâ un cal maĭ tînăr din grajd şi ieşi pe cîmp, pe lîngă docăraşul arendaşuluĭ. Oameniĭ de pe cîmp îşĭ puneaŭ mîĭnile streaşină la ochĭ şi se uitaŭ după el. Apoĭ îşĭ strigaŭ uniĭ altora:

— Uite, vere, ăla de la Paris, s'a băgat logofeţel la tat'-săŭ!

Arendăşiţa mulţămia luĭ Dumnezeŭ că a dat băiatuluĭ eĭ gîndurĭ bune, iar arendaşul se gîndia că bine a făcut de a ascultat odată şi pe Caliopi.

Şi nu trecu mult, şi Mişu porni într'o seară cu isprăvnicelul, să scoaţă cîţĭva îndărătnicĭ de oamenĭ la ogoare pentru a doua zi.

Argatul se opria înnaintea vrămiţeĭ şi spunea :

— Aicĭ stă cutare.

Apoĭ ciocănia cu codiriştea harapnicului în stîlp.

Iar Mişu aştepta la poartă şi, cînd se arăta cel cu pricina, începea să se răstească la el :

— Dacă nu-mĭ ieşĭ mîĭne la ogoare, să ştiĭ că te ridic cu jandarmul de unde veĭ fi!

Apoĭ pleca la altul şi iar la altul, pînă se ducea la toţĭ. Atuncĭ se întorcea spre curte, se abătea pe la cîrşma lui Nicolì şi cinstia isprăvnicelul cu cîte-o cinzeacă de rachiŭ, pe cînd el îşĭ cumpăra ţigărĭ şi pornia repede spre a nu crede oameniĭ că-ĭ place să stea de vorbă cu crîşmariĭ....

Şi, după cît-va timp, începu a se duce noaptea pe cîmp, singur. Işĭ lua cu el totdeauna revolverul, şi pleca la arman să vază de nu doarme pîndarul, în luncă, să vază de n'ar putea prinde vite streine în otavă, la porumburĭ, să vază de nu fură flăcăiĭ porumb de copt.

Iar cînd maşina începea a urla, el se urca pe batoză, supraveghia niţel mersul trebu-

rilor, se uita pe furiş la fetele frumoase şi ardea cîte-o nuia pe spatele vre-unuĭ ţigănuş ce căra cu trăgătoarea.

Hotărît lucru: Mişu vrea să s'apuce de plugărie!

Într'una din serĭ, arendaşul întîrziè la masă maĭ mult ca de obiceiŭ şi porunci slujniciĭ să maĭ aducă o cană de vin. Afară începu de odată să plouă, şi un miros de pămînt ars năvăli în odaie prin fereastra deschisă.

Livaridi se sculâ, se duse la fereastră şi se uitâ la cer:

— Are de gînd să ne stropiască niţel! — zise el închizînd fereastra.

Ploicica asta numaĭ bine frăgezià pămîntul pentru ogoarele ce-ĭ maĭ rămăseseră de făcut.

Mişu sta răsturnat pe speteaza scaunuluĭ, cu mîĭnile 'n buzunare, picior peste picior, iar Caliopi se sprijinise de marginea meseĭ, plecată puţin spre lampa ce-ĭ cuprindea pe cîteşĭ treĭ într'un cerc de lumină blîndă şi veselă.

Arendaşul povestia cum aŭ şi 'nceput părinţiĭ cu fete de măritat să-ĭ dea tîrcoale.

Un misit care venise să-ĭ vază grîul, îĭ abătuse vorba despre fata unuĭ proprietar din vecinătate: «fată frumoasă, cu zestre, crescută în pension, ştie franţuzeşte, nemţeşte, pian, lucru de mînă... un boboc!»

Şi arendaşul imita jocul feţeĭ şi gesturile misituluĭ şi făcea haz mare de această întîmplare. Arendăşiţa se uita pe furiş la băiatul eĭ, care fuma făcînd pe nepăsătorul, căznindu-se să croiască din fumul de ţigară cercurĭ frumoase. Mişu se uitâ de vre-o două orĭ la ceas, ca omul care a întîrziat prea mult la masă şi pe care'l aşteaptă patul saŭ vre-o lucrare de seamă. Apoĭ cînd bătrîniĭ se ridicară, el le dădu noapte bună, le urâ somn uşor şi porni spre odaia luĭ, mormăind într'un căscat prelung:

— Sînt mort de somn!

Îşĭ scoase haina şi ghetele şi-şĭ luâ halatul şi pantofiĭ. Apoĭ suflâ în lumînare şi se întinse pe pat, aşa îmbrăcat. Cîtva timp ascultâ cu băgare de seamă. În odaia de mîncare se auzia zgomot: servitoarea strîngea masa. După un răstimp auzi un cîne lătrînd, apoĭ pe tatăl săŭ strigînd:

— Cine-ĭ la arman în noaptea asta, Costache?

O linişte adîncă se lăsâ apoĭ pe curtea boierească. Mişu sta cu ochiĭ deschişĭ, cu urechea la pîndă, ca un cîĭne de vînătoare. Odaia luĭ da cu ferestrele spre Dunăre, căcĭ venia în dosul caselor. Afară nu maĭ ploua, şi un întuneric greŭ apăsa pe pămînt. O ploaie de ţărînă izbi deodată într'o fereastră. Mişu sări din pat, îşĭ scoase halatul şi îmbrăcâ haina, apoĭ deschise binişor fereastra:

— Aĭ venit?

— Da!

— Staĭ acolea, că viŭ şi eŭ acum.

Un sfert de ceas i-a trebuit pînă să se strecoare afară, un sfert de ceas înspăimîntător de lung. I se părea că în dosul fie-căreĭ uşĭ e cineva care-l pîndeşte, şi în fie-ce clipă se aştepta să auză deschizîndu-se uşa de la odaia părinţilor şi să'l vază pe tat'-său, răsărind în prag cu lumînarea în mînă:

— Da' un'te ducĭ, Mişule, aşa de încetinel?

Cînd se văzu afară, se lipi de părete şi

aşteptă cîteva clipe. Apoĭ scoborî repede scările de piatră şi se furişâ în grădina din dosul caselor. Se apropiè de fereastră, dar nu văzu nimic.

— Unde eştĭ? — întrebâ el pe şoptite.

— Aicĭ! — se auzi o voce, încet.

Bîjbîiră prin întunerec, pînă ajunseră în nişte brazde de cartofĭ, şi acolo se aşezară pe cîte-un muşuroiŭ.

— Ştiĭ la ce te-am chemat?

— Nu!

— Să-mĭ facĭ un mic serviciŭ... Uite ce e: aĭ să te ducĭ într'o zi, cînd ţi-oiŭ spune eŭ, la gară la Sălcuţa să aducĭ de acolo o cocoană acasă la tine. Te'ntreabă cineva: cine e?... O rudă de a ta, profesoară de oraş, care vine să stea la tine vre-o două săptămînĭ. Eŭ voiŭ veni la tine noaptea, voiŭ sta un ceas-două, şi voiŭ pleca fără să mă simţă nimenĭ.... Să te 'ngrijeştĭ de puĭ şi de vin bun.... Ce zicĭ?... Facĭ?

Cel întrebat nu zise nimic deocamdată. De sigur, se gîndia. Mişu se apropiè de el, să-ĭ vază faţa, dar n'o putea desluşi în toate amănuntele eĭ.

— Ce zicĭ?... N'auzĭ?

— Greŭ, boierule!

— Ce greŭ?... Unde ţi-e greutatea?

— O să afle tatăl dumitale şi o păţesc cu el!

— Eştĭ prost!... Cine-o să-ĭ spuie?.. Nu vezĭ că sînt şi eŭ la mijloc?

— Aşa e; dar...

Mişu scrîşni din dinţĭ pe înfundate... Cum? Nicolì pe care l-a adus Livaridi în Vultureasca, ajutîndu-ĭ să-şĭ deschiză cîrciumă, stă şi se gîndeşte cînd e vorba să facă o mică înlesnire băiatuluĭ binefăcătoruluĭ săŭ?... Un val de mînie trecu prin el, fierbinte ca o adiere de flăcărĭ... Cine l-a pus, cine l-a pus să se dea prins astfel unuĭ prost de cîrciumar sărac?!...

Apoĭ se gîndi să-l întrebe aspru: «ia ascultă-mă, cît cerĭ?», dar se opri cu întrebarea pe buze, căcĭ îĭ era teamă să nu'l piardă de tot... Şi repede îĭ veni în minte un şiretlic: să-ĭ spuie că a abătut vorba pe departe către Cristea Năstrapă, cel-lalt cîrciumar din sat, şi acela era bun bucuros să-ĭ facă această înlesnire.

Dar Nicolì era destul de şiret ca să nu se lase prins în cursă. Şi el vrea să arate

că n'are nevoie să cîştige ceva banĭ în acest chip, şi vrea să ştie dacă nu cumva s'ar putea pune la cale acest lucru cu Năstrapă.

— Nu s'ar putea să vorbeştĭ cu Năstrapă despre asta, boierule?

Mişu înţelese numaĭ decît că avea a face cu un om şiret şi răspunse:

— Ba bine că nu!... Dar nu vreaŭ... E maĭ aproape cămaşa decît cojocul!... Înţelegĭ tu: degeaba n'are să fie; eŭ tot plătesc. De ce să-ĭ daŭ luĭ şi să nu-ţĭ daŭ ţie?!

Nicolì înţelese cum staŭ lucrurile, tăcu niţel, apoĭ vorbi rar:

— Pentru feciorul domnuluĭ Iani fac orĭce.

Mişu îĭ şopti:

— Să te ducì la gară de Sîmbătă ce vine într'o săptămînă, la trenul accelerat care vine de la Bucureştĭ. Pe cocoană o veĭ cunoaşte astfel: e înnaltă, supţiratecă, oacheşă. Cînd se va da jos din vagon, se va opri puţin pe peron şi se va uita ca cineva care se miră că n'a venit nimenĭ să'l întîmpine. Apoĭ se va da aproape de

un stîlp de pe peron, ţinîndu-şĭ umbreluţa de capete de-a curmezişul armurilor... Du-te la ea atuncĭ şi spune-ĭ: *Zozo!...* Numaĭ atît!... Ea va înţelege că eştĭ omul mieŭ, şi va începe să-ţĭ povestească noutăţĭ de prin Bucureştĭ... Pe drum să vorbiţĭ despre şcoală, despre rude, despre ce veţĭ pofti spre a înşela pe chirigiŭ... Auzĭ?»

— Da!

— Să nu uiţĭ nimic din ce-ţĭ spun eŭ!

— Nu!

Tînărul îĭ strecurâ în mînă o hîrtie de douăzecĭ de leĭ.

— O mică arvună, Nicolì... Şi să mi te văd ce poţĭ!

Cîrciumarul strînse hîrtia bine 'n mînă, şi întrebă:

— Maĭ aĭ nevoie de mine, boierule?

— Nu! Te poţĭ duce.

Se despărţiră, şi Nicolì pieri ca o umbră în întunerec. Sări peste gard sprinten ca un flăcăiandru, şi porni răpede acasă, pierdut în gîndurĭ.

Adus în sat de Livaridi bătrînul spre a se pricopsi, Nicoli simţi în curînd că, atît

timp cît va ţine numaĭ băutură şi covrigĭ uscaţĭ, nu va putea să iea muşteriiĭ luĭ Năstrapă, nicĭ să facă pe flăcăĭ să strămute hora de Duminecă în bătătura cîrciumeĭ luĭ, nicĭ să iea bucate de la oamenĭ. Trebuia să-şĭ încarce prăvălia cu mărfurĭ de care are nevoe în orĭce zi un gospodar saŭ o gospodină de la ţară, şi el n'avea banĭ pentru a face o asemenea cumpărătoare. Ar fi cerut luĭ Livaridi, dar îĭ maĭ era dator, şi ştia bine că acest zgîrcit de arendaş nu-ĭ va da un ban pînă nu se va plăti de tot. Sta şi se gîndia cît e ziulica de mare, şi nu vedea unde i-ar putea fi scăparea. Mare-ĭ fu mirarea cînd se pomeni ierĭ pe supt seară cu băiatul arendaşuluĭ:

— Aĭ ţigărĭ de damă?

Tînărul se uitâ împrejur, cu o căutătură pe furiş, şi, nezărind pe nimenĭ, îĭ şopti repede, dar desluşit:

— Vino la noapte în grădina din dosul caselor, să-ţĭ spuiŭ ceva.

Apoĭ, cu voce tare, spre a'l auzi vizitiul ce oprise docăraşul chiar în faţa cîrciumeĭ:

— Cînd te veĭ maĭ duce la oraş, adu şi ceva pachete de ţigărĭ regale. Auzĭ?

Nicolì simţi ca o fluturare de noroc în sufletul luĭ. Nicĭ el nu-şĭ putea da bine seama de ce, dar parcă'ĭ spunea inima că de aci încolo vor veni zile maĭ bune şi la el. Iar, cînd îĭ spuse tînărul de ce e vorba, el surîse în întunericul nopţiĭ, sigur că nu'l vede Mişu...

Ajunse acasă şi se trînti pe pat, fără să aprinză lumina. Îşĭ puse mîĭnile pe după cap, şi stătu nemişcat. Era ca un om peste care cade de-odată norocul unuĭ cîştig de loterie şi care stă şi se chibzuieşte bine cum trebuie să întrebuinţeze baniĭ.

Nu îndrăznia să facă nicĭ o mişcare, de frică să nu-şĭ turbure mersul gîndurilor...

Abia după un ceas se sculă şi începu a se plimba prin odaie, cu mînile la spate, prin întunerec.

Vultureştenіĭ nu vor să'ĭ calce în prăvălie, flăcăiĭ nu vor să facă horă la el, bucatele nu i se îngrămădesc în hambare.

Dar vor veni toţĭ, şi bărbaţĭ şi femeĭ, şi flăcăĭ şi copiĭ. Vor veni toţĭ, căcĭ no-

rocul a sosit şi la Nicolì. El va lua banĭ de la băiatul arendaşuluĭ pentru o mică înlesnire făcută cînd şi cînd, îĭ va cere banĭ cu împrumut spre a se maĭ sălta din nevoie şi va aduce încet-încet marfă nouă în prăvălie, va avea într'o bună zi tot ce trebuie la o casă: stambă şi chembrică pentru polcĭ şi cămăşĭ, bumbac de toate numerele pentru pînză, arniciŭ şi fluturĭ pentru mînecare şi bete, nasturĭ, ace, aţă, văpsele pentru tras brînele la case, frînghiĭ de cînepă, curmeie de teiŭ, furcĭ şi lopeţĭ pentru arie, coase, coporîĭ, gresiĭ, brăţărĭ şi lulele de coasă, căldărĭ de apă, căpestre şi chingĭ, piedicĭ de caĭ, sare-bolovanĭ pentru vite, şi fel de fel de băuturĭ. Va cinsti oameniĭ cu rachiŭ tare, femeile cu rachiŭ dulce, copiilor le va da acadele, flăcăilor vin profiriŭ, şi treaba va merge bine.

Ah! Ce zile frumoase vedea Nicolì în mintea luĭ!

Şi nu trecu mult, şi oameniĭ din sat aflară că o profesoară de oraş, o vară de-a luĭ Nicolì a venit să stea la el cît-va timp. O femeie frumoasă, care sta toată

ziua 'n casă şi cetia, iar pe supt seară ieşia la plimbare pe malul Dunăriĭ. Iar, cînd pămîntul era învăluit în pace adîncă, băiatul arendaşuluĭ se strecura ca o umbră pe supt mal pînă ajungea în dreptul cîrciumeĭ luĭ Nicolì. Apoĭ urca malul, săria şanţul printr'o ştirbitură de dracilă, aluneca uşor prin grădină, şi se opria la o fereastră luminată, în care bătea încetinel. Uşa se deschidea repede, şi două braţe rotunde, albe îl cuprindeaŭ pe după gît, trăgîndu'l înnăuntru...

...Treĭ săptămînĭ trecură ca treĭ zile, şi Mişu rămase iar singur. Se ducea şi acum pe cîmp, dar n'avea astîmpăr la un loc. I-se păreaŭ toate pustiĭ şi fără nicĭ-un înţeles, şi nu maĭ avea tragerea de inimă de maĭ acum cîte-va săptămînĭ. Părea un om obosit, îmbătrînit fără de vreme, şi care nu maĭ poate prinde dragoste de nimic. Zilele i-se păreaŭ lungĭ, şi nu ştia cum să'şĭ maĭ omoare urîtul. Une orĭ pleca pe cîmp de dimineaţă, dar după cîtva drum cotia şi o lua la goană spre sub-prefectura din Tufenĭ, spre a se întîlni cu sub-prefectul. Dacă-l găsia acasă, jucaŭ pocker

toată ziua, şi tocmaĭ seara tîrziŭ se întorcea.

Nu trecu însă mult la mijloc, şi într'o bună zi se pomeni cu un prieten din Bucureştĭ, un fost coleg al luĭ de Universitate. Mişu simţi o bucurie copilărească la vederea acestuĭ prieten care ştiuse să vie atît de bine, în acest timp plin de gîndurĭ negre. Prietenul îĭ aducea veştĭ din Capitală, îĭ spunea pe cine-a văzut, ce cunoştinţe a maĭ făcut în timpul din urmă, cum îşĭ petrecea serile, şi toate aceste nimicurĭ aveaŭ în ele ceva din aierul Bucureştilor, ceva din fîşîitul rochilor de mătasă, din eleganţa parfumată a uneĭ vieţĭ duse'n deşărtăciunĭ.

În cele d'intîiŭ zile porniaŭ cu trăsura pe cîmp şi goniaŭ caiĭ nebuneşte; după masă dormiaŭ cîte treĭ ceasurĭ, iar pe supt seară se duceaŭ la Dunăre să se scalde orĭ să se căruţe cu luntrea. În cea d'intîiŭ Duminecă se duseră la horă, căcĭ prietenul luĭ Mişu ţinea foarte mult să vază «cum se amusează ţărănimea». Priviaŭ din trăsură la acel joc minunat care se chiamă «Brîul» şi la care se cunosc jucăuşiĭ de frunte. Auziaŭ strigăturĭ şi chiote şi vedeaŭ acea fur-

tună de tinereţă, bătînd pămîntu 'n tacturĭ scurte; se uitaŭ necontenit la fetele strînse la marginea horiĭ, şi vorbiaŭ franţuzeşte spre a nu'ĭ înţelege vizitiul. Apoĭ Brîul se sparse, iar lăutariĭ ziseră «Hora dreaptă». Cîţĭ-va flăcăĭ o'ncepură, şi între doĭ din eĭ se prinseră repede treĭ fete, apoĭ între două din ele alte două, alte cincĭ, altele şi altele mereŭ; iar flăcăiĭ se prindeaŭ fiecare 'n dreapta feteĭ cu care vrea să vorbească. Şi hora se măria, creştea, se'ntindea, în răvărsărĭ de valurĭ, mlădiind în tactul viorilor.

Tineriĭ noştri rîdeaŭ cînd şi cînd, spre a arăta lumiĭ că eĭ găsesc lucrurĭ de rîs în petrecerea tineretuluĭ. Şi cum ar fi putut eĭ înţelege acel joc în care adia o tainică sumeţie, cînd toată viaţa lor trăiseră atît de departe de ţărănime? Eĭ nu puteaŭ ghici că în sufletele acelea simple trăia o mîndrie deosebită, o cerbicie ce înfrînge durerea şi oboseala, o adîncă batjocură pentru feciorii de banĭ gata.

Un Rumîn se apropiè de trăsură şi îşĭ săltâ niţel căciula de pe cap:

— Cum vă place hora noastră, boierilor?

— Frumoasă, moşule!

— Aşa-ĭ?

— Da!

Şi încet-încet se adunâ pe lîngă trăsură o ceată întreagă. Cîţĭ-va Rumînĭ şireţĭ ieşiră maĭ în faţă şi se'nfipseră la vorbă cu tineriĭ. Iar aceştia se ridicaseră în picioare spre a privi de sus, vorbiaŭ ca nişte boierĭ deprinşĭ să fie totdeauna mîndri, şi vroiaŭ să pară că ştiŭ cele maĭ marĭ taine.

— Doamne, măĭ fra'miŭ — vorbi un Rumîn către vecinul săŭ — boierĭ de ăştia carĭ aŭ învăţat carte multă ştiŭ şi toaca din cer!

Şi în surîsul tăinuit în colţul buzelor vedeaĭ ce vrea să spuie omul.

Mişu vorbi ceva pe franţuzeşte cu prietenul.

— Aĭ înţeles ce-a spus boierul, măĭ Chiriţă? — întrebâ un Rumîn oacheş, făcînd cu ochiul.

— Cum să nu!... Ci-că să ne dea vre-o treĭ vedre de vin!

— Aşa-ĭ, boierule?

— Aşa-ĭ mă! — luâ altul vorba. Domnu' Mişu-al nostru e alt-fel de om, nu ca domnu'

Iani. El e maĭ darnic, căcĭ vede ce pot Vultureştenii la muncă.

— Te lucrează! — şopti prietenul luĭ Mişu.

Băiatul arendaşuluĭ se gîndi niţel, apoĭ răspunse:

— Da' de unde ştiţĭ voĭ că eŭ sînt darnic?

Un Rumîn îşĭ înfipse mîĭnile 'n brîŭ:

— Eĭ, parcă nu se vede, domnule Mişu?.. Se cunoaşte ziua bună de dimineaţă!

— Vezĭ, *mon cher*, ţăraniĭ sînt psihologĭ! — zise rîzînd prietenul.

Rumîniĭ se uitară unul la altul, întrebîndu-se din ochĭ: «ce spune ăsta, mă?». Apoĭ unul din eĭ se îndreptă spre Mişu:

— Ce zicĭ, boierule: să chem pe Cristea?

Dar Mişu păru că se gîndeşte, şi după cîteva clipe zise:

— Vă daŭ o vadră de vin, mă, dar nu aicĭ, la Nicolì.

— La *domnu'* Nicolì? Ce ziceţĭ — mă: mergem la Grecu'?

— Haĭ, mă, şi la el, c'o fi avînd vin maĭ bun!

Tineriĭ porniră cu trăsura, oameniĭ pe jos. Mişu chemă pe Nicoli, şi-ĭ spuse:

— Să daĭ o vadră de vin oamenilor în socoteala mea!

— Foarte bine, domnule Mişu! — făcu Nicolì.

Era bun-bucuros cîrciumarul de aceştĭ muşteriĭ ce-ĭ picaŭ pe neaşteptate, şi nădăjduia să maĭ desfacă o vadră-două peste vadra dată de băiatul arendaşuluĭ. Iar acesta-ĭ făcu din ochiŭ, parc'ar fi vrut să-ĭ spuie: «Vezĭ? Îţĭ aduc muşteriĭ.... Poate vom maĭ avea ceva de pus la cale!»

În acest timp Rumîniĭ sosiră, trăsura porni repede la curte.

— Te incasară, haĭ? — şopti prietenul.

Mişu avu drept răspuns un surîs viclean prin care vrea să spuie: «ştiŭ eŭ ce fac!».

Dar zilele treceaŭ şi maĭ încet, şi ceĭ doĭ tinerĭ nu maĭ aveaŭ ce'şĭ maĭ spune. Ar fi dat marea cu sarea să poată juca toată ziua pocker, dar n'aveaŭ unde. În casă nu puteaŭ juca decît noaptea, căcĭ ziua i-ar fi prins Caliopi; pe cîmp îĭ ardea soarele şi i-ar fi văzut oameniĭ. Nu le rămînea decît un singur mijloc: să treacă 'n vre-un ostrov, şi să se aşeze la umbră. Planul era bun, şi tineriĭ l-aŭ urmat zile de-a rîndul.

Bătrînii nu le ziceaŭ nimic cînd întîrziaŭ une orĭ prea mult de la masă ; din potrivă, le părea bine că Mişu maĭ are puţină distracţie.

— Dedaţi-vă bine cu apa — le spuse într'o zi arendaşul, — căcĭ la Sîntă-Mărie e bîlciŭ la Tufenĭ şi vă pofteşte sub-prefectul.

Şi Iani dădu luĭ Mişu o scrisoare venită în ziua aceia. Sub-prefectul poftia familia Livaridi la el în ziua de Sîntă Mărie — onomastica soţieĭ luĭ şi ziua de deschidere a unuĭ bîlciŭ mare, la care venia lume de la treĭ poşte 'mprejur.

Ca pe jăratec stătură tinerii pînă la Sîntă-Mărie. Plănuiseră să se ducă pe apă, de oare ce e mult maĭ de-adrept şi mult maĭ frumos.

Iar, cînd veni sărbătoarea mult aşteptată, se sculară de dimineaţă, se îmbrăcară frumos şi porniră la gîrlă cu doĭ argaţĭ. Bătrînii nu vrură să meargă. Luntrele treceaŭ la vale încărcate cu Vultureştenĭ şi Vultureştence. Era o zi plină de viaţă zgomotoasă.

Argaţiĭ sleiră bine luntrea, bătură strapazanele în găurile broaştelor, aşezară un că-

pătîiŭ de scîndură de-a curmezişul luntriĭ, peste scîndură puseră două perne moĭ pentru ceĭ doĭ boierĭ, şi deteră luntrea la apă.

Dunărea curgea liniştită la vale, plină de-o tainică viaţă. Sălciile şi tufele roşiĭ de cătină se vedeaŭ răsturnate în oglinda apeĭ, ca crescînd într'o altă lume, într'o altă lumină.

Ceĭ doĭ tinerĭ se aşezară pe pernele moĭ şi argaţiĭ împinseră luntrea, apoĭ săriră sprintenĭ în piscul eĭ şi se aşezară la lopeţĭ. Luntrea se clătinâ şi porni. Ajunseră repede la capul satuluĭ, şi o luară prin mijlocul Dunăriĭ, unde era apa maĭ iute. Luntrea luneca uşoară. In piscul eĭ, apa fîşîia neîncetat, iar lopeţile băteaŭ cadenţat, zmuceaŭ lacome, învolburaŭ pîlniĭ de apă, stropiaŭ în zborul lor pe de-asupra apeĭ mărgele albe, care picuraŭ răpezĭ, cu un zgomot metalic.

Pe alocurĭ, se vedeaŭ netezimĭ de oglinzĭ, dar pe dedesupt simţeaĭ cum fierbe necontenit şuvoiul de apă...

O luntre silia să-ĭ ajungă din urmă. Din spre ea se auzeaŭ cîntece. Eraŭ glasurĭ de

flăcăĭ, peste care tremuraŭ glasurĭ subţirèle de fete marĭ.

— Flăcăĭ şi fete din Vultureasca, boierule!

— Se duc la bîlciŭ?

— Da!

Luntrea se apropiè, se apropiè şi cîrmaciul eĭ ţinu chiar pe lîngă luntrea boierească. Patru flăcăĭ voinicĭ trăgeaŭ la lopeţĭ, şi vre-o şease fete staŭ pe podină, rezemate de păreţiĭ luntreĭ.

Ceĭ douĭ tinerĭ se uitară de-odată unul la altul, cum fac oameniĭ cînd se întreabă din ochĭ la vederea unuĭ tabloŭ frumos. Apoĭ îşĭ pironiră ochiĭ pe chipurile din luntre. Fetele eraŭ gătite de sărbătoare: cămăşĭ alese, înecate în fir şi în fluturĭ, peste cămăşĭ ilice înflorite; mijlocurile strînse în bete frumoase încărcate de mărgele. Florĭ albe de nufăr proaspăt străluceaŭ ca nişte stele de argint în întunerecul pletelor negre. Treceaŭ cîntînd la vale ceĭ ce munciseră o vară întreagă, şi cîntecul lor răsuna limpede, pătrundea în adîncul pădurilor de sălciĭ, sbura cald şi plin de dor pe pînza de oţel a apelor călătoare.

— Aĭ văzut ce ochĭ avea una din ele ?— întrebâ prietenul.

Mişu dădu din cap, aprinzîndu-şĭ ţigara, apoĭ întrebâ pe argaţĭ:

— A cuĭ e fata care sta lîngă flăcăul de la cîrmă?

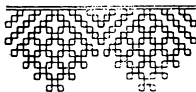
— A luĭ Crivăţ.

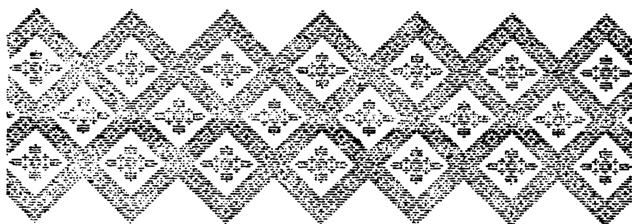
— Cum o chiamă?

— Marioara!

Tînărul îşĭ plimbâ privirea pe întinsul apeĭ, şi rămase pe gîndurĭ... Îşĭ aduse aminte că în huetul şi 'n viscolul batozeĭ fata asta iĭ răsări într'o zi înaintea ochilor ca o vedenie gingaşă, scăldată 'n rîs şi 'n lumină.

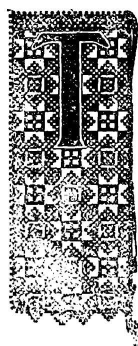
De-atuncĭ o maĭ văzu odată la horă, şi i-se păru şi maĭ frumoasă. Iar azĭ trecea cîntînd, fericită de lumina zileĭ de sărbătoare. Pentru întîia oară chipul Nineteĭ se ştergea din amintirea luĭ, cum se şterge umbra în faţa luminiĭ, şi o nădejde dulce iĭ picura în suflet gîndurĭ de fericire...

VII.

SERĬ DE IARNA

Toamna ţinu mult în anul acela. Lumina eĭ aurie plutia în singurătatea cîmpuluĭ ruginiŭ, muria în apusurĭ de soare însîngerate. Prin grădinĭ se iviră tufănelele albe şi vinete, aceste florĭ fără miros, care aŭ în ele ceva din sfiala unor Cenuşărese din lumea florilor. Pe cîmp muriaŭ cîntecele de peste vară şi în linişte a mare a zărilor tremura o uşoară melancolie.

Foile de salcîm se îngălbeniră, cele de oţetar şi arţar se înroşiră şi zile de-a rîndul căzură tremurînd la pămînt. Apoĭ zilele

începură a se mohorî, a se întrista şi cerul cenuşiŭ plîngea ploaie măruntă şi rece care învăluia depărtările şi împăenjenia vederile. Vânturĭ aspre de toamnă spulberaŭ frunzele veştede, le învîrtejaŭ, le făceaŭ să alerge repede, cu un fîşîit deosebit, ca nişte micĭ vieţuitoare.

Şi nu trecu mult şi tufănelele muriră de frig.

Iar într'o bună dimineaţă ferestrele se împodobiră cu feregă de argint şi zăpada începu a curge liniştit, uşoară şi albă.

Ilie Măcieş se plimba ciasurĭ întregĭ şi aerul rece, lumina răsfrîntă pe zăpadă în sclipirĭ de diamante, îl înviorau, îĭ întineriaŭ sîngele. Iar cînd seara se lăsa albastră pe pămîntul îmbrăcat în alb, venia domol acasă, uitîndu-se din cînd în cînd la palele de fum ce se înălţaŭ în văzduh ca nişte vălurĭ supţirĭ.

... Tîrziŭ, sufla în lumină şi rămînea întins pe canapea, cu mîĭnile pe după cap, cu ochiĭ deschişĭ, cu gîndurile departe... Lumina foculuĭ din sobă juca pe pereţĭ şi pîlpîirea flacărilor avea în ea o tainică viaţă.

Crivăţul şuera une-orĭ pe-afară spulbe-

rînd zăpada în bătăĭ de aripĭ uriaşe şi gîndul luĭ Măcieş pribegia pe la Vultureasca. Chipurĭ, clipe din trecutul boieruluĭ răsăriaŭ lămurite în sufletul luĭ. Apoĭ chipul luĭ Livaridi îĭ juca înnaintea ochilor, deslușit pînă 'n cele maĭ micĭ amănunte. Şi boierul nostru simţia atuncĭ cîtă depărtare e între sufletul luĭ şi sufletul acestuĭ arendaş, îşĭ da bine seamă că eĭ întrupaŭ două neamurĭ, două neamurĭ deosebite prin urzirea lor sufletească. Apoĭ îĭ veniaŭ în minte alţĭ arendaşĭ streinĭ şi o jale mare îĭ cuprindea sufletul. Vedea cum de la un capăt al ţăriĭ la cellalt se pripăşeaŭ pe moşiile frumoase arendaşiĭ streinĭ carĭ sug mana pămîntuluĭ şi vlaga neamuluĭ. Şi atuncĭ mustrarea aspră îĭ rupea sufletul: «oare nu eştĭ şi tu unul din aceĭ boierĭ nesocotiţĭ carĭ-îşĭ arendează streinilor moşiile strămoşeştĭ şi vin la oraşe?»

Par'c'auzia lămurit cuvintele luĭ Curpen, plînsoarea înăbuşită a ţăranilor asupriţĭ şi par'că vedea cum i se înşiruia pe dinnaintea ochilor gloata numeroasă a celor legaţĭ de un petec de pămînt îmbucătăţit din ce în ce maĭ mult prin moştenirĭ, a

celor ce n'aŭ nicĭ odată dreptate, a celor ce cad, se stîng neştiuţĭ şi neînţeleşĭ.

Şi vîntul avea atuncĭ vaete de durere...

Alte orĭ însă o copilă frumoasă îĭ răsăria în suflet şi boierul ţinea ochiĭ închişĭ spre a o păstra cît maĭ mult în el.

Iar cînd vedenia aceia de tinereţe surîzătoare pĭerea uşoară, boierul deschidea ochiĭ în lumina aceia dulce şi plină de poveştĭ, îĭ şoptea numele, o ruga să vie iar, să i-se aşeze la căpătîĭ, să'ĭ închidă ochiĭ obosiţĭ, să'ĭ mîngîie bătrîneţele necăjite. Şi într'un tîrziŭ, cînd îl biruia somnul, i-se părea c'aude un glas limpede de fată mare, un cîntec frumos care venia de departe, se stingea une-orĭ ca înnecat în vînt şi iar isbia pale-pale 'n ferestre...

Iar într'o bună zi primarul din Vultureasca bătu binişor în uşă la Măcieş.

La doĭ anĭ după ce i s'a prăpădit soţia, boierul chemâ la el pe primar şi-ĭ spuse că vrea să înzestreze cu cît va putea cincĭ fete sărmane care se mărită în iarna aceia. Aceste fete trebuesc însă bine alese: să fie vrednice şi cinstite. Cum aŭ aflat, oamenii aŭ venit la primărie, ca la învoelĭ,

și după multă desbatere, s'aŭ putut alege cele cincĭ fete. Anul al doilea tot așa; cel al treilea, la fel. Boierul avea de gînd să înzestreze în fie-care an cîte cincĭ fete. Alegerea însă devenia din ce în ce maĭ grea din pricină că oameniĭ maĭ cuprinșĭ carĭ 'șĭ puteaŭ înzestra singurĭ fetele, începură să ceară să fie trecute și fetele lor pe listă. Primarul alerga în cele din urmă la popa Vărsătureanu și la învățător, li se plîngea de împotrivirea ce-ĭ fac uniĭ din oamenĭ și-ĭ chema să-ĭ vie în ajutor. Și nu se putea să nu se liniștească Rumîniĭ auzind vorba popiĭ saŭ a luĭ Curpen. După ce în sfîrșit nu maĭ era nicĭ o neînțelegere, primarul pleca într'un suflet la boierul Măcieș spre a-ĭ arăta pe cine aŭ ales. De aceia venise și 'n ziua aceia.

— Eĭ, le-ațĭ ales, primarule? — întrebâ Măcieș.

— Da, boierule!... Acum... ce vețĭ zice și D-voastră.

— Ia să văd și eŭ.

Ochiĭ boieruluĭ alunecară de-odată pînă în josul listeĭ, căutînd un nume pe care nu'l găsi. Apoĭ luâ pe rînd numele scrise,

întrebâ pe primar despre unele amănunte ce-ĭ scăpaŭ din minte şi dădu din cap:

— Bine!... Foarte bine!... Văd că aţĭ pus şi pe fata luĭ Stan Frunză pe listă.

— E o fată vrednică, boierule, şi săritoare nevoe-mare. Adevărat, tat-săŭ se îmbată une-orĭ, dar ştiţĭ şi d-v. ce om era el înnainte. De cînd 'şi-a băgat flăcăul în pămînt, a început să ia încet-încet daru' beţieĭ. Dar cine n'are păcate 'n lumea asta, boierule?!

— Bine, bine! — făcu Măcieş. S'o lăsăm şi pe Ileana luĭ, că-ĭ vrednică fată; şi eŭ o ştiŭ.

...Acum ştiĭ ce aĭ de cumpărat: cîte-o vacă, maĭ tînără, cu lapte, cîte o căldare mare, cîte o tingire şi cîte o tavă de aramă, cîte-un hîrdăiaş de muls şi cîte-un putineiŭ.

— Ştiŭ, boierule!

— Nicĭ cincĭ banĭ în mînă!

— Înţeleg!

— Şi mie îmĭ aducĭ chitanţe în regulă de la negustoriĭ de la carĭ cumpăraţĭ.

— Ca şi pîn' acum, boierule.

— Da!... făcu Măcieş şi începu a socoti.

Apoĭ scoase banii şi'ĭ numărâ în faţa primaruluĭ :

— De nu-ţĭ ajung, ştiĭ unde şez; de'ţĭ maĭ rămîn, ştiĭ ce trebuie să facĭ... La cumpărătoare să fie de faţă şi părinţiĭ fetelor.

— Negreşit! — făcu primarul, băgînd baniĭ într'o pungă de piele, atîrnată de gîtul luĭ.

Strînse bine băerile pungiĭ şi o băgă în sîn.

Cînd să plece, Măcieş îl opri în prag:

— Şi spune'ĭ luĭ Stan Frunză, că-ĭ cunun eŭ fata! Să-mĭ spuie cînd e nunta!

— Înţeleg, boierule!... Mi se pare c'aŭ pus nunta a doua Duminică după Bobotează. ...Sărut dreapta!

— Mergĭ sănătos!

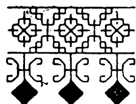
Rumînul ieşi binişor din casă şi îşĭ puse căciula în cap cînd fu aproape de poartă.

O ciată de Vultureşteni îl aştepta afară. Oameniĭ se strînseră repede în jurul primaruluĭ care le spuse ceva, apoĭ porniră cu toţiĭ în tîrg.

Boierul îĭ urmări cît-va cu privirea, ascuns pe după perdele, apoĭ se aşeză într'un fotoliŭ, la gura sobeĭ, pierdut în gîndurĭ.

O nădejde nouă îĭ însenina acum în suflet, cum se înseninează une-orĭ vara numaĭ cîte-un ochiŭ de cer albastru O luptă grea s'a dat în sufletul luĭ între iubirea de tată şi o teamă neînţeleasă. Văzuse lămurit că nu e cu putinţă să'şĭ apropie pe Marioara luĭ de el şi după multă frămîntare înţelesese că cel maĭ bun lucru ce putea îndeplini, era să facă pe Marioara fericită acolo, în lumea eĭ de jos, în lumea în care crescuse şi înflorise. Şi nu putea ajunge aci de cît cununînd'o şi înzestrînd'o cu o dărnicie boierească, în dosul căreia să se ascunză iubirea luĭ de părinte. Dar pentru aceasta trebuia să înceapă maĭ din vreme, spre a nu se băga de seamă, trebuia să cunune încă o fată-două înaintea eĭ, sporind încet-încet darul luĭ de nun. Atît, numaĭ atît putea face pentru ea — cel puţin cît maĭ e în viaţă.

Iată de ce se hotărîse boierul Măcieş să cunune în iarna aceia pe fata luĭ Stan Frunză...

VIII.

ÎNVRAJBIŢĬ.

Iar pleci, măiculiță?... Iar?

Flăcăul nu răspunse nimic. Îşĭ îmbrăcâ bine zeghea pe mînecĭ, puse mîna pe o scurtătură de corn de după uşă şi ieşi afară, în noapte şi'n viscol.

Mama luĭ clătinâ din cap:

— Nu-ĭ a bună cu băiatul nostru!

Crivățul şuera ca un voinic, spulbera zăpada, o zvîrlia repede în fața flăcăuluĭ. Neculaĭ Pleşea îşĭ îndesâ bine căciula pe ochĭ, înfipse scurtătura în carîmbul cizmeĭ drepte şi îşĭ petrecu mînile în mînecile zeghieĭ. Ajunse în dreptul cîrciumeĭ luĭ Năs-trapă şi se strecurâ în curte. Se apropiè de

fereastra uneĭ odăĭ din dos, şi se uitâ î năuntru: nicĭ-un flăcăŭ.

— S'aŭ culcat de cu seară ca gà nile! — şopti el nemulţămit.

Ieşi iar în uliţă, şi porni maĭ depart Cînd ajunse în dreptul caseĭ luĭ Crivăţ, : opri de-odată, fără să ştie nicĭ el de c şi spionă ca un hoţ împrejurimile. Ţipen de om nu se simţia. Zăpada îl izbia faţă, îl pişca, îl ardea. Crăcile uscate a pomilor se izbiaŭ unele de altele într frămîntare uriaşă, şi din cînd în cînd v ietul lor avea izbucnirĭ de durere, geme de tortură ca nişte fiinţe.

Flăcăul stătu aşa cîteva clipe, apoĭ : întoarse deodată în loc şi porni repec înnapoĭ. Văzu lumină la casa unuĭ priete şi intrâ înnăuntru:

— Bună seara!

— Bună să-ţĭ fie inima, Neculăiaş!

— Da' Stoica nu-ĭ acasă?

— S'a repezit să adape caiĭ. Staĭ niţe că vine şi el acuş!... Ce maĭ faceţĭ?

— Ia, maĭ nimic... cu vremea asta. Er să ne repezim în baltă să tăiem nişte stu dar am maĭ lăsat pînă s'o linişti viscolul.

— Tot aşa şi noĭ... Şi-apoĭ nu ştiŭ cum o fi pîrtia, că n'am eşit zilele astea nicăierĭ.

— E bună!... Ne-a spus Ene Hergheligiu, care şĭ-a adus alaltă-ierĭ o sanie de fîn din baltă.

— Aşa?

— Da!

Afară se auziră deodată tropăiturĭ de cizme. Cineva se scutura de zăpadă. Apoĭ uşa de la tindă se deschise şi Stoica intrâ înnăuntru.

— A!... Văru' Culaĭ! — făcu el, dînd cu ochiĭ de Pleşea.

Flăcăiĭ dădură mîna amîndoĭ, şi se înţeleseră din ochĭ.

— Am adăpat caiĭ, bătrînule! Le-am aşternut paie curate şi le-am pus fîn în iesle... Ne ducem!

— Unde, mă?

— Unde te duceaĭ d-ta cînd eraĭ ca noĭ? — întrebă Neculaĭ Pleşea.

— Nicăierĭ! Stam acasă şi făceam mameĭ ţevĭ la cicîrîg — răspunse bătrînul, zîmbind şiret.

— Fie vorba 'ntre noĭ!... Cine ştie pe

unde staĭ nopţile... Haĭ? Ce zicĭ, mamă Catrino?

— Da' cine maĭ ştie, măiculiţă! — răspunse bătrîna, muşcînd cu dinţiĭ firul ce curgea din pămînzalcă şi care se îngroşase prea mult într'un loc.

— Haida haĭ! zise bătrînul. Numaĭ să nu ne-aduceţĭ cîte-o golancă în casă.

Flăcăiĭ plecară. O luară prin mijlocul drumuluĭ şi merseră repede. Vîntul iĭ izbia în faţă, se încurca prin poalele zeghiilor, le şuera pe la urechĭ. Zăpada cădea mereŭ, spulberată de vînt. Eĭ mergeaŭ repede, fără să-şĭ spuie nimic. Cînd ajunseră în dreptul luĭ Nicolì, Stoica zise:

— Haĭ la Grecu-ăsta, că nu ne turbură nimenĭ.

— Haĭ!

Se apropiară de uşă şi se uitară cu băgare de seamă. Nu era nimenĭ în cîrciumă. Intrară înnăuntru, şi se duseră de-a dreptul în odaia din fund.

— Adu-ne lumină aicĭ, Nicolì! strigâ Stoica. Şi maĭ pune vre-un butuc de lemn în gheţăria ta de sobă!...

Grecul aduse repede o lampă, şi o aşezâ

în mijlocul meseĭ, apoĭ rîcîi cu cleştele în sobă spre a aţîţa jăratecul şi băgâ cîte-va căpătîie de lemne în ea.

— Ce bem? — întrebă Stoica.

— Vin!

— O ocà de profiriŭ turbat! — zise iar Stoica, îndreptîndu-se către Nicolì.

Acesta se'nvîrti repede şi aduse vinul. Apoĭ plecâ.

Flăcăiĭ rămaseră singurĭ, luminaţĭ de lumina mică a uneĭ lămpĭ cercuite cu o brăţară de tinichea. Umbrele lor înnegriaŭ uriaşe pe pereţĭ. Stoica luĭ Radu Năvodaru îşĭ făcuse oştirea la flotilă şi se liberase în toamna aceia cu gradul de sergent. Umblase mult pe mare, văzuse multe oraşe străine, şi adusese cu el apucăturĭ de om dezgheţat, de om purtat prin lume. De multe orĭ spunea chiar că'ĭ pare răŭ că s'a liberat. Maĭ bine s'ar fi reangajat: ar fi ajuns sergent-major, maĭ apoĭ aghiotant, şi şi-ar fi făcut un viitor maĭ frumos. Dar astea le spunea numaĭ cînd se afla într'un cerc de flăcăĭ, după maĭ multe pahare de vin. Atuncĭ avea în el o frămîntare neînţeleasă, o mîndrie de marinar încercat, o

revărsare de vorbe, un fel de dezlănţuire a tinereţeĭ ţinute cincĭ anĭ în disciplină temeinică. Atuncĭ căuta pricină de ceartă orĭ-cuĭ şi trebuia să se încaiere cu cineva. Încolo, era tot flăcăul bun de maĭ înnainte, niţel cam trecut la faţă, dar tînăr la suflet şi sprinten în mişcărĭ. De cum a venit din armată, Neculaĭ s'a înţeles frăţeşte cu el. Se căutaŭ pe-acasă unul pe altul, se duceaŭ împreună la clăcĭ, la nunţĭ şi-şĭ ziceaŭ unul altuia «văr».

În seara aceia staŭ unul în faţa altuia şi vorbiaŭ încet despre nunţile ce se puneaŭ la cale în sat.

Stoica, de şi de curînd venit, ştia dragostea fiecăruĭ flăcăŭ şi afla cu mult înnainte cum se puneaŭ la cale căsniciile viitoare.

— Eŭ nu înţeleg, măĭ vere Culaĭ — zise el după cîtva timp — cum le vine unor flăcăĭ să se însoare pînă nu şi-aŭ făcut armata. Se însoară azĭ, şi mîine se duc la oaste!... Ce viaţă-ĭ aceia?... Ceĭ cu schimbul... treacă-meargă. Dar ceĭ permanenţĭ?... Eŭ n'aş fi putut face niciodată acest lucru. Tu te-aĭ însura?

— Dacă m'ar lua cu schimbul, da!... Dar să-ţĭ spuĭ drept: eŭ maĭ mult m'aş trage la permanenţĭ. Multe 'nvaţă omu 'n oaste.

— Da' pe Marioara cuĭ o laşĭ?

Neculaĭ nu răspunse deocamdată. Luâ paharul în mînă, şi băù tot vinul din el. Apoĭ îl trînti pe masă cu zgomot:

— Da' ce-am eŭ cu ea?

Cel-lalt se uitâ la el cam cu coada ochiuluĭ şi începu a surîde:

— Va să zică aţĭ rupt-o amîndoĭ, haĭ?

— Despre mine, măĭ vere, facă ce-o şti. Eŭ nu-ĭ rup mînecile!

Stoica Năvodaru pricepu de unde venia această purtare a luĭ Pleşea şi turnâ vin în pahare:

— Eĭ lasă, măĭ Culaĭ! Nu maĭ pune la inimă toate fleacurile... Haĭ, iea de colea!... Noroc să dea Dumnezeŭ şi bucurie!

— Norocul mieŭ, măĭ vere..., l-a mîncat lupu'!

Flăcăul spusese vorbele astea cu un ton de adîncă tristeţă, şi glasu-ĭ tremura.

Stoica crezu că văru-săŭ Culaĭ e gata să plîngă, şi începu să povestească din

viaţa luĭ de şalupar. Dar cel-lalt se îmbărbătâ iute, şi faţa i-se înveseli de odată. Numaĭ ochiĭ îĭ străluciaŭ maĭ mult ca de obiceiŭ. Iar Stoica văzu că se înşelase amar, crezînd că are a face cu un suflet slab. Vedea acum că văru-săŭ Culaĭ nu dezminţia întru nimic neamul Pleşeştilor. Era acelaşĭ suflet tare ca un arc de oţel care se îndoieşte niţel, o clipă, spre a veni la loc cu o putere înzecită.

— Aĭ maĭ văzut-o pe Ileana luĭ Frunză? — întrebâ Neculaĭ.

— Am văzut-o şi azĭ la gîrlă.... I-am spus că batista eĭ e sănătoasă şi stă bine la tine.

— Şi ea ce ţi-a spus?

— Mi-a spus c'are să te vînză.

— O crezĭ?

— Eŭ o crez... Nu-ĭ vorbă: ţie ţi-ar părea bine să auză Marioara că aĭ luat o batistă de la fata luĭ Frunză. Nu-ĭ aşa?

— Poate să afle, poate să n'afle; mie tot una mi-e. N'avem nimic de împărţit amîndoĭ.

— Care va să zică, v'aţĭ supărat foc, haĭ?

Nicolì intră în acest timp în odaie să

vază cum arde focu'n sobă, şi aduse într'o farfurioară cîte-va măsline pe care le puse pe masă.

— Să meargă vinu' maï bine, *chir* Nicolì?... Eï, maï dă-ne o ocà!

Afară era urgia luï Dumnezeŭ. Viscolul nu maï contenia. Vîntul frămînta valurï marï de aier, le arunca 'n ferestre cu un muget uriaş, cu un vuiet de mare înfuriată, şi într'un rînd Stoica Năvodaru ascultâ cîteva clipe cu urechia la pîndă, apoï zise:

— Ia, aşa urlă marea cînd e întărîtată!

Apoï rămase cît-va timp pe gîndurï. Iar cel-lalt se vedea departe, între străinï, pe cînd o inimă de fată îl plîngea în satul luï...

Într'un tîrziŭ, ieşiră de la Nicolì şi se despărţiră cînd ajunseseră la casa luï Năvodaru. Pleşea intrâ binişor în curte, se apropiè de fereastră şi bătu în ea. În casă se auziră şoapte, apoï o mînă bîjbîi pe'ntunerec să tragă zăvorul, şi vocea luï Pleşea bătrînul îl întîmpinâ:

— Aï venit, haimanà?....

Părinţiì uită că şi eï aŭ fost odată flăcăï şi ţin de răŭ pe băieţï cînd întîrzie une orï prea mult în sat. Cel puţin Ne-

culaĭ Pleşea nu maĭ avea nevoie de nicĭ-o dojană, căcĭ îĭ era destul de neagră inima şi fără ea. El nu zise nimic. Se scuturâ de zăpadă pe zeghie, pe cisme, tropăind tare, şi se strecurâ înnăuntru. Se duse în odaia din fund, şi se culcâ răpede. Dar somnul nu venia să-l atingă cu aripa luĭ fermecată, şi flăcăul sta cu ochiĭ deschişĭ în întunerec, cu gîndurile la ceia ce i-a turburat linîştea.

Dintr'o nimica toată, a venit neînţelegerea asta. Peste floarea gingaşă a dragosteĭ lor a căzut brumă rece, şi floarea tînjeşte, se ofileşte.

Îĭ venise într'o zi la ureche că Marioara ar fi primit la bîlciul din Tufenĭ o brăţară frumoasă din partea luĭ Mişu al arendaşuluĭ, şi din vestea asta s'a scornit tot răul. Deşi sigur de credinţa Marioareĭ, flăcăul nostru făcu pe supăratul faţă de ea. Cînd o vedea, o ocolia şi se uita într'altă parte spre a nu'ĭ da bună-vremea; la horă nu se maĭ prindea lîngă ea; iar, dacă o vedea la vre-o clacă, pleca repede, într'un chip bătător la ochĭ. Şi, de unde la început plănuise să ţie aşa numaĭ vre-o două săptămînĭ şi pe urmă să se împace, iată-ĭ acum

ajunşĭ în toiul ierniĭ, şi eĭ tot nu-şĭ vorbesc unul altuia. Fata nu se ştia vinovată cu nimic, şi nu putea începe ea vorba cînd el o ocolia saŭ se făcea că n'o vede. Avea însă credinţa că nu va trece mult şi flăcăul luĭ Pleşea va căuta să se împace cu ea. Dar zilele treceaŭ şi flăcăul părea că nicĭ nu se gîndeşte la împăcare. Din potrivă, părea că vrea din ce în ce maĭ mult să se depărteze de ea. Într'o seară, pe cînd Marioara trecea pe lîng'o ceată de flăcăĭ în care era şi el, îl auzi zicînd în pofida eĭ, dar făcîndu-se că n'o vede:

— Aşa, măĭ băieţĭ, a'nceput să le placă boierilor fetele din Vultureasca!

În vremea aceasta, peţitorĭ voioşĭ intraŭ în casele unde eraŭ fete de măritat şi logodnele urmaŭ unele după altele. Iar într'o seară îĭ veniră şi Marioareĭ peţitorĭ din partea unuĭ băiat de tîrlaş cu stare. Se aflâ în curînd că nu se putuse face nimic, dar nu se ştia bine din ce pricină. Uniĭ spuneaŭ că Marioara n'avea destulă zestre; alţiĭ spuneaŭ că pricina e alta. Fata luĭ Crivăţ stătuse puţin în casă, apoĭ ieşi şi nu

maĭ veni decît după plecarea peţitorilor. Se ascunsese după o şiră de stuf şi acolo plînsese toată vremea, iar părinţiĭ intraŭ în pămînt de ruşine şi ieşiaŭ cu rîndul prin curte s'o caute.

Neculaĭ Pleşea simţi cum i se rupe ceva înnăuntru, în inimă par'că. De sigur, Marioara a plecat din casă, a dat de ruşine şi pe părinţĭ şi pe peţitorĭ, şi s'a ascuns după şira de stuf spre a-şĭ plînge, neturburată de nimenĭ, amarul ce i-se îngrămădise în suflet. Şi aceasta numaĭ pentru el, numaĭ de dragul luĭ. Flăcăul îĭ mulţămia în gînd pentru purtarea eĭ inimoasă, şi tot sufletul luĭ se frămînta în valurile acesteĭ dragoste adîncĭ. O simţire de mîndrie ascunsă, o adiere de caldă milă îĭ înnecaŭ fiinţa. Şi totuşĭ nu se putea duce într'o zi drept spre ea şi să-ĭ spuie: «ce-a fost s'a trecut Marioaro! Eŭ m'am prefăcut numaĭ aşa, să văd ce facĭ tu!».

Nu, nu putea. Îĭ era teamă să nu se fi supărat acum Marioara, să nu se fi supărat cu tot dinnadinsul, şi atuncĭ?... El ar începe vorba, ea ar trece fără să se uite la el, lăsîndu-l împietrit de ruşine... Ce maĭ

flăcăŭ!... Şi un glas ascuns, diavolesc îl îndemna să ţie înnainte aşa, să stăruie mereŭ în purtarea luĭ ciudată, de şi el simţia bine că rupe două inimĭ, că un necaz mare, o nenorocire plutia neagră, se rotia ca o pasăre nelămurită încă, în zilele pline de negura viitoruluĭ. În cele din urmă, începu a vorbi cu fata luĭ Stan Frunză, a juca numaĭ lîngă ea. Dar seara pornia une orĭ, ca un hoţ în sat, ajungea pînă'n dreptul caseĭ luĭ Crivăţ, sta o clipă-două'n loc, apoĭ se întorcea repede, mergînd iute ca un om ce se teme să nu fie văzut.

În acestea, sărbătorile Crăciunuluĭ se apropiaŭ. Băieţiĭ se prinseseră tovarăşĭ pentru colind şi pentru pluguleţ. Flăcăiĭ puneaŭ la cale Brezaia, şi se prinseseră şi eĭ tovarăşĭ pentru colind, căcĭ prin partea loculuĭ băieţiĭ colindă la orĭce fereastră de Rumîn, dar flăcăiĭ intră numaĭ în casele unde sînt flăcăĭ saŭ fete. Băieţiĭ îşĭ împletiaŭ bice pentru pluguleţ, şi în răstimpurĭ împănaŭ uliţile şi pocniaŭ din ele ca din pistoale. Apoĭ, cînd li se ura cu împletitul, porniaŭ la ghiaţă cu *vitioara*, o sănioară aşezată pe oase şi mînată de cel ce stă în

ea cu ajutorul a două beţe, în capetele cărora e înfipt cîte-un cuiŭ spre a prinde bine în ghiaţă.

Ajunul Crăciunuluĭ sosi. De noapte, tare de noapte începură a fierbe băieţiĭ. Îĭ vedeaĭ curgînd pe uliţe cete-cete, cu săculeţele pe după gît, cu beţe în mîinĭ. Întraŭ în curţĭ, şi cîiniĭ tăbăraŭ pe eĭ. Eĭ se apăraŭ cum puteaŭ maĭ bine, se apropiaŭ de ferestre, şi strigaŭ cu glasurĭ supţirele:

«Bună dimineaţa la Moş-Ajun !
«Bună dimineaţa la Moş-Ajun !
«Bună dimineaţa la Moş-Ajun !»

Iar femeile ieşiaŭ în pragul caselor, cu sufletul vesel de bucuria daruluĭ, cu şorţurile pline de mere, de nucĭ şi de covrigĭ.

Une orĭ se întîlniaŭ cete vrăjmaşe. Ceĭ maĭ slabĭ stăteaŭ de se socotiaŭ ce-ĭ de făcut: să dea piept orĭ s'o tulească la fugă şi să-şĭ scape nucile strînse cu-atîta alergătură.

Iar, cînd se luminase bine de ziuă, alt rînd de vestitorĭ aĭ Crăciunuluĭ ieşiră de prin case. Eraŭ copilaşĭ de cîte treĭ, patru, mult cincĭ anĭ, carĭ plînseseră la mamele lor să le facă şi lor săculeţe spre a striga şi

eĭ. Şi îĭ vedeaĭ mergînd domol, ţinîndu-se de mînă, cu cîte-un frăţior maĭ mare, care'ĭ apăra de cînĭ. Şi glasul lor răsuna supţire şi sfios pe la ferestre:

«Bună-dimineaţa la *Moş-Azun!*»

Ziua de ajun se sfîrşi şi seara veni, o seară frumoasă şi rece, datătoare de sănătate. Şi atuncĭ Marioara fu coprinsă de un neastîmpăr ciudat. Trecea din casă 'n tindă, din tindă 'n casă, rumeni colaciĭ, aşezâ grămejoare de nucĭ pentru colindătoriĭ maĭ micĭ. Faţa îĭ era tot o văpaie. In minte'ĭ veniaŭ viersurĭ de colinde frumoase, clipe din alte serĭ de Crăciun, cînd venia şi *el* s'o colinde. Veni-va oare şi în seara asta? — se întrebâ ea... După cîtă-va vreme se repezi să aducă un braţ de lemne. Aierul rece îĭ înviorâ fiinţa. Răsuflâ adînc, şi zăbovi maĭ mult, înnadins. Ar fi vrut să vie în acest timp colindătoriĭ şi ea să nu fie în casă. Iar, cînd eĭ vor ajunge la viersurile:

«Leagăn verde de mătasă,
«Dar în leagăn cine-mĭ şade?»...

atuncĭ să intre şi ea, să le dea bunăseara, să le zică printr'un surîs «bine-aţĭ

venit» şi să se lipească de sobă spre a asculta colindul lor, stînd în picioare, cu ochiĭ în pămînt.

O ceată de flăcăĭ intrâ în curte la eĭ. Ea se căzni să le desluşească feţele cînd treceaŭ prin dreptul ferestreĭ luminate, dar nu putu. Maĭ stătu niţel pe-afară, apoĭ intrâ în casă. Neculaĭ Pleşea nu era printre eĭ, şi fata simţi atuncĭ că i-se face negru înnaintea ochilor, că viaţa se întunecă din ce în ce maĭ mult pentru ea, că viersurile colinduluĭ aŭ în ele tristeţa unuĭ cîntec de îngropare.

O altă ceată de flăcăĭ veni după plecarea celeĭ d'intăiŭ, apoĭ încă una, şi încă una. Tot cete marĭ de cîte opt-zece flăcăĭ...

Acum nu maĭ avea cine veni. Veniseră toţĭ flăcăiĭ din sat, toţĭ, afară de unul pe care ar fi dorit maĭ mult Marioara să'l vază intrînd în casa lor în ajunul uneĭ zile marĭ ca aceia.

Dar el nu veni.

— Ah! Răul! — suspinâ fata, ieşind din casă. Pentru ce mă chinueşte aşa?

Şi, în prag, două şirurĭ de lacrimĭ iĭ alunecară calde pe obrajĭ...

Sărbătorĭ ca acelea n'ar vrea să maĭ trăiască fata luĭ Crivăţ. Masa nu-ĭ tihnia, somnul nu se lipia de ea, iar la horă nu putea sta, căcĭ i se părea că o rîd toţĭ flăcăiĭ şi toate fetele. Şi-atuncĭ fata îşĭ pleca încet capu 'n piept, se 'nclina ca o floare ruptă de vînt şi se 'ntorcea acasă cu sufletul frînt de jale.

Dar vremea trecea şi încet-încet veni şi ziua trageriĭ la sorţĭ. De cu noapte se strînseră căruţele la primărie. Un fost gornist sufla în răstimpurĭ «adunarea», şi sunetele acelea metalice se împrăştiaŭ vesele în satul înnecat în întunerec. Şeful de garnisoană ieşi în pragul primărieĭ şi întrebă :

— Aţĭ venit toţĭ ?

— Toţĭ !

— Haĭ !

Căruţele porniră în chiuitul prelung al flăcăilor !

Era moină, şi o răcoare umedă se simţia în văzduh. Cînd se luminâ de ziuă, cîmpul negru, plin de umezeală, desfundat de ploĭ, se înfăţişâ vederilor pustiŭ, întins, încărcat cu o tristeţă care pătrundea sufletul.

Iar lumina aceia de dimineață moinoasă și mohorîtă avea în ea ceva bolnăvicios, ceva care nu se poate spune prin cuvinte.

Flăcăiĭ îșĭ țineaŭ bine cumpătul și glumiaŭ, dar, dacă te-aĭ fi uitat cu băgare de seamă la eĭ, aĭ fi văzut că fiecare tăinuia în el o necurmată frămîntare, că fie-care aștepta cu nerăbdare ceia ce va aduce ziua aceia, ziua de tragere la sorțĭ.

Ajunseră la suprefectură, și șeful de garnisoană întrebâ pe un furier dacă maĭ e mult pînă să vie rîndul Vultureștenilor. Maĭ eraŭ două comune înnaintea lor. Flăcăiĭ se'mprăștiară cete-cete prin preajma sub-prefecturiĭ.

Neculaĭ Pleșea se rupse din mijlocul lor și se așezâ chiar în pragul clădiriĭ. Se uita cu băgare de seamă la flăcăiĭ ce intraŭ și ieșiaŭ din acea odaie tainică în care se puneaŭ la cale cîțĭ-va anĭ din viața lor. Uniĭ intraŭ tăcuțĭ, îngrijațĭ, posomorîțĭ; alțiĭ se duceaŭ veselĭ, cu căciula pe-o sprînceană, par'că s'ar fi dus la vre-o clacă. Unul ieși de-odată repede, sărind, se opri la vre-o doĭ pașĭ de el și trînti căciula la pămînt,

cu un zgomot mare, ca de detunătură de puşcă:

— Noroc, flăcăĭ!... Cu schimbu'!

Acela nu se putea plînge că n'are noroc: îl luase călăraş cu schimbul.

Neculaĭ Pleşea se uitâ lung după el. Îl văzu luîndu-se de gît cu vre-o doĭ fîrtaţĭ şi intrînd în cîrciuma din faţa sub-prefecturiĭ.

Alt flăcăŭ ieşi de la recrutare. Acela era trist de tot, şi părinţiĭ luĭ se strînseră repede lîngă el:

— Un' te-a dat?

Flăcăul îşĭ puse căciula 'n cap, şi răspunse scurt:

— La flotilă!

Ochiĭ pironiţĭ pe el, nerăbdătorĭ de a şti, se plecară încet-încet în pămînt, şi glasurile amuţiră. Iar, după cîte-va clipe, bătrînul luâ vorba:

— Eh!... Să fiĭ sănătos, băiete!... Aşa ţi-a fost norocul!

«La flotilă», se gîndi Pleşea. «Cincĭ anĭ de zile dus din satul luĭ! Fetele de seama luĭ vor fi de mult măritate cînd se va întoarce el».

Şi în sufletul luĭ pluti de-odată chipul

luminos al Marioareĭ luĭ Crivăţ, pe care el o chinuia de atît amar de vreme. Un val de căinţă caldă îl zgudui, şi toată ființa luĭ îĭ cerea iertare.

— Numaĭ de-aş avea noroc să mă iea şi pe mine cu schimbul! — se gîndi el.

Bătrînul avea baniĭ gata pentru calul de călăraş, şi chiar la iarna viitoare ar porni nunta fiuluĭ său.

— Vultureştenii să se pregătească! — strigâ un furier.

Flăcăiĭ intrară într'o odaie, şi se pregătiră pentru constatare.

— Ioniţă Custură!

Flăcăul se duse. Uşa se închise după el, şi ceĭlalţĭ se uitară uniĭ la alţiĭ, ca nişte oamenĭ carĭ se văd pentru întăia oară. Clipele treceaŭ grele...

— Onea Plavie!

In acest timp Ioniţă Custură intrâ.

— Un' te-a dat?

— La artilerie!

Toţĭ tăcură, şi tăcerea aceia apăsa greŭ pe sufletele tinerilor....

— Neculaĭ Pleşea!

Flăcăul avu atuncĭ o strîngere de inimă

deosebită, şi înţelese că de minuta aceia atîrna, poate, soarta vieţiĭ luĭ întregĭ. Îşĭ ţinu însă bine cumpătul, şi intrâ.

— A!... Ce maĭ tunar! — făcu doctorul, vesel, cînd îl văzu.

Îl pipăi, îl ciocăni pe piept, îl măsurâ şi'ĭ dete o palmă uşoară pe spate:

— Ăsta fuge cu tunul pe umăr!

Flăcăul se întoarse cu faţa spre ofiţer. Acesta se plecâ spre un scriitor, întrebîndu'l ceva, scriitorul întoarse foaia, o petrecu din ochĭ pînă jos, apoĭ răspunse: nu! Ofiţerul îĭ şopti apoĭ ceva, dar aşa de încet, că nu se putea auzi. Dar Pleşea înţelese de pe buzele luĭ, maĭ mult cu sufletul decît cu urechile, şi o căldură mare începu a'ĭ fierbe prin vine.

— Neculaĭ Pleşea! La flotilă!

Un alt flăcăŭ fu strigat, dar Pleşea nu'ĭ înţelese numele. Se îmbrăcâ repede şi ieşi în vînt să se răcorească. I se părea că o apă mare, năvalnică, furioasă, sfărîmase cu valurile eĭ năprasnice clădirea în care îşĭ tăinuia el cele maĭ curate gîndurĭ de fericire. Şi ca prin farmec se schimbaseră toate: şi tovarăşiĭ luĭ, şi sub-prefectura, şi

cîmpul, şi căruţele îngrămădite maĭ încolo. Văzu că viaţa are vîltorĭ ascunse care te ieaŭ, te fură şi te duc departe. Dar toate acestea se petrecură repede în mintea luĭ, şi, cînd făcu vre-o cîţĭ-va paşĭ de la uşa sub-prefecturiĭ, Stoica Năvodaru îĭ ieşi în cale, iar el îl prinse pe după gît ca pe-un frate bun, îl strînse în braţe ca în luptă dreaptă, îl învîrti de vre-o două orĭ, şi'ĭ strigâ :

— M'aŭ dat la flotilă, măĭ vere!

Iarna era pe sfîrşite. Numaĭ prin locurĭ ferite de soare maĭ rămăsese cîte-o pată de zăpadă care se supţia, se micşora, pierea suptă de căldura pămîntuluĭ. Şi, cînd ieşi într'o dimineaţă din casă, flăcăul luĭ Pleşea simţi o adiere caldă atingîndu'l pe obrajĭ, şi toată fiinţa luĭ tresări de bucurie: e primă-vară. Iar, la cîte-va zile, cel d'intîiŭ stol de cocorĭ trecu pe de-asupra satuluĭ. Muguriĭ plesniaŭ de viaţa îngrămădită în eĭ, şi viorelele începură a se ivi sfioase icĭ-colea: se deschideaŭ albastre şi gingaşe la dezmierdarea soareluĭ. Plu-

gurile înnegriaŭ ogoarele rodnice şi ciocîrliile duceaŭ solìĭ de la pămînt la cer.

Marioara luĭ Crivăţ ieşise slabă 'n primăvară, ca după o boală grea, şi biata mă-sa nu maĭ ştia pe la ce babe să alerge spre a'ĭ descînta. Vestea că Neculaĭ e luat la flotilă pe cincĭ anĭ o lovise drept în inimă şi fata n'avea cuĭ să se maĭ destăinuie, ci se închidea tot maĭ mult în sufletul eĭ, nemaĭ dorind nimic, nemaĭ putînd nădăjdui. El o ocolea mereŭ, trecea întunecat pe lîngă ea, şi fata nu ştia ce să maĭ creadă. Sta toată ziua la argeà şi 'n zgomotul vătalelor îşĭ măcina zi cu zi puterea.

Şi, într'o zi frumoasă de primăvară, cînd toată firea surîdea la soarele cald şi dătător de viaţă, fata se opri din bătutul vatalelor şi din călcatul potnogilor, şi rămase cu suveica 'n mîna dreaptă, sprijinită de marginea pînzeĭ, cu ochiĭ la strălucirea de afară. Mama eĭ plecase de-acasă. Şi de-odată fata îşĭ aduse aminte că Neculaĭ îĭ spusese de maĭ multe orĭ că tatăl săŭ, Misăilă Pleşea, vorbise cu un domn mare de la oraş care'ĭ făgăduise că va stărui să'l dea cu schimbul. Domnul acela luase

chiar şi nişte banĭ de la eĭ pentru nişte acte de care spunea că e nevoie.

— Unde-s făgăduielile acelea?

A fost o minciună, se vede, o minciună, din partea luĭ Neculaĭ care căuta s'o amăgească, s'o facă să cadă, făgăduindu'ĭ că în iarna ce vine se vor lua, de oare ce el va fi soldat cu schimbul. Care va să zică a minţit-o, a minţit-o! Cum n'a văzut ea pînă acum aceasta?... Era atît de uşor de văzut!

...A! Dar ea s'a ţinut tare şi n'a căzut, şi acum îl cunoaşte pînă'n adîncul sufletuluĭ, şi nu vrea să maĭ ştie de el...

Apoĭ îĭ veniră în minte peţitoriĭ de astătoamnă, oameniĭ pe carĭ i-a ruşinat şi cari-ĭ aduceaŭ poate norocul eĭ...

O rîndunică săgetâ de-odată drept pe lîngă fereastră, şi fata simţi în ea o tresărire de bucurie: aŭ venit rîndunelele!

Aŭ venit rîndunelele, s'aŭ trecut de mult viorelele pe cîmp şi liliacul prin grădinĭ, a venit primăvara albastră, şi la suflarea eĭ dumnezeiască florile se deschid: numaĭ el nu maĭ vine, nu va maĭ veni. Fata în-

chise binişor ochiĭ şi îşĭ plecă uşor capul spre pînză...

Soarele avea din zi în zi maĭ mult drum de urcat şi de scoborît, şi fata maĭ văzu încă odată pe Neculaĭ. Era într'o zi de sărbătoare, şi el umbla îmbrăcat ca în zi lucrătoare, şi faţa luĭ pălită de soare avea o adîncă mîhnire în ea, şi ochiĭ priviaŭ în jos. Fata simţi că într'un rînd ochiĭ flăcăuluĭ se îndreptară spre aĭ eĭ, vrînd să le spuie ceva, dar, neîntîlnindu'ĭ, se plecară repede 'n jos şi se întoarseră 'n altă parte.

Şi înţelese că Neculaĭ Pleşea se frămînta între dor şi ruşine, înţelese cu inima eĭ de fată că el avea suflet bun în fund, dar prea se lăsa pornirilor. Şi se gîndea : «Doamne, de ce nu îndrăzneşte să vie odată drept spre mine şi să'mĭ spuie... Ce să'mĭ spuie?... Ce ar putea să'mĭ spuie ?... Nimic să nu'mĭ spuie... Să-mĭ dea bună-ziua numaĭ, şi să se oprească o clipă-două. Atît ! Şi vorba ar fi începută şi, ceia ce a fost, s'ar uita îndată».

...Dar el nu venea, şi vremea trecea...

Dumineca Floriilor sosi. Cireşiĭ eraŭ în floare, o floare albă, gingaşă, care strălucia

în liniştea zileĭ ca o presărătură de argint, ca o zăpadă uşoară ce nu apleca ramurile. Fata se furişâ în grădină, alunecînd uşoară pe lîngă gardul de stuf ce hotărnicia proprietatea luĭ Crivăţ. Şi, cînd îşĭ ridicâ ochiĭ înnainte, în spre fundul grădiniĭ, rămase în loc, împietrită, izbită puternic, fulgerată în suflet de acea izbucnire de primăvară care se vedea la un cireş bătrîn al lor, un cireş cunoscut maĭ acum cîţĭ-va anĭ în tot satul prin roada luĭ îmbielşugată. De vre-o treĭ anĭ începuse să nu maĭ lege ca maĭ 'nainte, şi Crivăţ spunea să'l maĭ lase vre-o patru-cincĭ anĭ şi să'l taie.

Dar astăzĭ iată'l întinerit ca prin farmec, sărbătorind în veşmînt alb de înger sosirea primă-veriĭ.

Fata se apropia de el ca luată pe sus de o putere mare, apoĭ se opri, şi se uitâ la el ca la o minune.

Ramurile din vîrf, rămurelele supţirĭ nu se maĭ vedeaŭ : eraŭ numaĭ nişte liniĭ, nişte arcurĭ de florĭ care se atingeaŭ, se sărutaŭ lin, plîngeaŭ petale albe şi fragede, care tremuraŭ în strălucirea zileĭ ca nişte fulgĭ de argint. Pe alocurĭ răsăriaŭ vîrfurĭ de

crenguţe scuturate, şi ele aveaŭ înfăţişarea unor micĭ suliţe cu mînerele împodobite. Iar prin greul de floare al crăcilor maĭ groase pătrundea lumina veselă a soareluĭ de primăvară.

Fata se dădu maĭ aproape, intră supt pomul înflorit, şi atuncĭ o adiere blîndă trecu prin el, şi florile ninseră pe ea, sărutîndu-ĭ părul, furişîndu-i-se 'n sîn.

— Ce frumos e, Doamne! — suspinâ ea, şi rămase acolo unde era, pe cînd o jale mare îĭ înneca sufletul.

...Un om zdupăi de-odată peste şanţul din dosul grădiniĭ, şi fata îşĭ întoarse privirile într'acolo. Era Neculaĭ Pleşea. Venia pe-acolo, ca şi altă dată, şi feteĭ i-se păru că n'a fost nimic între eĭ pînă acum; i-se păru că ea venise acolo spre a'l aştepta, şi el, el trebuia să vie, trebuia să răspunză la această chemare a florilor.

Îl văzu cum venia răpede spre ea... Iată'l numaĭ la doĭ paşĭ. Inima feteĭ bătea să'ĭ rupă coşul pieptuluĭ, şi un zîmbet blajin, încărcat de mîhnire, de dulce dojană îĭ încremenise pe buze.

— Ştiĭ?

— Ştiŭ!

— Cincĭ anĭ!

— Da!

El tăcu, păru că se gîndeşte ce să maĭ spuie, şi întrebă iarăşĭ:

— Viĭ azĭ la horă?

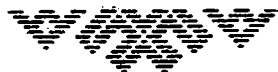
— Viŭ!

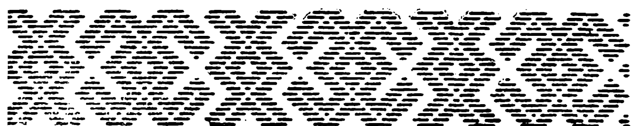
Şi privirile calde, pline de iubire adîncă şi sănătoasă, se întîlniră, se pătrunseră.

— Marioaro! — se auzi din spre casă.

Flăcăul se depărtâ iute, şi pieri supt mal: iar fata se îndreptă spre casă. Şi mama eĭ, văzînd-o cu obrajiĭ rumenĭ, stătu 'n loc şi oftă.

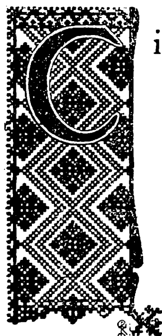
— Bodaproste luĭ Dumnezeŭ Sfîntul, că ţi-a mai venit niţică faţă, fata mea! Îţĭ prieşte vîntul de primăvară!

IX.

O AFACERE

Cine nu cunoştea 'n Vultureasca pe baba Iordăchioaia Ţiganca? O vedeaĭ colindînd din casă'n casă cu desagiĭ pe umerĭ, cu o nuia lungă'n mînă spre a se apăra de cîĭnĭ, cerşind icĭ un găvan de mălaĭ, dincoace o coadă de peşte sărat, dincolo o fiertură de fasole. Ştia să 'ntinză cărţile, să dea cu bobiĭ pe fundul siteĭ, să descînte de deochiŭ, de frigurĭ, de lingoare, de gîlcĭ, să facă de dragoste, de urît, să ia laptele vacilor şi maĭ presus de toate să bage zîzanie între femeĭ. Vecine bune pînă maĭ erĭ se certaŭ azĭ furcă din pricina eĭ, iar ea rîdea atuncĭ, sgripţoroaica, sorindu-se pe prispa caseĭ, trăgînd a lene din luleaua

înnegrită şi ţinînd ochiĭ închişĭ ca o vulpe care se preface că doarme.

În răstimpurĭ se abătea şi pe la cîrciumă, cerşind şi acolo un «pac» de tutun saŭ vre-un pahar de rachiŭ.

În timpul din urmă, începu să bată maĭ des drumul spre cîrciuma luĭ Nicolì. Se aşeza pe o laviţă lîngă tejghea, se uita mirată la marfa tencuită pe poliţĭ, vrăfuită prin rafturĭ, spînzurată pe păreţĭ şi clătina din cap:

— La d-ta găseşte un Rumîn tot ce'ĭ trebuie în casă, d-le Nicolì, nu ca la sărăcia de Năstrapă!

Iar Grecul părea că pleacă urechea la ce'ĭ spunea baba şi o cinstia cu cîte un rachiŭ. Azĭ aşa, mîine aşa, Iordăchioaia crezu la urma urmelor că are aface cu un om cam ageamiŭ la minte şi într'o bună zi încercâ marea cu degetul: ceru o jumătate de oca de rachiŭ pe datorie. Se jura pe toţĭ Sfinţiĭ că pînă'n treĭ zile vine cu baniĭ 'n dinţĭ. Cîrciumarul îĭ dete rachiul şi însemnă pe cerceveaua ferestreĭ o linie albă cu tibişirul. Aceasta, pentru babă. El scoase un petec de hîrtie galbenă şi însemnă ceva pe el din

fugă. Trecu ce maĭ trecu şi Ţiganca iar maĭ ceru o jumătate. Nicolì iĭ dete şi de astă dată şi iar maĭ trase o linie lîngă cea dintîĭ. După cît-va timp iar iĭ maĭ dădu o oca şi alte două liniĭ fură însemnate. Într'o zi baba plăti două-zecĭ de banĭ din datorie şi cîrciumarul şterse o linie.

Dar chiar în aceeaşĭ zi, pe sub seară, Iordăchioaia se înfăţişâ iar înnaintea lui Nicolì, cerîndu-ĭ o oca pe datorie.

— Îmĭ trebuie, maică, să fac nişte leacurĭ pentru o biată femee bolnavă... Şi mîine pînă 'n ziuă îţĭ plăteşte baba tot.

Aşa trecu un cîrd bun de vreme şi baba tot maĭ mult se 'ncredinţa că a dat peste o vacă bună de muls.

Dar într'o bună-zi Nicolì se plecâ peste tejghea spre ea şi iĭ zise:

— Mamă Iordăchioaio, mult bine ţi-am făcut eŭ pînă acum, fă-mĭ şi d-ta unul şi n'are să'ţĭ fie de geaba!

Baba îşĭ aprinse luleaua şi trase de cîteva orĭ pripit din ea, cu un sgomot mare dîn vîrful buzelor.

— De, maică, numaĭ să pot!

— Ce nu poate baba Iordăchioaia?!

Şi cîrciumarul îĭ turnâ încă un pahar de rachiŭ.

Apoĭ scoase din buzunar un napoleon de aur noŭ-nouţ:

— Uite: îl vezĭ?... Ţi'l pun în palmă de te legĭ să 'mĭ facĭ un bine.

— Lasă, d-le Nicolì, nu-ţĭ maĭ bate joc de bătrîneţele mele!

— Nu! Nu! Fără glumă!

Cîrciumarul se apropiè şi maĭ mult de ea şi'ĭ şopti cîte-va minute. Baba ascultâ pînă la urmă, apoĭ clătină din cap:

— Vaĭ de mine, boierule, în ce belea vreĭ să mă bagĭ... Cum să fac eŭ una ca asta?!

Treaba d-tale! Eŭ vreaŭ să'ţĭ fac un bine, căcĭ te văd bătrînă şi neajutorată. Dar dacă daĭ noroculuĭ cu piciorul!...

— Pentru un pol de parale să'mĭ daŭ eŭ sufletul Necuratuluĭ!

Nicolì crezu că baba ţine la preţ şi întoarse foaia:

— Ia, ascultă, babo: aicĭ nu merge pe tocmeală.

Vreĭ? Bine! Nu? Ia-ţĭ tălpăşiţa... dar maĭ întîĭ plăteşte'mĭ colea datoria că nu te

scapĭ de mine cu una cu două.... Dă'ncoa luleaua şi dăsagiĭ!

Ţiganca văzu cu cine are aface şi-şĭ făcu repede planul.

— Staĭ boierule, staĭ, nu fiĭ aşa de iute... Maĭ pune ceva peste pol să bea şi baba un rachiŭ pentru alergătura eĭ!

Greculuĭ îĭ scînteiară ochiĭ de bucurie:

— Eĭ, să ştiĭ că maĭ aĭ de la mine un leŭ pe de-asupra!

— Ba să'mĭ daĭ cincĭ leuşcanĭ, maică.

— Ba ţi-oĭ da o pereche de palme de nu l'eĭ putea duce!

Tura-vura, tîrgul se făcu şi baba Iordăchioaia plecâ.

Dar cînd se văzu în uliţă, cu desagiĭ 'n spate şi cu nuiaua în mînă, baba îşĭ făcu repede socoteala: «Heheheĭ, Neculache.... va să zică aşa ţi-e portul? Baba Iordăchioaia să scoată din minţĭ fetele oamenilor din sat care mă miluesc cu ce'ĭ lasă inima.... Pentru un pol de parale?... Şi cînd m'or simţi flăcăiĭ, să'mĭ dea un par în cap şi să mă lase moartă'n drum!.... Să nu'mĭ fie teamă, că-ĭ domnu Mişu la mijloc, haĭ?.... Da' vine el să mă scape din mîinile flă-

căilor ?... Heheheĭ, nu-ĭ proastă baba Iordăchioaia să'şĭ puie ea pielea pentru nişte veneticĭ !... O să mă maĭ prindă Nicolì prin prăvălia luĭ cînd mi-oĭ vedea eŭ ceafa !.... Şi de l'o 'mpinge păcatul să 'mĭ ia ceva zălog, am eŭ ac de cojocul luĭ. Umplu satul şi nu maĭ stă el nicĭ o zi în Vultureasca»....

Aşa se gîndia baba Iordăchioaia pînă intră într'o casă. De acolo eşi şi se abătu la Crivăţ.

— Iac'aşa, maică, maĭ veniĭ şi eŭ !...

— Bine făcuşĭ, babă Iordăchioaio ! — îĭ zise Marioara.

— Ce minciunĭ ne maĭ aducĭ ? — o întrebâ, glumind, mama fetiĭ.

— Ce minciunĭ să v'aducă baba?... Nicĭ una: numaĭ veştĭ bune şi adevărate, ca aurul luminate.....

Fata cosia la gherghef şi Iordăchioaia se apropiè de ea :

— Ce maĭ lucrezĭ, puica mameĭ?

— O cămaşă cu puĭ pentru nunu-ăl mare!

— Ce mînă ţi-a lăsat D-zeŭ, fata mea! Cum isvodeştĭ matale singurică frumuseţea asta !... Să-ţĭ dea baba cu cărţile să-ĭ daĭ

ceva să 'mbuce că n'a luat nimic în gură de azĭ dimineaţă.... Ar putea să ia sfînta anafură.... Ce maĭ lucru, fata mea!... Mîncaţi-ar maica ochişoriĭ ăĭ frumoşĭ!

— Ba maĭ pune-ţĭ pofta 'n cuĭ! — răspunse Gherghina, mama feteĭ.

Ţiganca se aşeză jos lîngă fată şi întinse cărţile. Apoĭ începu să boscorodească:

— Aĭ avut un necaz mare, puica bătrîniĭ, un necaz mare... da' l'aĭ dat la spate. Şi-o să maĭ aĭ unu': de la un craiŭ de tobă par'că... Par'că ţĭ-ar ţine calea...

Baba strînse cărţile, le prefăcu iar şi le întinse încă odată:

— Eĭ, vezĭ, măiculiţă?... Uite: tot craiu' ăsta de tobă cade... Vezĭ? De la el o să aĭ d-ta un necaz... Da' cin' să fie ăsta, puiculiţă?... Îl cunoştĭ d-ta?

— Ce să cunosc, babo? Eŭ nu cunosc pe nimenĭ.

Baba prefăcu încă odată cărţile şi le dădu a treĭa-oară:

— ...Tot craiu' ăsta de tobă, maică... Tot el!

...Cu gîndu', cu trupu'... Uĭte, cade par'că şi un dar de la el!... Heheheĭ!... Cade şi

cununie, ia!... Orĭ ți-e 'n gînd să ne facĭ o nuntă?... Să chemĭ şi pe baba să-ĭ daĭ un rachiŭ!»

— Păĭ s'ar putea fără d-ta?

— Dă-ĭ, fetico, un pahar de rachiŭ şi un găvan de mălaiŭ!

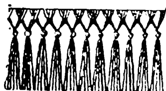
Fata se sculâ de la gherghef şi turnâ un pahar de rachiŭ. Apoĭ se duse în chiler. Baba dădu rachiul pe gît şi se luâ după fată. Intrâ în chiler şi închise uşa.

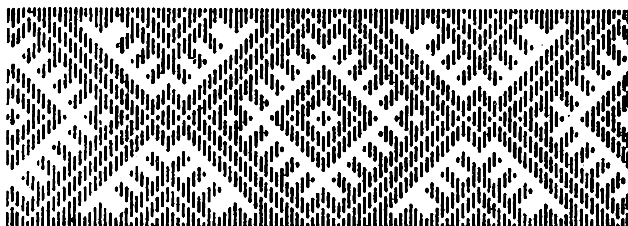
— Dă-ĭ babeĭ un găvan cu vîrf că'țĭ aduce o veste.

— Ce veste?

— A pus ochiĭ pe d-ta băiatul arendaşuluĭ!... Să te păzeştĭ!... Să nu maĭ intri singură în prăvălie la Nicolì.

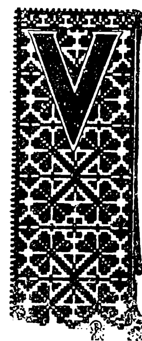
Şi baba chicoti cu luleaua 'n colțul buzelor, iar fata nu ştia dacă trebuie saŭ nu să dea crezămînt spuselor eĭ...

X.

LA OASTE

ioara luĭ Bratosin Ţiganul avea săgetăturĭ care te pătrundeaŭ la inimă, iar flăcăiĭ prinşĭ pe după gît, aduşĭ de umerĭ, frămîntaŭ pămîntul în tropăiturĭ repezĭ care cădeaŭ ca o zgomotoasă grindină, răpăind în ritmul furtunos al Brîuluĭ. Iar cînd jocul se sparse şi flăcăiĭ se strînseră 'n jurul paharelor, Bratosin înfiorâ coardele cu o trăsătură meşteră de arcuş şi cîntecul recruţilor începu a se revărsa din lăută maĭ lămurit ca nicĭ-odată, maĭ frumos ca orĭ şi cînd. Flăcăiĭ începură a'l cînta din gură şi

cuvintele acestuĭ cîntec plutiră departe în sat, în mlădierĭ de valurĭ:

«Foae verde de măr dulce,
Eșĭ măicuță 'n deal la cruce
Și te uită cum ne duce!»

Flăcăiĭ cîntaŭ prinşĭ pe după gît şi dorul fie-căruia pornia pe aripile cînteculuĭ spre cîte o inimă de fată.

Iar cînd cîntecul se sfîrşi, Stoica Năvodaru întinse luĭ Bratosin un pahar cu vin:

— Ia de colea, moşule, că l-aĭ zis cu foc!... Dar să te maĭ învăț şi eŭ ceva.

Şi flăcăul cîntâ singur alte patru versurĭ pe care le învățase de la un Moldovean cu care'şĭ făcuse armata:

«Perişorul gălbior!
Strînge'l, maică, binişor,
Și'l scoate la zile marĭ
Să mi'l plîngă fete marĭ!»

Apoĭ chiui năpraznic:

— Dreepțĭ, leat! . . . Care plînge? . . . Bratosine, ce facĭ?

Lăutarul zise de joc şi o putere mare, înaintea căreia nu puteaĭ sta, prinse pe flăcăĭ de mîinĭ în lanțul uneĭ horĭ sprintene. Şi hora se măria cu prietenĭ de aĭ recru-

ţilor, cu rezerviştĭ ce se liberaseră în toamna aceia.

— Sus, dorobanţĭ!

— Năvală, călăraşĭ!

— Nu vă lăsaţĭ, tunarĭ!

— Loc, să treacă flotila!

«Flotila» o alcătuiaŭ Stoica Năvodaru, Neculaĭ Pleşea şi Vintilă Caval.

Şi iată că'n frămîntarea aceea de tinereţe se ivi şi baba Iordăchioaia. Se oprise în marginea horiĭ şi pufăia din lulea. Stoica Năvodaru o văzu, o prinse de mînecă din fugă şi o svîrli între el şi Pleşea.

— Sus, băbuşco!

— Aoleo, mamă, da ce aveţĭ cu mine, păcatele mele!

— Zi-ĭ maĭ cu foc, Bratosine, că vrea să joace şi baba Iordăchioaia niţel!

Jocul porni şi maĭ furtunos şi maĭ sălbatec, iar baba se prăpădia în sbuciumul acela de tinereţe zgomotoasă. Şi cînd jocul se sparse, Stoica Năvodaru iĭ dădu un pahar:

— Bea, babă Iordăchioaiă, că veĭ fi năduşit sub limbă!

— Bodaproste, mamă, bodaproste! Slujbă uşoară să vă dea Dumnezeŭ!

— Amin!... Maĭ ia un pahar şi spune-ne care din «răcuţiĭ» ăştia pune galoane de sergent.

— Nu ştie baba, zăŭ nu ştie!... Dar uite: e răŭ că pleacă flăcăiĭ din sat şi rămîn fetele singure!

— Da' de ce?

— Ia aşa!

— O fi ştiind baba Iordăchioaia ceva!

— O fi ştiind, mamă, că doar n'a 'mbătrînit de geaba.

— E şireată baba, măĭ! — zise un flăcăŭ.

— Şireată ca oaia! — răspunse Năvodaru... Ia, zi o «Muşama», Bratosine!

Şi pe cînd lăutarul trăgea arcuşul pe sacîz, Stoica Năvodaru se dădu lîngă Pleşea şi-i şopti ceva. Acesta dădu din cap în semn de învoire, maĭ stătu niţel şi porni în cîrciumă.

Luna plină zvîrlia un şuvoiŭ de aur topit în bătătura plină de flăcăĭ. «Muşamaua» porni săltăreaţă şi Stoica se furişâ de flăcăĭ, eşi în uliţă şi de acolo intră nebăgat în seamă în cîrciumă. Luâ pe Pleşea în odaia din fund şi chemară pe Năstrapă.

— Nene Cristeo, ia vezĭ nu poţĭ abate încoace pe Iordăchioaia?

Cîrciumarul umplu două ulcele cu vin şi le aşeză pe mesele din bătătură. Apoĭ se duse lîngă babă:

— Haĭ încoacĭ, Iordăchioaio, să-ţĭ daŭ un rachiŭ şi lasă flăcăiĭ în pace.

Iar cînd o văzu în cîrciumă, îĭ făcu vînt în odaia unde-o aşteptaŭ ceĭ doĭ flăcăĭ.

— Bine-aĭ venit, mamă Iordăchioaio! o întimpină Stoica Năvodaru. Pe noĭ ne cauţĭ?

Baba se dădu maĭ aproape de eĭ, sprijinindu-se în nuia.

— Ia de colea cu noĭ un pahar de vin şi spune-ne ce maĭ ştiĭ.

— Ce să maĭ ştiŭ, maică?... N'aţĭ aflat că era să mă omoare în bătaie hoţul de Nicolì.

— I-auzĭ! Dar de ce?

— De-al draculuĭ!... Putrezi-i-ar hoitul cînd o putrezi sticla! Atuncĭ, nicĭ atuncĭ!

— Eĭ cum? Te-a bătut ne-tam, ne-sam?

Baba se uitâ prin prejur ca un om care se teme să nu fie auzit şi spuse cu glasul scoborît:

— M'a pus la cale să scoţ din minţĭ

fetele oamenilor pentru băiatul arendaşuluĭ şi mă tot cinstea cu cîte-un rachiŭ. Dar dac'a văzut că nu vreaŭ, m'a scos datoare, mi-a ţinut calea ca un hoţ şi m'a lăsat lungită 'n drum în bătaie.

— Aĭ văzut, măĭ vere, că tot n'a fost minciună ce-am auzit eŭ? zise Stoica luĭ Pleşea, făcîndu-ĭ cu ochiul.

Apoĭ către babă:

— Şi pe care fată pusese ochiĭ băiatul arendaşuluĭ?

— Pe Marioara luĭ Crivăţ!

Privirile celor doĭ flăcăĭ se întîlniră, aspre, ca nişte tăiuşurĭ de oţel.

— Da' ce făgăduise Marioariĭ?

— O salbă de cincĭ polĭ la gît.

Uşa se deschise încet şi Năstrapă intră înnăuntru:

— Vă caută flăcăiĭ!

— Venim şi noĭ acum! răspunse Stoica.

Apoĭ către Iordăchioaia:

— Lasă, bătrîno, că n'are să ne maĭ vază *kir* Nicolì prin prăvălia luĭ. O să-l batem noĭ la pungă, c'atuncĭ simte el!

Ceĭ doĭ flăcăĭ eşiră în bătătură şi se amestecară printre ceilalţĭ. Dar Neculaĭ numaĭ

de joc nu era bun acum. Stoica Năvodaru îl văzu atît de fără chef și veni lîngă el.

— Ce, eștĭ copil? Ascultĭ tu toate minciunile Iordăchioaeĭ? Ea a vrut să ne ațîțe pe noĭ în potriva Greculuĭ fiindcă a bătut-o!

Pleșea nu zise nimic. Îșĭ înfipse mîĭnile în brîŭ și privi așa peste flăcăĭ. Îĭ vedea atît de veselĭ și știa că mîine vor pleca. Și el era vesel pînă maĭ adineaorĭ.... Pîndi pînă se amestecă Stoica printre flăcăĭ și plecâ...

Satul era înnecat în lumină. Pe glugile de ciocanĭ de prin curțĭ luna zvîrlia lucirĭ de bronz, iar pe coperișul de tinichea al bisericiĭ presăra zăpadă.

Era așa de cald și așa de bine încît aĭ fi crezut că se 'mprimăvărează și că mîine-poimîne vor eși oameniĭ la plug. Din spre cîmp venia une-orĭ miros de ogoare, Flăcăul mergea tăcut, cu căciula îndesată pînă pe ochĭ, cu mîĭnile în buzunar, adus nițel de umerĭ.

Ce frumoasă era Vultureasca luĭ așa pe lună. Aicĭ copilărì și flăcăì el! De satul acesta îl legaŭ atîția anĭ din viața luĭ! atîtea dragĭ amintirĭ îĭ răsăriaŭ acum în suflet, sclipind în promoroaca de argint a trecu-

tuluĭ. Aicĭ era Marioara luĭ, norocul luĭ, viața luĭ...

În urma luĭ auzi de odată nişte paşĭ de om grăbit şi Stoica Năvodaru îl ajunse.

— Da 'ncotro, măĭ vere Culaĭ?

— Ia aşa pe uliță.

— Merg şi eŭ cu tine.

— Ba maĭ bine m'aĭ lăsa singur!

— Nu te las, nu te las!

Pleşea nu maĭ zise nimic. Vedea numaĭ că se putea bizui pe acest flăcăŭ tomnatec al luĭ Năvodaru şi o frăție caldă îl legă şi maĭ mult de el.

Îĭ puse mîna pe umăr şi se dădu maĭ aproape de el:

— Măĭ, frate Stoico!.... Eŭ mă duc.... Dar dacă o fi să se întîmple ceva, dă-mĭ de ştire.

Celalalt îşĭ înfipse mîĭnile în brîŭ (amîndoĭ îşĭ înfigeaŭ la fel mîĭnile în brîŭ) şi se uită drept în ochiĭ luĭ:

— N'aĭ grijă, măĭ frate Culaĭ! Stoica Năvodaru nu doarme!

Şi ceĭ doĭ flăcăĭ deteră mîna şi se despărțiră «frațĭ».

Fata se strecurâ afară, uşoară ca o pisică, şi se furişâ în grădină. Luna era acum sus, înconjurată de o horă de aburĭ. Satul era cufundat în somn adînc. Un om se desprinse de lîngă un pom şi veni spre ea.

— Bună seara, Marioaro!

— Bună seara, Culaĭ!

Ceĭ doĭ îndrăgostiţĭ rămaseră tăcuţĭ unul lîngă altul, scăldaţĭ în lumina dulce de lună. Simţiaŭ că vorbele-s de prisos, vedeaŭ că ochiĭ lor înotaŭ în aceiaşĭ adîncă fericire şi ştiaŭ că nu le va maĭ fi dat multă vreme să maĭ trăiască atît de frumoase clipe ca acelea. El simţia că putea nădăjdui în această inimă cinstită de fată, iar ea îl plîngea, în gînd pe el că pleca în străinĭ, pe ea că rămînea cu dorul luĭ.

Şi într'un tîrziŭ fata întrebă:

— «Cînd crezĭ c'o să-ţĭ dea drumul pe cîteva zile?

— Tîrziŭ!... Peste doĭ anĭ poate.

— Eĭ, nu-ĭ nimic! Numaĭ să fiĭ sănătos. Ce nu se petrece pe lumea asta cu sănătate şi cu inimă bună!

— Aşa-ĭ, dar sînt cincĭ anĭ la mijloc şi tu n'o să maĭ aĭ traiŭ bun cu bătrîniĭ.

Fata avu căutătură de dulce dojană:

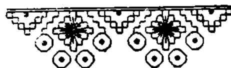
— N'aĭ tu credinţă'n mine?

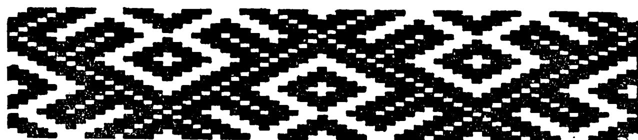
Iar flăcăul îĭ petrecu braţul drept pe după mijloc şi într'un avînt de dragoste curată o strînse la piept încet, cu grijă, cu sfială, cu un nemărginit dor de a'ĭ muri la picioare. Şi luna îĭ învăluia în mreaja eĭ subţire de lumină, presăra peste eĭ praf de aur...

— Te las cu bine Marioaro!... Să te găsesc sănătoasă!

— Mergĭ sănătos, Culaĭ!

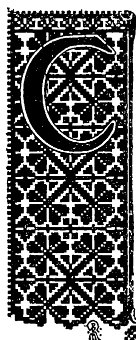
Flăcăul porni, iar ea se uitâ după el pînă ajunse la şanţ. Îl văzu cum sare sprinten peste el, apoĭ cum se opreşte şi se maĭ întoarce încă odată spre ea. Apoĭ pieri. Iar ea se îndreptă înspre casă, cu o mare durere în suflet...

XI.

ALTE ÎNVOIELĬ

Cînd maĭ rămăseseră două zile pănă'n Ceĭ treĭ Ierarhĭ, Iani Livaridi trimise isprăvnicelu'n sat să vestească oamenii pentru învoielĭ. Eraŭ cele din urmă învoielĭ pe care le făcea el cu Vultureştenii, de oarece la Sf. Dumitru al anuluĭ următor i se isprăvia contractul de arendare şi Măcieş îĭ spusese din vreme că nu maĭ vrea să-şĭ arendeze moşia. Aceste învoielĭ ţineaŭ decĭ aproape doĭ anĭ.

O iarnă'ntreagă se gîndise la ele arendaşul şi după spusele luĭ, Mişu scrisese un plan de contract, cu nişte învoielĭ mult maĭ împovărătoare ca cele de pînă acum.

În ziua sorocită, Vultureştenii intrară de dimineaţă în curtea boierească şi aşteptară în viscol pînă să se scoale arendaşul. Acesta fu de vreme gata, dar nu voi să se arate, ci se lăsa aşteptat ca un om care n'are nevoie să se grăbiască. Tîrziŭ, ieşi în pragul caselor şi se prefăcu că se uită la vreme. Apoĭ ochiĭ luĭ căzură asupra oamenilor albiţĭ de viscol:

— Aţĭ *şi* venit?

Arendaşul apăsâ înadins pe acest «şi», par'c'ar fi vrut să spue oamenilor: «văd eŭ că vi-e de grabă să faceţĭ învoielile!»

— Am venit, boierule!

— Dar viscolu-ăsta tot voĭ l'aţĭ adus?

— Noĭ, boierule, pentru grîul d-tale.

— Bine-aţĭ făcut!.. Acum e vorba să facem învoielile, haĭ?

— Aşa ceva!

Un Romîn maĭ bătrîn îşĭ făcu loc şi se ivi în faţa luĭ Livaridi:

— De-or fi maĭ omeneştĭ, le-om face, boierule; de nu, ce-o vrea Dmnezeŭ Sfîntul şi cu noĭ!

Arendaşul zîmbi:

— Voĭ cereţĭ osîndă! Eŭ nu v'am pus

niciodată învoielĭ grele. Să vedeţĭ ce-ĭ pe alte moşiĭ şi pe urmă să vorbiţĭ!

Apoĭ, după obiceiul luĭ, chemâ sus cincĭ oamenĭ. Ceĭlalţĭ trebuiaŭ să aştepte afară pînă s'or pune la cale învoielile.

Cincĭ oamenĭ maĭ dezgheţaţĭ se aleseră, urcară scările de piatră, îşĭ lăsară căciulele afară şi intrară după arendaş. Acesta se aşezâ la o masă încărcată de condicĭ groase, răscoli printre nişte hîrtiĭ şi scoase dintre ele o coală scrisă pe toate feţele.

— Dar ştiţĭ?.. Fără multă ciorovăială. Să nu facem lucrurile ţigăneşte ci ca oamenĭ de ispravă.

— Aşa, boierule, aşa!

In acest timp intră şi Mişu şi se aşezâ lîngă arendaş. Acesta începu a citi, iar oameniĭ ascultaŭ cu ochiĭ în pămînt, cu frunţile încreţite, cazania aceia lungă în care se punea la cale truda mădularelor lor, jertfa lor pentru un boier de pripas. Iar cînd arendaşul isprăvi de citit, feţele lor eraŭ întunecate.

— Astea-s învoielile. Vă plac?

— Grele, boierule!—răspunseră ceĭ cincĭ oamenĭ într'un glas.

— Voĭ sînteţĭ deprinşĭ cu tocmeala: «maĭ dă tu, maĭ lasă d-ta». La mine nu merge-aşa! Duceţi-vă şi vă sfătuiţĭ şi cu ceĭlalţĭ.

Oamenii eşiră fără să zică un cuvînt. Ceĭlalţĭ îĭ înconjurară repede:

— Eĭ ce-aţĭ făcut?

— Nimic! Nu-ĭ chip de făcut învoielĭ anul ăsta.

Vreme de-un cias se sfătuiră oamenii, vorbind încet, pe cînd viscolul îĭ biciuia. Apoĭ un Rumîn maĭ bătrîn îşĭ ridicâ glasul:

— Care vrea să se 'nvoiască, învoiască-se; eŭ, unul, mă duc să'mĭ iaŭ pămînt din altă parte. Măcar să ştiŭ de bine că plec din sat Lunĭ dimineaţa şi mă întorc Sîmbăta seara».

Arendaşul eşise în acest timp în prag şi auzi cuvintele omuluĭ. De-acolo, de sus, el strigâ înfuriat:

— Să vă duceţĭ toţĭ, toţĭ! Aţĭ auzit? Eŭ îmĭ cumpăr vite în primăvară şi'mĭ aduc oamenĭ streinĭ cu ziua.

— Da' ce, boierule? Vreĭ să ne ieĭ şi sufletul? Dijmă ne ieĭ acum două din treĭ. Nu-ţĭ ajungea una din două? ziua cu pal-

Ce-ĭ maĭ rămînea acum de făcut? Să-şĭ cumpere vite de jug şi să-şĭ tocmească oamenĭ streinĭ? Dar acestea se zic uşor, dar se fac greŭ. Cum? Să-şĭ cumpere vite acum şi peste un an şi jumătate să le vînză? Căcĭ el nu maĭ vroia să arendăşească. Era hotărît să se mute în Bucureştĭ. Să-şĭ aducă oamenĭ streinĭ? Dar cîtă cheltuială pînă-ĭ găseşte, pînă-ĭ aduce la moşie, cît balamuc nu-şĭ ia pe cap cu mîncarea lor? Şi cîţĭ din eĭ nu fug în toiul muncilor, lăsîndu-te la aman cînd îţĭ crapă buza?!... Să-ĭ cauţĭ?... Dar cine-ţĭ plăteşte timpul ce'l perzĭ alergînd după eĭ, şi bucatele care ţi se scutură pe cîmp? Ce să facă? Ce să facă? Arendaşul se vedea pierdut şi ura luĭ împotriva Vultureştenilor îĭ cuprindea şi maĭ mult sufletul. În necazul luĭ el amesteca şi pe Curpen în daravera aceasta, învinovăţindu-l că el aţîţă oameniĭ împotriva luĭ.

Şi 'ntr'una din zile pică şi boierul Măcieş la moşie. Livaridi era foarte abătut în ziua aceea: un stol de cocorĭ trecuse noaptea pe de-asupra Vultureaschiĭ. El auzi un glas, un singur glas de cocor, dar glasul acela

era un semnal de alarmă: «plugarĭ, fiţĭ gata! Vine primăvara!»

Cînd văzu pe Măcieş, Livaridi se întunecâ şi maĭ mult. Pentru întîia oară, de cînd se cunoştea cu boierul nostru, îĭ eşi înainte posomorît. Îĭ perise de pe buze zîmbetul acela falş care făcea răŭ unuĭ om cu sufletul deschis şi Măcieş era maĭ mulţămit să'l vadă aşa.

Arendaşul i se plînse de îndărătnicia Vultureştenilor, de aţîţările luĭ Curpen, de momelele cu cari-ĭ luase oameniĭ arendaşul Căldăruşiĭ. Măcieş se făcea că nu înţelege:

— Cum? De ce?... Ce zic oameniĭ?

— D-ta nu-ĭ ştiĭ? Se plîng că le-am pus învoielĭ grele.

— Nu-mĭ poţĭ arăta şi mie contractul? Arendaşul întinse mîna şi'l luâ de pe masă.

— Uite-l!

Măcieş se aşezâ pe scaun şi se afundă în citirea luĭ. Şi cu cît citia, cu atît i-se întuneca maĭ mult faţa. Arendaşul îl spiona din ochĭ şi văzu că boierul nu e mulţumit. Dar acum voia să-ĭ arate luĭ Măcieş că el, Livaridi, nu maĭ are nicĭ de cum pofta de

a-ĭ intra în voie. De cîte orĭ nu-l încolţise pe el Măcieş! De cîte orĭ! Astăzĭ o să-şĭ arate şi el colţiĭ, căcĭ la urma urmeĭ cine-ĭ de vină dacă Vultureşteniĭ sînt îndărătnicĭ? Oare nu-ĭ boierul Măcieş?... Oare nu el a făcut cu oameniĭ învoielĭ uşoare, oare nu el i-a lăsat nestrunițĭ?... Şi acum se sparg toate în capul luĭ, al arendaşuluĭ... Livaridi ştia unde să isbească şi aştepta numaĭ să înceapă a murmura ceva cellalt. Măcieş isprăvi de citit contractul şi'l svîrli pe masă:

— Cum vreĭ să ţi se dea oameniĭ legaţĭ supt povara acestor învoelĭ grele?

— Grele? Şi d-ta zicĭ că sînt grele?... Atuncĭ să le daŭ de geaba pămînt de hrană şi de ierbărit?

— Nu, nu aşa! Dar să nu le facĭ nişte învoielĭ ca acestea!

— Da, da! Să mă las să mă calce în picioare, să-mĭ puie eĭ mie condiţiĭ. Eŭ nu fac aşa.

Măcieş văzu ce gînd s'ascunde în dosul acestor vorbe şi băgâ de seamă că arendaşul vrea să se arate aşa cum e. Şi îĭ păru bine. Luâ înc'odată contractul şi'l petrecu din ochĭ pînă într'un loc, unde se

opri şi puse semn cu degetul. Apoĭ, liniştit, întrebâ pe arendaş:

— Ce arendă îmĭ daĭ d-ta mie pe un pogon de loc?

— Cincĭ-spre zece leĭ!

— Aşa e?

— Da!

— Eĭ, acum ia ascultă ce-aĭ scris d-ta aicĭ în contract:

«Pentru locurile luate în banĭ, locuitoriĭ vor plăti treĭ-zecĭ şi cincĭ de leĭ de pogon. Această sumă se va plăti însă în muncĭ precum urmează:

a) *Ceĭ ce n'aŭ vite trăgătoare* vor face două-zecĭ şi nouă de zile cu palmele şi vor secera un pogon de grîŭ;

b) *Ceĭ ce aŭ vite trăgătoare* vor secera, strînge 'n clăĭ şi căra la arman un pogon de grîŭ, vor face treĭ pogoane de ogor şi două pogoane arătură de-a doua, semănătură şi grăpătură cu grapele de fer ale arendaşuluĭ».

Auzĭ?... Care va să zică: D-ta ţiĭ de la mine pogonul cu 15 leĭ; îl arendezĭ oamenilor cu 35, dar îĭ puĭ să-ţĭ facă pentru această sumă muncĭ de maĭ bine de 40 de

leĭ. În socoteală cămătărească, aceasta ar însemna un cîştig de vre-o 166 la sută. Dar dijma! Două din treĭ vreĭ d-ta să ieĭ dijmă de la bieţiĭ oamenĭ?... Apoĭ cum vreĭ să ţi se 'nvoiască pe moşie?»

Arendaşul nu răspunse de o cam dată nimic.

Se uita la el cu o căutătură înveninată, hoţească, piezişă, care lua de jos în sus. Şi în gîndul luĭ îşĭ zicea că toată părtinirea pe care o arată Măcieş ţăranilor, nu e de cît o prefăcătorie, o «diplomaţie» pe care a observat-o la atîţĭ alţĭ proprietarĭ saŭ arendaşĭ. Iar celalalt îl cîntărea din ochĭ şi şedea liniştit la masă. În aceştĭ doĭ oamenĭ se răsfrîngeaŭ sufletele a două neamurĭ deosebite. Şi în clipele acelea ce treceaŭ repezĭ nu se măsuraŭ numaĭ Măcieş şi Livaridi, ci cele două neamurĭ pe care le înfăţişaŭ: neamul Măcieşilor şi al Livarizilor.

— De aceia se'nvaţă oameniĭ nărăvaşĭ! Prea-ĭ îngenunchiaţĭ şi vă bateţĭ joc de eĭ!

— Ia ascultă, *domnule*: d-ta a-ĭ venit aicĭ să mă dăscăleştĭ?... Nu-mĭ trebue mie dascăl ca d-ta!

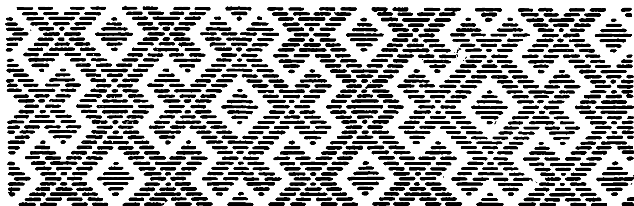
Boierul Măcieş tresări şi se sculă de pe

scaun. Par'că primise o palmă în faţă. Toată mîndria luĭ de boier de viţă veche se deşteptâ în el, clocotindu-ĭ fierbinte din adîncul fiinţeĭ. Se dădu maĭ aproape şi tot maĭ aproape de arendaş şi'l ţinti în luminile ochilor cu privirea luĭ limpede, rece, ascuţită, cercetătoare.

— Cu cine vorbeştĭ d-ta aşa?... Nu uita că aicĭ eştĭ în casa mea, pe pămîntul meŭ, al nostru, al Măcieşilor!... Iar dacă aĭ gărgăunĭ în cap, ţi-ĭ scoţ eŭ!»

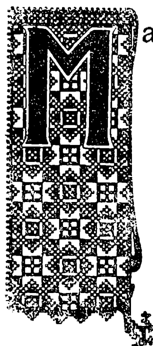
Vocea luĭ Măcieş avea un tremur uşor. Aşa tremură frunzele păduriĭ la atingerea celor dintîiŭ unde de vînt ce vestesc furtuna. Livaridi nu'l văzuse niciodată aşa, nu auzise niciodată această voce răsunătoare, grea, poruncitoare. Toată fiinţa luĭ Măcieş se schimbase de-odată. Capul, ridicat niţel în sus, într'o minunată înfăţişare mîndră şi ameninţătoare, rămase aşa cîteva clipe, ca înmărmurit. Arendaşul nu putu răbda privirea aceia stăruitoare, sfredelitoare, poruncitoare ci plecâ ochiĭ în jos şi înţelese că de data asta era bătut...

XII.

SINGURĂ

arioara legase abia pe la toacă gură la pînză, căcĭ o întîrziase mult înnăvăditul şi silea acum să ţească ceva pînă a nu se însera de tot. Picioarele-ĭ călcaŭ repede pe potnogiĭ de supt războiŭ, iar suveica sbura ca o rîndunică printre firele de urzeală, pe cînd vatalele băteaŭ strîns firele de bumbac în latul pînzeĭ albe. Şi gîndul feteĭ colinda prin depărtărĭ necunoscute, spre un flăcăŭ din Vultureasca înstreinat de patru lunĭ din satul luĭ. Se sculase cu gîndul la el, căcĭ îl visase peste noapte şi nu-şĭ putea îndrepta gîndul în altă parte.

În visul eĭ se făcea par'că o pajişte frumoasă şi pe pajiştea ceia se zăria o roată de soldaţĭ. Făceaŭ ocènie, se strîngeaŭ iar roată şi vorbiaŭ. Apoĭ unul din eĭ porni în spre Marioara. Iar cînd fu numaĭ la treĭ paşĭ de ea, soldatul se opri, se uitâ la ea cu o căutătură tristă şi o 'ntrebâ:

— Dar tu ce cauţĭ aicĭ?

Fata îngînă un răspuns şi flăcăul se uitâ la ea cu nişte ochĭ mustrătorĭ şi iar o întrebâ:

— Ce, nu mă cunoştĭ?

Ea se uitâ bine la el şi cu cît se uita maĭ mult cu atît se simţia maĭ turburată: par'că era Neculaĭ Pleşea, dar atît de slab, atît de galben la faţă, cu ochiĭ plînşĭ.

— Doamne!... Tu eştĭ, Culaĭ?

— Tot eŭ! — răspunse flăcăul.

— Dar cum aĭ slăbit!

El făcu din mînă un semn de desnădejde şi se întoarse cu faţa în spre ceilalţĭ soldaţĭ.

— Uite: 'ĭ vezĭ?... Toţĭ s'aŭ topit aşa. Cînd aŭ venit eraŭ rumenĭ şi voinicĭ şi acum aŭ rămas ca nişte stafiĭ... E greŭ la noĭ!..

Şi plecâ. Fata vru să se ia după el, dar nu putu. Picioarele n'o maĭ slujiaŭ. Cădea

în patru buşĭ, se scula; făcea un pas înnainte, aluneca doĭ înapoĭ, iar cădea, căuta să se tîrască, dar mîinile eĭ nu maĭ aveaŭ nicĭ o putere...

Cînd s'a deşteptat, flăcăul acela îĭ juca înnainte. Şi cîtă vreme a 'nnăvădit, greşia mereŭ firele şi mama eĭ o ţinea de răŭ:

— Dar unde ţi-s gîndurile, fato?

Acum silia la argea, dar visul de peste noapte tot îĭ maĭ venia în minte une-orĭ şi fata nu ştia cum să'l tălmăciască. Suveica îĭ scăpâ de vre-o două orĭ jos şi fata încruntâ din sprîncene de necaz. Şi cum lumina se împuţina, ea eşi din răsboiŭ, supărată:

— Bine c'am apucat să leg gură. Nu se maĭ vede de loc.

— Cĭ lasă-l, mamă!... Ia repezĭ şi ad'o cobiliţă de apă.

Fata deşărtâ o cofă într'o căldare, îşĭ puse cobiliţa pe umerĭ şi porni. Dar mama eĭ îĭ strigâ din urmă:

— Cum puĭ cofele, fata mameĭ? Nu vezĭ că una-ĭ cu gura spre tine?

Marioara întoarse cofa de dinnainte cu gura 'n afară şi eşi în uliţă. Drumul era

sbicit şi un vînt domol adia dinspre baltă. Craiŭ noŭ, limpede ca argintul curat, luminà ca o podoabă în poala ceruluĭ vioriŭ. Fata o luâ pe o uliță la stînga şi ajunse la vad. Şi de acolo i se arătâ de o dată malul Dunăreĭ, plin de fete marĭ şi de flăcăĭ. Perechile se îndreptaŭ spre vad, se opriaŭ în drum să maĭ povestească şi umbrele înserăriĭ se lăsaŭ pe pămînt, învăluindu-ĭ în tainele lor blînde, iar Craiŭ noŭ le surîdea la toţĭ şi se pleca spre sfinţit.

Marioara îĭ văzu şi plecâ ochiĭ 'n pămînt. Ajunse la gîrlă, îşĭ umplu cofele şi porni îndărăt. Dar la cîţĭ-va paşĭ de la mal, o ajunse din urmă un flăcăŭ. Era Stoica Năvodaru.

— Bună seara, Marioaro!

— Bună seara! răspunse fata şi se opri.

Ochiĭ luĭ rîdeaŭ şi fata avu un fior neînţeles prin inimă.

— Ce maĭ facĭ?

— Mă lupt cu argeaua!

— Dar de la văru' Culaĭ nu ştiĭ nimic?

— Ce să ştiŭ?

Şi visul de astă-noapte îĭ răsări de odată în suflet.

— Nu ştiĭ nimic, nimic?

— N'am ştire de nimic. Da' ce-ĭ cu el?

Fetiĭ i se părea că flăcăul vrea s'o ia cu vorba pe departe spre a-ĭ spune o veste tristă. Sta cu ochiĭ pironiţĭ în ochiĭ flăcăuluĭ şi'l ruga prin eĭ să n'o chinuiască mult, să-ĭ spuie maĭ repede, căcĭ ea ştie că visul de astă-noapte nu e a bine. Şi chipul soldatuluĭ ce i se arătase în vis, îĭ juca acum înnaintea ochilor, maĭ slab, maĭ plîns, maĭ trist.

— Îţĭ trimite multă sănătate şi spune că e sănătos şi-o duce bine cu miliţia. Am primit chiar azĭ hîrtie de la el!

Obrajiĭ feteĭ se îmbujorară. Şi de unde cu cîte-va clipe maĭ înnainte tremura chinuită de o tristă presimţire, acum îĭ venia să rîză de slăbiciunea eĭ.

— Cînd i-eĭ maĭ scri, spune-ĭ şi din partea mea multă sănătate şi că pe aicĭ sînt toate cum le-a lăsat el!

Îşĭ luă apoĭ seara bună de la flăcăŭ şi porni. «Pe aicĭ sînt toate cum le-a lăsat el!» Aşa, tocmaĭ aşa să-ĭ scrie Năvodaru şi Neculaĭ va înţelege că Marioara luĭ e aceeaşĭ, cu acelaş dor în suflet.

Feteĭ i-se părea că n'atinge pămîntul. Se întâlnia cu prietene care-ĭ dădeaŭ bună seara. Ea le răspundea la toate: «bună seara, surată!», dar dac'aĭ fi întrebat-o cine a trecut pe lîngă ea, n'ar fi ştiut să-ţĭ spună. Mergea repede, cu capu 'n jos, ca dusă de o apă mare şi îĭ părea răŭ că-ĭ atît de scurtă calea pînă acasă.

În pragul caseĭ lăsâ cobiliţa de pe umerĭ, luâ cofele şi le aşezâ pe o lăvicioară 'n tindă, astupîndu-le cu cîte un capac de lemn. Apoĭ se îndreptâ spre mama eĭ:

— Unde-ĭ şîştaru', mamă?

— Ce să fie, gura mameĭ!

— Şîştarul!

— Ce-ĭ ăla: şîştar?

— Hîrdăul de muls.

— Da' cin' ţi-a maĭ spus şi asta?

— Zăŭ, mamă, ci-c'aşa se zice printr'unele locurĭ la hîrdăul de muls.

— Uite-l colo, fata mea. Ia-l şi du-te maĭ repede că nu maĭ poate bietu' Joienel!

Fata luâ hîrdăul şi plecâ pe fugă. Deslegâ viţelul şi îl lăsâ să înmoaie două ţîţe, apoĭ îl trase îndărăt şi 'l legâ de un ţăruş maĭ la o parte. Viţeluşul se lingea pe bo-

b ;or, se smucia să scape, cădea 'n genuchĭ, e scula şi se uita la Bălaia cu ochiĭ luĭ marĭ, negri, rotunjĭ şi umezĭ. Iar feteĭ i se făcu maĭ mult ca orĭ cînd milă de el şi începu a'ĭ vorbi blajin ca unuĭ copil mic: «Îţĭ place Joienel?... Lasă că-ţĭ dă drumu' Marioara acum! Uite-acum!»

Laptele săgeta în hîrdăŭ în liniĭ drepte care se fărîmaŭ în bolbocĭ cînd isbiaŭ înăuntru şi aburiaŭ uşor. De vre-o două orĭ fata mulse în poală şi începu să clatine din cap: «să mă vadă mama ce-ar zice?»

Lăsâ maĭ mult lapte în cele două ţîţe şi deslegă viţelul să le înmoaie şi pe cele-l'alte două. Apoĭ îl trase iar îndărăt şi iar se apucă de muls. Joienel nu maĭ putea, sărmanul! Se sbătea mereŭ în funie cu ochiĭ la ugerul Bălaeĭ. Şi fata îĭ lăsâ lapte maĭ mult ca de obiceiŭ, dete hîrdăul la o parte din drumul luĭ şi îl deslegâ: «Na! Joienel. Să zicĭ şi tu bodaproste şi să ţiĭ minte că azĭ am primit o veste bună de la Culaĭ!» Viţelul dădu năvală spre uger şi călcâ fata pe picior. Ea se strîmbă de durere, luâ hîrdăul şi plecâ în casă.

— Mamă, nu ştiŭ ce-o fi avut Bălaia în seara asta că mi-a dat maĭ puţin lapte.

Şi fără să piardă vreme, deşertâ laptele în oalele de prins, clăti hîrdăul cu apă de cîte-va orĭ, apoĭ îl aşezâ la locul luĭ şi se apucâ să pregătească de-ale guriĭ, veselă ca o ciocîrlie. Iar mama eĭ se uita la ea pe furiş şi-şĭ zise 'n gînd: «Doamne, ce-ĭ şi cu tinereţea asta!»

Tîrziŭ, cînd aĭ eĭ dormiaŭ, Marioara se gîndia la clipele trăite cu Culaĭ al eĭ la horă, pe malul gîrleĭ, la muncă, la şezătorĭ, la nunţĭ şi amintirile acelor clipe scuturaŭ în sufletul eĭ pulberea părerilor de răŭ. Ar fi vrut să se facă o pasăre măiastră, să pornească 'n fîlfîirĭ repezĭ de aripĭ spre alesul eĭ şi să'l vază numaĭ odată. Cînd şi cînd cîte-un oftat i-se ridica din adîncul plămînilor şi fata deschidea gura şi răsufla lung, fără sgomot.

Şi într'un tîrziŭ se întoarse cu faţa la părete, rugîndu-se în gînd:

— Dă, Doamne, să'l visez şi în noaptea asta, dar voinic şi frumos cum era cînd a plecat!...

A doua zi suveica sbura şi maĭ sprin-

tenă, vatalele băteaŭ şi maĭ des, iar fata părea luminată la faţă ca o floare după ploae. Pe fereastră venia o lumină veselă ce înneca odaia, din uliţă răsbăteaŭ în răstimpurĭ strigătele copiilor ce jucaŭ drichia. Şi ademenită de lumina aceea primăvăratecă, fata eşi aşa printre nămiezĭ de la argea şi se aşezâ pe prispa caseĭ, la soare. În aer plutiaŭ ceĭ dintîĭ fiorĭ călduţĭ aĭ primăvereĭ şi fata îĭ simţi pe obrajĭ ca o desmierdare blajină care venia de foarte departe. Şi de odată un glas de cocor îĭ isbi auzul. Marioara îşĭ ridicâ ochiĭ 'n sus, puse mîna streaşină de-asupra lor şi zări stolul de cocorĭ: două liniĭ lungĭ, drepte, negre care se întîlniaŭ într'un vîrf ascuţit, ca cele două aripĭ ale uneĭ săgeţĭ uriaşe, fără mîner. Treceaŭ plutind, innotînd prin înnălţimile grele de albastru aceştĭ solĭ aĭ primăvereĭ şi în urma lor văzduhul părea maĭ cald, lumina maĭ strălucitoare, muguriĭ maĭ umflaţĭ. Era cel dintîĭ stol pe care'l vedea Marioara în primăvara aceea şi cum se uita aşa la eĭ, un gînd îĭ veni în minte: «poate că şi Culaĭ se va fi uitat la eĭ!» Fata îĭ

urmări din ochĭ pînă se şterseră în depărtărĭ, apoĭ se întoarse la argea...

... În vremea aceasta oamenii se pregătiaŭ de arat: fiarele de plug eraŭ ascuţite, tînjelele scoase în bătătură. Arendaşul îşĭ cumpărase trăgătorĭ şi-şĭ tocmise argaţĭ cu luna pentru făcutul sămănăturilor de primăvară.

Şi într'o bună dimineaţă Vultureştenii eşiră la arat. Plugurile nu maĭ eraŭ răsturnate pe cobile ca în vremurile cînd araŭ în Vultureasca, ci desfăcute: plugurile în care, cotigele atîrnate cu cîte un curmeiŭ de funie de inima carelor. Era un şir lung de care şi cotige, o oştire întreagă, şi din acest lung convoiŭ se desfăcea amarul uneĭ pribegiĭ, jalea acelora ce se duceaŭ să are acum pe moşiĭ streine, nemaĭ arate de eĭ pînă acum...

... Şi într'una din zile nevasta luĭ Curpen chemâ pe Marioara să-ĭ ajute la înnăvădit şi fata se duse. Înnăvădeala merse bine şi pînă pe după nămiezĭ fu dat şi prin spată. Iar cînd totul fu gata, nevasta luĭ Curpen puse masa şi în acest timp picâ şi Curpen.

— Aĭ venit, fină?

Aşa zicea el orĭcăreĭ fete din sat: fină.

— Am venit!

— Ce-ţĭ maĭ fac bătrîniĭ?

— Mama ţese 'n locul meŭ; taica-ĭ la plug.

— Unde ară? La Grecu'?

— Nu! La arendaşul de pe Căldăruşa.

Curpen dădu din cap de cîteva orĭ şi nu zise nimic.

In acelaş timp uşa se deschise şi o femeie slabă, cu faţa plină de creţurĭ, intrâ în casă.

— Heheĭ! Lelea Smaranda! — făcu învăţătorul.

— Eŭ, mamă, eŭ! — răspunse femeia.

— Da' ce vînt?

— Să'ţĭ facĭ pomană şi să'mĭ scriĭ o hîrtie pentru băiat!

Marioara se făcu de-odată roşie la faţă şi se sculâ să aducă o oală de apă.

— Apoĭ m'aĭ brodit cam răŭ, mamă Smarando! Doar să m'aştepţĭ pîn'oĭ da drumul la băeţĭ.

— Aştept, maică, aştept!

Curpen plecâ în şcoală. Femeile rămaseră singure. Marioara ajutâ învăţătoreseĭ

să puie sulul pe răsboiŭ, apoĭ era să plece. Dar nevasta luĭ Curpen n'o lăsâ:

— Maĭ staĭ numaĭ niţel, Marioaro, să-mĭ puĭ nişte canură pe răşchitor.

Şi fata rămase. Se duse lîngă femeea ce aştepta pe Curpen şi începu a vorbi niţel cu ea pînă să-ĭ dea învăţătoreasa canura.

— Ce maĭ facĭ, lele Smarando?

— Ia cu bătrîneţele, maică... Am rămas singură şi nu maĭ pot de doru' băiatuluĭ.

Băiatul era Neculaĭ Pleşea.

După ce dădu drumul băeţilor, Curpen veni în casă. Luâ o foaie de hîrtie şi un plic şi se aşezâ la masă:

— Eĭ, ce să-ĭ scriŭ, mamă Smarando?

— Ce să'ĭ scriĭ, maică? Sîntem sănătoşĭ şi'ĭ dorim şi luĭ multă sănătate.

— Vr'o veste aĭ să-ĭ daĭ?

— N'am!

— Păĭ par'că v'a murit Sîmbotin din hăis!

— Nu-ĭ spune, maică; nu maĭ strica inima băiatuluĭ.

Învăţătorul începu să scrie repede şi femeea se uita la el mirată, cu o mare lumină de bunătate în ochĭ...

— Gata, mamă Smarando.... Ia ascultă ce i-am scris: «Dragul nostru Culaĭ!

Am primit scrisoarea ta şi ne-am bucurat că eştĭ sănătos. Domnul să te aibă 'n paza luĭ şi de aci-'nnainte. Noĭ sîntem sănătoşĭ. Veĭ şti că Vultureştenii nu s'aŭ maĭ învoit anu-ăsta la arendaşul de aicĭ din pricină că le-a pus învoielĭ prea grele şi s'aŭ dus la Căldăruşa. Tat-tăŭ i-acum acolo, ară.

A băgat la plug cu Petrea Mazîlu».

Învăţătorul se opri din citit şi întrebâ:

— Aşa-ĭ, mamă Smarando? Eŭ par'că aşa îl auziam vorbind pe neica Misăilă.

— Aşa-ĭ, maică, aşa-ĭ.

Curpen urmâ:

«Dragul nostru flăcăŭ, află că Mercana Lunăieĭ s'a făcut cogea-mi-te juncă şi pînă veĭ veni tu e numaĭ bună de dat zestre. Şi veĭ maĭ şti că această scrisoare ţi-o scrie Marin Curpen, învăţătorul care te trăgea de urechĭ cînd umblaĭ haimana vara pe la scăldat şi nu veniaĭ la şcoală. Dumnezeŭ să te poarte pe bine, Culăiaş!»... Îţĭ place, mamă Smarando?

— Să trăeştĭ, măiculiţă şi să-ţĭ dea Dumnezeŭ sănătate!

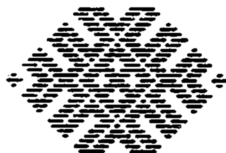
Din cîte fiinţe eraŭ acolo, în încăperea aceia, două aŭ ascultat cu tot sufletul rîndurile ce eraŭ să sboare în curînd către Pleşea. Şi ştiŭ eŭ două mîinĭ care se opriseră din pusul pe răşchitor şi doĭ ochĭ frumoşĭ ce priviaŭ ţintă în pămînt cît timp a citit învăţătorul.

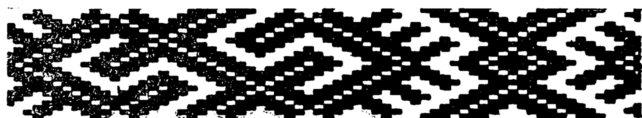
Curpen dădu să puie scrisoarea 'n plic dar întoarse odată ochiĭ spre fata luĭ Crivăţ şi un surîs blajin îĭ înflori în colţul buzelor. Desfăcu din noŭ hîrtia şi maĭ scrise cîteva rîndurĭ. Apoĭ le citi:

«Veĭ maĭ şti că Marioara luĭ Crivăţ e aci la noĭ; pune pe răşchitor nişte canură pentru femeea mea. Mi-a şoptit să'ţĭ spun şi din partea eĭ multă sănătate şi să'ţĭ daŭ de ştire că ţi-a ţesut nişte brăcile cum n'are nicĭ un flăcăŭ în sat. Auzĭ că ţi-le dă cînd veĭ veni în permisie. Astea ţi le spune Curpen».

Şase ochĭ se îndreptară de odată spre fată, şase ochĭ în care rîdea aceeaşĭ bunătate şi luminaŭ aceleaşĭ gîndurĭ curate. Iar fata se uitâ, mirată, uluită la Curpen, îl

văzu surîzîndu-ĭ blajin şi plecâ ochiĭ în jos fără să poată zice vre-un cuvînt, pe cînd dorul eĭ pornia vultureşte spre flăcăul luĭ Pleşea...

XIII.

SECETA

Se împrimăvărase de-a binele, dar semănăturile nu înaintaŭ. Pămîntul eşise din iarnă fără umezeală şi vreme de săptămînĭ pic de ploaie n'a maĭ picat pe ogoarele arse de sete. Ochiĭ se îndreptaŭ rugătorĭ spre cer, se pironiaŭ cercetătorĭ în fundul zărilor, urmăriaŭ stăruitorĭ orĭ ce pată de nor ce pribegia pe sus.

Dar vremea trecea şi de plouat nu ploua.

Arendaşul era cu moartea 'n inimă. Umbla toată ziua pe cîmp: pe la grîŭ, pe la orz, pe la ovăs, pe la porumb, dar de nicăerĭ nu-ĭ surîdea nicĭ o nădejde. Pămîntul începea să se întărească şi pe alocurĭ să crape, iar peste semănăturĭ cădea ca o

cenuşe pulberea scornită de vînturile ce uscaŭ cîmpul.

Pe feţele tuturora se vedea întipărită aceeaşĭ grijă, aceeaşĭ întristare. Vitele mugiaŭ de foame în bătătură, căcĭ paele şi ciocaniĭ se isprăviseră, iar locurile pe unde-ar fi putut paşte eraŭ negre par'c'ar fi fost arse.

Şi zilele treceaŭ, dar ploaia nu cădea. Oameniĭ se strîngeaŭ une-orĭ în mijlocul uliţiĭ şi tăinuiaŭ cu glasurĭ domoale, se uitaŭ din cînd în cînd în zările depărtate şi plecaŭ capetele'n pămînt, desnădăjduiţĭ:

— E secetă, măĭ oamenĭ bunĭ, e secetă grozavă!

Cuvintele acestea sburaŭ din gură 'n gură, din sat în sat şi supt aripele lor de foc sufletele se închideaŭ, feţele se posomoraŭ şi maĭ mult. Dar într'o bună zi cerul se umplu de norĭ şi supt perdeaua lor mohorîtă, pămîntul părea maĭ negru, maĭ trist.

Şi de odată un fulger mare se frînse între norĭ: o linie lungă de foc care trecu ca o săgeată, luînd pentru cîte-va clipe vederile. Tunetul răsbubuĭ departe şi oameniĭ se închinară, cu ochiĭ spre cer:

— Vezi-ne, Doamne, şi pe noĭ, păcătoşiĭ! Dar noriĭ se împrăştiară, înnălţimile se limpeziră şi pic de ploae nu căzu pe Vultureasca.

Iar în acest timp Mişu Livaridi era foarte abătut. Nu maĭ eşia pe cîmp să ia şi el seama la muncĭ pe cît îl tăia capul, ci sta în casă, la umbră, saŭ se ducea să se plimbe înnainte de masă spre a-şĭ face poftă de mîncare.

Se întîmplase că Nicolì plecase în timpul din urmă din Vultureasca de oare-ce nu-ĭ maĭ călca picior de om prin cîrciumă, iar flăcăiĭ îl săgetaŭ din ochĭ cînd îl vedeaŭ şi băiatul arendaşuluĭ văzu că «afacerea» era pierdută şi simţi o părere de răŭ la fel cu aceea pe care o simte un om ce scapă un frumos prilej de petrecere. Dorul de viaţa de la oraş îl muncia din zi în zi maĭ mult. Îĭ veniaŭ une-orĭ în minte acordurĭ dulcĭ de valsurĭ, refrenurĭ dornice de romanţe franţuzeştĭ şi atuncĭ se ducea cu gîndurile departe, răscolia amintirile celor cincĭ anĭ trăiţĭ în Paris şi încremenia la fereastră cu privirea pierdută în gol.

Dar vremea trecea şi ploaia nu venia...

Şi într'o zi pe cînd încerca o pereche de ghete nouă cu şireturĭ, sosite atunci, din Bucureştĭ, tînărul căutâ să-şĭ aducă aminte cum se zice la şireturĭ de ghete pe franţuzeşte şi nu putu. Necăjit, trase ghetele în picioare şi se plimbă puţin pe covor. Apoĭ, avu un rîs silit, ca un om care rîde de o piedecă ce i-se pune în cale, spre a se arăta tare:

— *Tiens!* Am uitat cum se zice la şireturĭ de ghete!

Îşĭ scoase ghetele şi începu a căuta prin jurnale vechĭ. Îşĭ aduse aminte că găsise în ele maĭ multe reclame de-ale magazinelor cu încălţăminte din Paris. Şi curios: doar şi-a aruncat ochiĭ sus, la firmă, şi i se şi păru că vorba căutată îĭ vine pe buze:

— Ah! *Lacets! Lacets!... Est-ce bête!*

Ci vremea trecea, dar ploaia nu cădea... Noriĭ uneĭ desnădejdĭ adîncĭ se lăsaŭ din ce în ce maĭ întunecaţĭ pe sufletele oamenilor.

Iar Caliopi era din ce în ce maĭ îngîndurată.

Vedea pe bărbatul eĭ venind necăjit de pe cîmp, oftînd, şi ofta şi ea cu el. Îşĭ cum-

părase omul vite de jug, plugurĭ, grăpĭ, îşĭ tocmise argaţĭ cu luna şi seceta ţinea mereŭ. Îl vedea pe Mişu tînjind în casa părintească şi tînjia şi ea cu el. Dacă încerca să le spuie cînd şi cînd cîte-o vorbă de încurajare, bătrînul ridica din umerĭ şi îĭ întorcea spatele; tînărul se uita la el cu o privire care lua de sus, cu o privire de milă prefăcută ce o rănia pînă 'n adîncul sufletuluĭ.

Ea văzuse la oare-care timp după ce luase pe Iani că sufletul eĭ nu se potriveşte cu al luĭ, că eĭ nu-s făcuţĭ să ţie casă împreună, dar îşĭ luase soarta cu curaj, nădăjduind în vlăstarul cu care o miluise Dumnezeŭ. De acest copil, de Mişu, îşĭ legase ea toată viaţa, tot sufletul eĭ.

I-se părea cu neputinţă ca acele două mînuşiţe ce se 'ntindeaŭ odată spre ea ca două aripioare, să n'o cuprindă şi maĭ tîrziŭ cu iubirea fiiască pe după gît. Din guriţa aceea mică şi roză ce-ĭ surîdea odată atît de senin încît i se părea un surîs de înger, ea credea că va auzi tot-d'auna numaĭ vorbe bune.

Şi s'a înşelat!... Ea vedea azĭ lămurit că

s'a înşelat. Cu inima strînsă de o durere grozavă, arendăşiţa se întorcea cu gîndul la cellalt, se ducea la fereastră şi se uita la cer.

Dar ploaia mult aşteptată nu maĭ venia... Zilele treceaŭ din ce în ce maĭ triste pentru Mişu. «Afacerea» pusă la cale cu Nicolì nu isbutise, acesta plecase din Vultureasca, tatăl săŭ era necăjit că nu plouă, pe la sub-prefect i se urîse să se maĭ ducă, odăile părinteştĭ i se păreaŭ neîncăpătoare, prea liniştite, prea înnorate. Îĭ trebuia mişcare, sgomot, huet de oraş mare, petrecere. Şi la Vultureasca era atîta linişte!

Aproape doĭ anĭ stătuse la ţară, aproape două veacurĭ. Şi de ce?... N'ar fi fost oare maĭ bine să stea numaĭ o lună, cel mult două spre a'l vedea părinţiĭ 'n deajuns, spre a se întrema şi el puţin şi pe urmă să plece?... A fost prea slab, prea a împlinit voia bătrînilor, jertfindu-se pe el. Căcĭ tînărul băga de seamă că traiul la ţară e vătămător minţiĭ luĭ, vedea bine că începea să uite cuvinte, întorsăturĭ de fraze franţuzeştĭ... Va fi o zi grea ziua în care va spune luĭ Iani că nu maĭ vrea să-ĭ fie is-

prăvnicel pe moşie, dar va veni. Va veni pentru că el, Mişu, a suferit destul şi e hotărît s'o rupă odată cu această viaţă. Şi cu cît ziua aceea va întîrzia maĭ mult, cu atît va fi maĭ înveninată, pentru că fie-care cias, fie-care zi va picura tot maĭ mult amar în sufletul tînăruluĭ...

Dar vremea trecea şi nicĭ un strop de ploaie nu cădea pe Vultureasca.

Ziua mult aşteptată sosi. Era o Duminică dimineaţa, pe la sfîrşitul luĭ Maĭ.

Familia Livaridi era la cafeaua cu lapte, în balcon. Arendaşul, întunecat la faţă, cum era de cînd se împrimăvărase încoace, spunea că în ziua aceea Vultureştenii vor eşi cu icoanele în ţarină.

Mişu îşĭ bău cafeaua, îşĭ aprinse o ţigare şi întrebâ cu glas liniştit pe bătrîn:

— Nu crezĭ şi d-ta că ţĭ-am *slujit* destul pînă acum, tată?

În cuvîntul «slujit», pe care apăsâ într'un chip deosebit, pusese tînărul toată hotărîrea luĭ de a spune odată verde ce are el pe suflet. Şi cuvîntul isbi bine. Arendaşul şi arendăşiţa îşĭ pironiră ochiĭ

asupra luĭ şi pe feţele lor se întipărise o adîncă mirare.

— Slujit? — răspunse Iani. Cum?... Ce vreĭ să zicĭ?

— Vreaŭ să zic că mi s'a urît la Vultureasca — făcu tînărul.

— Ţi s'o fi urît! — iĭ răspunse arendaşul, scoţîndu-şĭ tabacherea.

Urmară cîte-va clipe de tăcere în care Mişu nu ştia ce să crează. Cum? Adecă s'a isprăvit aci toată cearta pe care şi-o închipuise el?

Ce înseamnă acest «ţi s'o fi urît»?... Ha! Dar bătrînul se înşeală, crezînd că sfîrşeşte atît de repede cu el!... Iĭ trebuia o frază tare, obraznică, aproape o injurie şi o găsi:

— Pentru că eŭ nu vreaŭ să mă prostesc aci cu ţăraniĭ şi argaţiĭ d-tale.

— Aşa? — făcu arendaşul, batjocoritor.

— Da!

— Şi ce vreĭ să facĭ?

— Să plec.

— Unde?

— La Bucureştĭ.

— La ce?

— Să mă fac advocat.

— Aĭ diploma de doctor în buzunar?

Şi arendaşul făcu ochiĭ micĭ şi se uitâ ţintă la băiatul luĭ. El nu-ĭ imputase nicĭ odată că nu se întorsese doctor în drept, nicĭ odată. Dar azĭ, cînd îl vedea vorbindu-ĭ ca un duşman, nu ca un fiŭ şi cînd îl bătea atît de cumplit seceta, nu'l maĭ cruţa.

— N'am nevoie de ea.

— Atuncĭ de ce mi-aĭ mîncat treĭzecĭ de miĭ de francĭ la Paris?

Tînărul se văzu prins de-odată. La această întorsătură nu se aştepta. Ocoli întrebarea şi spuse:

— Mă rog, eŭ îţĭ spun că săptămîna ce vine plec din Vultureasca.

— Şi eŭ îţĭ spun că nu plecĭ.

— Biiine! Vom vedea.

Caliopi mijloci:

— Peste un an şi cîte-va lunĭ ne mutăm în Bucureştĭ, Mişule dragă. Maĭ aĭ şi tu răbdare pînă atuncĭ.

— Aşa?... Aşa 'nţelegeţĭ d-voastră să-mĭ pun eŭ la cale viitorul? Făcîndu-vă pe logofătul pe moşie?

Treĭ suflete se frămîntaŭ acum în gînduri deosebite. Iani, omul ridicat de jos prin fel de fel de negoţurĭ şi prin noroc, se gîndĭa că are atîţĭ argaţĭ de plătit şi de hrănit, atâtea vite de jug de hrănit. Vedea că nutreţul îĭ e pe isprăvite şi colţ de iarbă nu se zărea pe islaz, bucatele se ardeaŭ pe ogoare. Secetă cumplită, sărăcie. Şi tocmaĭ acum se găsise şi Mişu să plece la Bucureştĭ, să-ĭ maĭ mănînce şi el treĭ patru sute de leĭ pe lună. Tînărul, crescut pe palmă, ameţit de vîrtejul Parisuluĭ, nu putea pricepe ce gîndurĭ se bătea acum în mintea bătrînuluĭ. Şi după cum unele oglinzĭ schimonosesc peste măsură, aşa vedea el pe tatăl săŭ: un monstru care trăieşte numaĭ pentru banĭ. Iar Caliopi stătea între eĭ şi nu putea lua partea nicĭ unuĭa. Ci numaĭ ofta şi se 'ntreba 'n gând:

— Doamne, de ce se maĭ ceartă? De ce 'şĭ maĭ fac singurĭ necaz? Nu-ĭ de ajuns oare seceta?

Şi ochiĭ ridicaţĭ spre cer se întoarseră repede în jos... Nu plouă, nu plouă! Arendaşul plecâ dintre aĭ luĭ şi o luâ pe cîmp.

Mergea cu capu'n jos, adus niţel de spete ca supt o povară... De cînd s'a pomenit şi el cu avere, n'a avut un maĭ mare necaz ca anul acesta. Toate s'aŭ întors împotriva luĭ. Cu Vultureştenii nu se putuse împăca la învoielĭ şi s'a băgat în cheltuielĭ din pricina lor. Cu Măcieş s'a certat tot din pricina lor. Cu Mişu nu se maĭ înţelegea. Bucatele nu i se făceaŭ... Arendaşul îşĭ întoarse capul spre ţarina Vultureştenilor şi se opri o clipă în loc. Eşise tot satul cu popa 'n frunte să se roage pentru ploaie. În cămăşile lor albe de pânză, oamenii păreaŭ nişte blocurĭ de marmoră, strălucitoare în bătaia soareluĭ. El îĭ văzu cum se apropiaŭ de hotarul moşieĭ luĭ şi iuţi pasul mergînd în spre eĭ. Auzia acum glasul popiĭ Vărsătureanu şi i-se păru schimbat. Işĭ ridicâ ochiĭ spre cer: înălţimile albastre păreaŭ că se leagănă uşor, că tremură încet ca un polog în care bate o adiere domoală şi taĭnică. Stătu apoĭ cît-va timp în loc: Vultureştenii căzuseră în genunchĭ. Iar el, arendaşul, rămase acolo ca un stîlp, ne maĭ putînd face nicĭ un pas.

Şi cum sta aşa 'n picioare i-se părea

luĭ însu-şĭ maĭ mare, maĭ înnalt. Apoĭ genunchiĭ i-se înmuiară de odată şi arendaşul simţi cum îl apasă *ceva* de umerĭ, apoĭ i se păru că pămîntul vine spre el şi fără să ştie cum, se pomeni în genunchĭ, cu fruntea plecată în ţărîna fierbinte a pămîntuluĭ ars...

Şi 'ntr'un tîrziŭ se ridicâ de jos, se răsuci repede pe călcîie şi porni spre curte, ruşinat.

Dar vremea trecea şi Dumnezeŭ nu trimitea ploaia spre Vultureasca.

Vitele începură a pieri de foame. În fie-care zi veniaŭ oamenĭ la Livaridi şi-ĭ aduceaŭ vite de vînzare, dar el îĭ trimitea înnapoĭ, ridicînd din umerĭ:

— Ce să fac cu ele?... Eŭ abia 'mĭ pot ţine pe-ale mele. Duceţi-vă la arendaşul Căldăruşiĭ.

Porumbul era pierdut. În toiul veriĭ şi brazdele abia se însemnaŭ icĭ-colo cu cîte-un fir, răsucit şi el de arşiţă şi îngălbenit aproape. Venia acum foametea pe bieţiĭ Vultureştenĭ şi eĭ nu vedeaŭ de nicăerĭ nicĭ o nădejde. Căcĭ de la Livaridi nu puteaŭ aştepta nicĭ un bob, iar de la aren-

daşul Căldăruşiĭ nu puteaŭ nădăjdui nimic, de oare-ce acela nu maĭ avea nicĭ un ştiulete în pătul: vînduse tot porumbul cum eşise în primăvară şi nu oprise de cît tainul slugilor. Dar chiar să fi avut porumb, tot nu le putea da lor carĭ eraŭ veneticĭ pe moşia luĭ, ci trebuia să dea oamenilor carĭ i-aŭ fost tot timpul învoiţĭ.

Arendaşul nostru ofta toată ziua şi se credea cel maĭ nefericit om de pe faţa pămîntuluĭ. Cu Mişu nu se maĭ putea împăca de loc în vremea din urmă şi — colac peste pupăză — Caliopi începuse să ia partea tînăruluĭ. Una-două: «pînă cînd să-l ţinem cu noĭ? De ce să stricăm viitorul băiatuluĭ?» Iar arendaşul, cînd auzia aşa, trîntia uşile şi se ducea pe cîmp, de şi n'avea ce vedea. Se întorcea şi maĭ supărat, se învîrtea prin curte de colo, pînă colo şi da ocol pătulelor pline cu porumb din anul trecut. Aci era singura luĭ mîngîiere.

— Ce bine am făcut de n'am vîndut eŭ porumbul pînă acum! îşi zicea el.

Şi pe cît iĭ părea de răŭ că nu i-se făcuse grîul, pe atît iĭ părea de bine că nu i s'a făcut porumbul.

Iar într'o zi se pomeni de dimineaţă în curte cu un Rumîn din Vultureasca. Omul ţinea de funie o văcuţă slabă. Arendaşul ştia ce caută

— Ce-ĭ, mă?

— Sărut mâna, boierule! Fă-ţĭ milă şi cumpără văcşoara asta.

— Nu-mĭ trebue! Lasă-mă 'n pace!

— Ia-o, boierule, că-ţĭ facĭ şi o pomană cu mine. Mi-a murit un copilaş şi n'am cu ce'l îngropa.

— Mă, nu 'nţelegĭ să fugĭ de aicĭ? Ce? eŭ fac tamaslîc?

Dar omul nu fugĭa. In durerea luĭ nu înţelegea de ce să nu-ĭ cumpere Livaridi o văcşoară pe care n'ar da-o, de nu l'ar fi bătut Dumnezeŭ.

— Un pol de parale, boierule, nu maĭ mult. Să-mĭ bag copilaşu 'n pămînt.

Arendaşul nu-ĭ maĭ zise deocamdată nimic. Se uita la el cu o privire rea.

Şi cellalt nu'l slăbĭa, căuta să-l înduplece, maĭ scăzîndu-ĭ ceva:

— Pe *optusprece* leĭ o ieĭ, boierule?

Intreba par'că ar fi fost la 'nvoială, ca şi cum Iani ar fi vrut să ia vaca, dar maĭ eftin.

Arendaşul îl fulgerâ cu privirea:

— Tu eştĭ ţigan, mă?

— Treĭ carboave, boierule! Fă-ţĭ milă! Treĭ carboave, să-ţĭ daŭ pe Joiana!

Iani strigâ unuĭ argat:

— Măĭ Ioane, ia adu 'ncoa un ciomag.

Apoĭ către Rumîn:

— Dacă nu 'nţelegĭ de cuvînt, să 'nţelegĭ de ciomag!

Omul păru că se desmeticeşte, puse capul în pămînt şi plecâ desnădăjduit, trăgînd de funie văcşoara ce mătăhăia de slabă ce era. Ar fi răbdat bătaia cea maĭ cruntă, şi 'şĭ-ar fi dat şi pe Joiana, numaĭ să fi găsit banĭ spre a'şĭ îngropa copilul şi spre a-ĭ face o fărîmă de abur, iar maĭ apoĭ pomenile...

Sfîntă-Măria veni. Şi 'n ziua aceea de sărbătoare, timp de două conace n'a maĭ contenit ploaia.

A doua zi se arătâ soarele pînă pe la prînzul cel mic, apoĭ iar plouâ. A treia zi luci soarele pînă seara, dar a patra zi plouâ de dimineaţă pînă la chindiĭ. Pămîntul era săturat. Prin şanţurĭ curgea gîrlă apa.

Şi oameniĭ mulţumiaŭ luĭ Dumnezeŭ că şi-a adus aminte şi de eĭ: în urma ploilor

tot maĭ creştea pe locurĭ mohor pentru vite.

Dar foametea veni.

Fu groaznică. Ceĭ lipsiţĭ alergaŭ din vecin în vecin:

— Dă-mĭ, nene Gavrilă, nu mă lăsa că îmĭ mor copilaşiĭ de foame.

Şi ceĭ ce aveaŭ dădeaŭ care cum puteaŭ: uniĭ cîte un măciniş de porumb, alţiĭ cîte o baniţă de mălaĭ, alţiĭ numaĭ cîte-un găvan. Dar de la un timp se isprăvi orĭ-ce ajutor. Orĭ-cine avea copiĭ şi porumbul se împuţina văzînd cu ochiĭ. Şi acelaş răspuns cădea din toate părţile:

— N'am nicĭ o putere. Am maĭ rămas şi eŭ numaĭ c'o baniţă.

Ceĭ ce aveaŭ orz făceaŭ din el mămăligă, dar mămăliga aceea nu se 'nvîrtoşia, rămînea moale ca o coleaşă neagră. Alţiĭ măcinaŭ meiŭ, dar mămăliga de meiŭ scrişnea între dinţĭ parc'ar fi fost de nisip. Apoĭ nu se maĭ găsi nimic: nicĭ porumb, nicĭ meiŭ, nicĭ orz.

Curpen alerga la popă, popa alerga la Curpen:

— Ce-ĭ de făcut?

— De! Ce-ĭ de făcut!

— Aŭ început să moară copiiĭ de foame.

— Ştiŭ!

Pe popa 'l tot muncia un gînd şi el se codia să-l spue. Dar zilele treceaŭ pline de durere şi într'un rînd preotul nu maĭ putu răbda şi se deschise luĭ Curpen:

— Uite ce e, nepoate. Din toată sărăcia mea eŭ daŭ un pol. Pune şi d-ta un pol şi haĭ la arendaş să luăm o chilă de porumb pentru oamenĭ. Şi dacă nu ni s'o ajunge, i-om rămîne datorĭ cincĭ, zece, cincĭspre-zece francĭ.

— Mergem de geaba, părinte.

— Noĭ să ne facem datoria de creştinĭ.

Şi cel din urmă ban fu strîns, pînă s'a făcut suma de patru zecĭ de leĭ.

Arendaşul tocmaĭ bătea porumbul şi cînd văzu cele două feţe luminate ale satuluĭ, pricepu de ce e vorba şi le eşi înnainte.

— Bună dimineaţa! Sărut mîna părinte. Da' ce vînt?

— Ia necazurĭ, boierule! — zise popa.

— Eĭ, cum?

— Am venit să ne daĭ o chilă de po-

rumb pentru oamenĭ că mor de foame, săracii !

Arendaşul crezu că i se cere de pomană şi începu a surîde :

— Dar mie cine'mĭ dă, Sfinţia Ta ?

Curpen înţelese gîndul luĭ Livaridi şi spuse repede :

— Noĭ nu-ţĭ cerem de geaba ! Iţĭ plătim cu banĭ ghiaţă. Cît ne cerĭ pe chilă ?

— O sută de leĭ !

— O sută de leĭ ! — întrebâ popa aiurit ?

— Da !

— Poate că nu vreĭ să ne vinzĭ nouă ! — zise Curpen.

— Vă vînd. O sută de leĭ chila !

— Scump, nepoate.

— O fi, părinte.

— Păcat de Dumnezeŭ, nepoate.

Şi atît fu. Popa şi învăţătorul se întoarseră în sat desnădăjduiţĭ.

— Ce-ĭ de făcut ?

— Să 'nchidem ochiĭ şi să murim.

— Sfinţia ta, maĭ e o nădejde.

— Care ?

— Boierul Măcieş. Şi dacă ne-o lăsa şi

el, atuncĭ nu ne maĭ rămîne de cît să 'nchidem ochiĭ şi să murim.

— Haĭ şi la el!

A doua zi plecară. Boierul Măcieş îĭ primi cu dragoste şi-ĭ întrebâ de sănătate.

— Toate-ar fi cum ar maĭ fi, boierule, de-am avea încaltea ce mînca.

— Nu s'a făcut nimic?

— Nimic, nimic!.. Şi de aceea am venit la d-ta să te rugăm să nu ne laşĭ la o nevoie ca asta.

Măcieş se uita la ceĭ doĭ fruntaşĭ aĭ satuluĭ şi nu răspunse nimic cît-va timp.

Popa urmâ:

— Am fost la arendaş şi ne-a cerut o sută de leĭ pe chila de porumb. O sută de leĭ nu maĭ găseştĭ în ziua de azĭ în toată Vultureasca, boierule... Ne-a pedepsit Dumnezeŭ.

— Lasă, părinte, că bun e cel de sus... Acum să vedem ce putem face... Cît vă trebuie?

— De, boierule! Cît te lasă inima.

Măcieş numărâ pe masă treĭ sute de francĭ.

— Cumpăraţĭ de unde veţĭ găsi maĭ bine.

Curpen şi cu popa mulţumiră cum se

pricepură eĭ maĭ frumos şi plecară. Vultureştenii erau scăpaţĭ deocamdată.

Iar în acest timp Iani Livaridi isprăvise de bătut porumbul şi-l vînduse. Cumpărătoruluĭ nu i se ajungea însă o mie de francĭ şi din pricina aceasta eraŭ aproape să strice tîrgul. In cele din urmă puseră la cale înţelegerea aceasta: pentru suma de o mie de leĭ să trimeată porumb cu ramburs. Dar cumpărătorul găsi alt-ceva şi maĭ bun: să vie Mişu în Bucureştĭ să ridice acea rămăşiţă de banĭ. In acest chip nu poate fi nicĭ o întîrziere şi nicĭ o teamă. Cumpărătorul dădea imediat şi chitanţă pe suma de o mie de leĭ, întărită cu timbru. Tura-vura, tîrgul se făcu aşa şi Mişu plecâ la Bucureştĭ.

I se păru mult pînă apucâ baniĭ. Dar cînd a simţit în buzunarul dinăuntrul haineĭ teancul celor zece bancnote de cîte o sută de leĭ, cel dintîĭ gînd i-a fost să ia un Muscal.

Vreme de două ciasurĭ s'a plimbat la şosea. Era acelaş lux, aceeaşĭ eleganţă, aceleaşĭ feţe fericite, ca şi maĭ de mult. Atuncĭ?.. Atuncĭ pe aicĭ nu muria lumea de foame?

Pe înserate a fost de-a cinat la Capşa, unde s'a întîlnit cu prietenĭ cu care a plecat să petreacă.

S'a întors tîrziŭ la hotel şi nu se simţia de loc obosit. Se trînti într'un fotoliŭ, cufundîndu-se în gîndurĭ... Acum îĭ răsăria şi maĭ bine în minte traiul luĭ de sclav al părinţilor. Doĭ anĭ şi maĭ bine trecuseră de la venirea luĭ din Paris şi în acest timp el a stat departe de viaţa sgomotoasă, veselă, frumoasă a Capitaleĭ. Supt masca uneĭ prea marĭ iubirĭ, părinţiĭ luĭ l'aŭ ţinut de scurt maĭ răŭ ca pe un copil. Şi gîndul acesta îl chinuia, îl durea, îl umilia. Unde sînt colegiĭ luĭ şi unde-a rămas el?! Peafară maĭ huruia cînd şi cînd cîte-o trăsură, — de sigur tinerĭ întîrziaţĭ la petrecere... Apoĭ se lăsâ deodată o linişte mare, liniştea aceea ce ţine de cînd se strîng pe acasă ceĭ ce se culcă tîrziŭ şi pînă începe a furnica pe străzĭ armata celor ce trebue să se scoale de dimineaţă spre a putea trăi. Şi în această linişte era ceva însufleţitor. Băiatul arendaşuluĭ de la Vultureasca stătea mereŭ în fotoliŭ, picior peste picior, cu braţele încrucişate pe piept.

Departe-ĭ eraŭ acum gîndurile... Se vedea iar în Paris, revedea strada în care locuise în vremea din urmă, cafeneaua *Vachette* unde fusese oaspe aproape zilnic, împrejurimile aceluĭ oraş strălucitor, balul Bullier şi pe Nineta care plutia ca o lumină de vis în orĭ-care din aceste locurĭ învăluite în acel parfum misterios pe care-l are pentru orĭ-ce om trecutul.

Stătu aşa mult...

Apoĭ se ridicâ din fotoliŭ şi începu a se plimba încet prin odaie. Se apropiè apoĭ de fereastră şi ridicâ perdeaua: se lumina de ziuă. Tînărul se răcori cu puţină apă pe faţă, apoĭ scoase portofoliul şi socoti cîţĭ banĭ maĭ avea: nouă sute treĭ-zecĭ şi cincĭ de leĭ. Incepu a se plimba iarăşĭ, apoĭ se aşeză în fotoliŭ, apoĭ iar se sculă. Un neastîmpăr ciudat îl cuprinse...

Apoĭ, de-odată începu a'şĭ freca mînile şi murmurâ:

— Da!... Da!... Aşa!

Sunâ şi ceru socoteala. Plăti şi plecâ. Răcoarea dimineţeĭ de toamnă îl izbi în faţă.

Şi, curios: de şi nu închisese ochiĭ toată

noaptea, se simţia foarte uşor, cu mintea limpede. Un vînt însufleţitor trecuse par'că prin toată ființa luĭ. Se uitâ la ceas: era maĭ bine de o oră pînă la plecarea trenuluĭ de Predeal. Opri un birjar, se urcâ în trăsură şi porunci:

— La gara de Nord!

Se hotărîse. Avea aproape o mie de leĭ în buzunar... la Paris! Pe drum îşĭ aminti că n'are paşport... Va cere la Predeal un bilet de trecere pentru o zi saŭ două!..

Cum ajunse la gară, se şi duse la casa de bilete:

— Viena!... clasa II-a!

Strînse carneţelul acela verde bine între degete şi-l băgă în buzunarul vesteĭ, de deasupra inimeĭ. Apoĭ intrâ în restaurant şi ceru cafea. Scoase o cartă postală şi scrise pe ea din fugă:

Iubiţĭ părinţĭ,

Cred că nu vă veţĭ supăra, dacă voĭ maĭ sta două-treĭ zile în Bucureştĭ spre a maĭ răsufla puţin. M'am întîlnit cu colegĭ de şcoală carĭ m'aŭ învitat pe la eĭ.

Mişu

Aruncâ scrisoarea în cutia de pe peron şi se urcâ în vagon.

Trenul de Predeal porni.

Mişu îşĭ luâ în gînd rămas bun de la Bucureştĭ, apoĭ eşi în coridor şi se aşeză în faţa uneĭ ferestre.

Trenul fugia...

Pămîntul, înnegrit de plugurĭ, aştepta sămînţa de grîŭ. Locurile despărţite prin coamele răzoarelor păreaŭ că se învîrtesc, alunecînd repede în urma trenuluĭ.

Trenul fugia, fugia din ce în ce maĭ iute. . .

Băiatul arendaşuluĭ privia pe cîmp şi murmura refrenul unuĭ cîntec pe care'l iubia odată Nineta:

Paris!... Paris! Paradis de la femme!

Şi trenul fugia, fugia necontenit...

Trecură o zi, două, treĭ de la primirea scrisoriĭ luĭ Mişu, trecu o săptămînă şi băiatul arendaşuluĭ nu se maĭ întorcea la Vultureasca. Iar părinţiĭ luĭ aveaŭ acum un foarte nemerit prilej de a'şĭ face imputărĭ unul altuia.

— Vezĭ?.. Tu aĭ stăruit să se ducă la

Bucureştĭ pentru acea mie de leĭ! zicea arendaşul. Îmĭ va fi mîncat toţĭ banii pe acolo!

Pentru Iani Livaridi orĭ-ce ban cheltuit era un ban «mîncat».

— De ce-l ţiĭ mereŭ la moşie ca pe un logofăt?

— Aşa?... Aşa'mĭ vorbeştĭ acum?... Ţiĭ minte ce'mĭ spuneaĭ acum vre-o doĭ anĭ? «Nu da pe Mişu de lîngă noĭ că-l perdem»... Uite ce poamă e Mişu tăŭ... Ca mîine o să-l văz la Văcăreştĭ!...

Şi zicînd aşa, arendaşul pleca înfuriat. Iar inima Caliopeĭ se rupea, sîngera de grija «băiatuluĭ». Nu era noapte de la Dumnezeŭ să nu-l viseze răŭ. Iar chipul luĭ Mihalis nu-ĭ maĭ eşia din minte.

Une-orĭ căuta să se îmbărbăteze:

— Tînăr!... Aşa sînt toţĭ...

Îşĭ aducea însă aminte unele cuvinte deale luĭ Mişu, întristarea care-l învăluia ca un nor în timpul din urmă şi atuncĭ ofta, desnădăjduită, cu sufletul sfîşiat de o durere ascunsă.

— De-atuncĭ, de-atuncĭ plănuia el asta!..

Ce? Ce plănuia?..! Nicĭ ea nu ştia.

Maĭ la urmă perdu orĭ-ce nădejde de a maĭ vedea pe Mişu. Şi atuncĭ o mînie mare o muşca de inimă şi femeia se răsvrătia împotriva luĭ Iani.

— Du-te omule la Bucureştĭ şi dă de ştire la poliţie!

Dar Livaridi avea atuncĭ un surîs plin de o amară batjocură:

— Să mă fac de rîs, haĭ?... Lasă-l că vine el cînd va isprăvi baniĭ.

— Ce să maĭ vie?... Cînd să vie?.. Mişu nostru s'a nenorocit.

— Singur şĭ-a făcut'o.

Se ţinea bine arendaşul. Nicĭ umbră de părere de răŭ nu citea Caliopi pe faţa luĭ. Şi tocmaĭ această purtare a luĭ o nenorocia. Dar cînd se afla pe cîmp, singur, Iani Livaridi simţia cum îl strînge ceva de inimă, la gîndul că i s'ar fi putut pierde odorul. Dar ce putea face?... Să se ducă în Bucureştĭ şi să dea de ştire la poliţie?... Dar dacă Mişu al luĭ va fi benchetuind fără nicĭ o grijă?

... Nu!... Va veni el!

Arendaşul era încredinţat că va veni.

Şi, într'una din zile, în locul luĭ Mişu sosi

o scrisoare de la el. Arendaşul rupse repede plicul, chinuit de o teamă: vre-o poliţă de plată. Răsuflâ uşurat cînd văzu că nu e nimic în scrisoare. Dar cum îşĭ aruncâ ochiĭ sus, strînse scrisoarea în mîna dreaptă şi o băgâ pînă sub ochiĭ Caliopiĭ.

— E la Paris!... Hoţul!

— Cum? Cine?

— Fecioru'-tăŭ!

— Mişu?

— Da!

— La Paris! — şopti înmărmurită femeia şi-şĭ făcu cruce.

Iar arendaşul se răsti la ea:

— Văzuşĭ ce face Mişu tăŭ?... Eĭ, acum cu ce vine îndărăt?

Femeia răsări de odată şi-ĭ strigâ plină de obidă:

— Ţi-o fi în gînd să-l laşĭ pe-acolo acum?

— Da! Acolo să rămîie! Să moară ca un cîine! Eŭ nu-ĭ trimit nicĭ cincĭ banĭ!... Auzĭ d-ta!...

— Îĭ trimit eŭ!

— Trimite-ĭ, dar atuncĭ să te ducĭ şi tu după el! Să vă ducețĭ, să plecaţĭ amîndoĭ... M'aţĭ sărăcit!

Şi, trîntind uşa după el, arendaşul plecâ, negru de mînie, pe cîmp...

Nu vedea înnaintea ochilor... Se abătu pe la semănătorĭ şi i-se păru că seamănă prea des. Le spuse să semene maĭ rar. Dar după cîtva timp, mergînd aşa în urma lor, văzu că oamenii svîrliaŭ prea rar. Se duse înnaintea lor:

— Mă!... Semănătorĭ sînteţĭ voĭ?... Tu, ăla de colo: aşa se ţine semănătoarea pe umăr? Nu vezĭ că-ţĭ cade grîul din ea?.. Şi, aşa se seamănă grîul!.. Prea rar, prea rar! Uite-aşa se svîrle grîul!... Două-treĭ boabe într'o urmă de boŭ!..

Şi arendaşul băgâ mîna dreaptă în semănătoarea unuĭ om de lîngă el. Dar cînd svîrli, grîul căzu foarte nepotrivit.

— Haĭ, semănaţĭ înnainte!...

Pe sub seară se întoarse acasă, flămînd.

Nu mîncase, de necaz, la amiazĭ în ziua aceea...

În cele din urmă văzu că tot maĭ scump e un băiat decît cîteva sute de leĭ. Dar o îndoială îl chinuia mereŭ: «Bine! Să-ĭ trimiată banĭ de drum! Dar dacă va cheltui

banii şi nu va veni!? Să-ĭ trimeată alţii?.. Şi dacă-ĭ va cheltui şi pe aceia» ?...

Trebuia multă băgare de seamă.

— Tu ce zicĭ, Caliopi?

— Eŭ zic să-ĭ trimiţĭ banĭ cît de curînd. Cum e pe-acolo, singur, amărît, ruşinat de prostia făcută, văzînd că nu-ĭ maĭ vin baniĭ, ferească Dumnezeŭ!...

Arendaşul îşĭ puse capu'n palme şi se gîndi, se gîndi mult...

Ar fi fost bine să se ducă el la Paris. Într'o bună dimineaţă ar bate binişor la uşa luĭ Mişu... Ce ochĭ ar face el cînd l-ar vedea!...

Dar asta nu se poate. Drumul luĭ ar fi încă o cheltuială... Şi-apoĭ nu ştie franţuzeşte...

Şi grîul?... Cine să-ĭ semene grîul, dacă el se va plimba pe la Paris?...

Îĭ trebuia alt-ceva, o minciună, o cursă în care să cază lesne băiatul luĭ... Dar ce?...

După multă gîndire, se opri în faţa femeeĭ luĭ:

— Am găsit.

— Eĭ, ce?...

— Îţĭ cunoştĭ tu pe Mişu?

— Da!

— Eĭ, ghicĭ cum ar fi el maĭ lesne de adus în ţară!

— ?

— Ghicĭ!

— De!... Ştiŭ eŭ?!

— Nu-l cunoştĭ... Nu-l cunoştĭ. Numaĭ eŭ îl cunosc, îl pătrund... Ha!... L'am prins!... Il ţiŭ bine. Il ţiŭ...

Incepu să se plimbe neastîmpărat în sus şi 'n jos.

— Dar va trebui să mă repez pînă la Bucureştĭ pentru asta. Pe aicĭ, prin prejur ne cunoaşte lumea...

Caliopi se uita la el nedumerită... Adecă ce trebuia atîta bătae de cap?... Să-ĭ trimeată baniĭ de drum şi pace bună.

— Dar spune-mĭ omule şi mie ce vreĭ să facĭ?

— Ce?.. A! E maĭ şiret Iani ca Mişu *tăŭ!* Iĭ trimit banĭ de drum şi-ĭ daŭ o telegramă din partea ta: «Iani mort subit. Vino cu cel dintîiŭ tren. Caliopi»... Inţelegĭ?

— Nu!

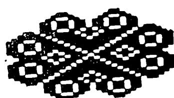
— Eştĭ proastă!... Va veni cu trenul

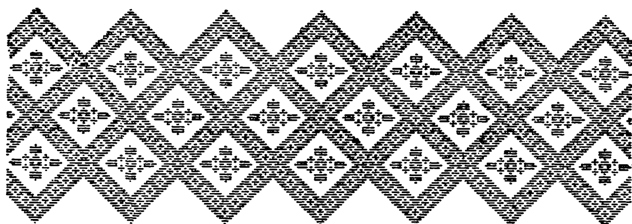
Fulger... *la moştenire!* Acum înţelegĭ?... Ha-ha-ha!...

Ce crud, ce falş, ce hain era acest rîs al arendaşuluĭ!...

. . . .

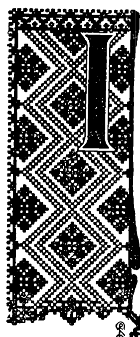
Dar planul luĭ fu bun: la o săptămînă de zile după aceasta, Mişu era la Vultureasca...

XIV.

PIERZANIE

Iar într'o zi de sărbătoare Marioara veni de la horă mult maĭ de vreme ca de obiceiŭ şi Gherghina se uitâ mirată la ea, întrebînd-o din ochĭ:

— Dar ce-ĭ cu tine, fata mea?

— Mamă, mĭ-e frig şi mă cam doare capul.

Atît spuse fata. Atît. Dar femeia luĭ Crivăţ înţelese că fata eĭ trebuie să fie bolnavă de-a binele de-ĭ spune ea aşa. Cînd i s'a maĭ plîns Marioara pînă acum de o durere de cap?!

Şi de odată, fulgerător de repede, îĭ răsăriră în minte semnele ce le avea neîncetat de la o vreme: visa în fiecare noapte vise

urîte şi i se bătea mereŭ ochiul drept. Acum, cînd fata i-se întoarse bolnavă de la horă, tîlmăcirea acestor semne nu era grea.

— O maĭ veni vre-un necaz pe capul nostru! — îşĭ zise ea în gînd şi oftâ încetinel. Ajutâ feteĭ să se desbrace de hainele de sărbătoare şi-ĭ pregăti aşternutul:

— Culcă-te niţel, puica mameĭ, că-ţĭ trece. Fata se culcâ şi trase ţolul pe ochĭ. Iar Gherghina se aşezâ cu băgare de seamă pe marginea patuluĭ, întoarsă spre ea, cu inima sărită de frică:

— Dar asta ce-o maĭ fi, Doamne?

Şi într'un tîrziŭ păru că se desmeticeşte, se sculâ repede, luâ o cofă de pe laviţa din tindă şi porni la fîntînă să aducă apă neîncepută. In cale se întîlni cu două femeĭ care se uitaŭ la ea mirate, par'c'ar fi vrut să-şĭ spue: «uite, Gherghina luĭ Crivăţ, cu cogeamite fată mare şi aduce ea apă»! Femeia le dădu bună-vremea, se făcu însă că nu le vede mirarea şi trecu maĭ departe, zorită.

Cum văzu apa acasă, luâ din ea o ulcică, sfîrîi în ulcică treĭ tăciunĭ şi dădu feteĭ să soarbă de treĭ orĭ din ea. Apoĭ o frecâ pe

frunte, pe tîmple, pe la încheieturile mîĭnilor şi o răcori niţel pe obrajĭ. Eşi în prag cu apa descîntată şi chemâ cîĭnele.

— Griveiŭ ! Na, na, Griveiŭ !

Cînele veni pînă aproape de ea, bucurîndu-se din coadă şi femeia svîrli pe el apa din ulcică. Dar Griveiŭ nu se scuturâ de loc şi femeia aruncâ necăjită cu un reteveiŭ după el :

— Jarla draculuĭ !

Cînele fugi ce fugi şi se opri în loc, întorcîndu-se şi uitîndu-se la ea cu nişte ochĭ care cereaŭ iertare. Cînd se uita femeia la el, Griveiŭ pleca ochiĭ 'n jos şi sta aşa smerit pînă simţia că Gherghina nu se maĭ uită la el. Atuncĭ îşĭ ridica binişor capul în sus şi îşĭ pironia ochiĭ pe ea, par'c'ar fi vrut s'o întrebe : «ce răŭ am făcut» ?...

Dar femeia avu un fier roşu prin inimă : nu s'a scuturat cînele, nu se face bine Marioara.

Pe înserate veni şi Crivăţ, se apropiè de fată şi-ĭ ridicâ ţolul de pe ochĭ :

— Da' ce-ĭ, taică ?

Marioara deschise ochiĭ, se uitâ la el cu o privire turbure şi-ĭ şopti :

— Mĭ-e răŭ!

Femeia îl apucâ de mînă şi-l trase la o parte:

— Ci las'o în pace, măĭ creştine!

Stăteaŭ amîndoĭ în picioare, lîngă patul eĭ, uitîndu-se în pămînt, neştiind ce să-şĭ spue. Candela de la icoană ardea în pîlpîirĭ triste...

Şi, într'un tîrziŭ, omul spuse:

— Să chemĭ mîine pe Iordăchioaia să-ĭ descînte!

A doua zi Marioareĭ îĭ era şi maĭ răŭ. O durea capul de-ĭ venia să ţipe. Par'c'ar fi avut un cuĭŭ înfipt în frunte şi unul în ceafă. Şi mama eĭ se învîrtia pe lîngă patul eĭ, îĭ pipăia fruntea ferbinte şi obrajiĭ aprinşĭ şi ofta pe ascuns. Apoĭ îşĭ înnodâ ciumberul sub bărbie şi porni repede la Iordăchioaia.

Aceasta veni, se uitâ la fată, îĭ puse mîna pe frunte, o pipăi la piept şi stătu cîte-va clipe pe gîndurĭ. Apoĭ zise:

— Să-ĭ descînte baba de «soare sec».

— Descîntă-ĭ, mamă Iordăchioaio, de ce ştiĭ d-ta. Numaĭ să mĭ-o puĭ iar pe picioare, că nu ţi-oĭ rămîne nicĭ eŭ datoare.

— Aĭ meiŭ?

— N'am!

— Du-te şi caută unde-va, măcar numaĭ un pumn.

Femeia porni repede şi luâ casele la rînd. Abia la nevasta luĭ Năstrapă găsi ca vre-o doĭ pumnĭ pe fundul uneĭ trăistuţe şi veni cu el într'o fugă pînă acasă.

Sprijinită de cele două femeĭ, Marioara eşi în bătătură, se aşezâ cu faţa 'n jos, cu capu 'n spre răsărit, cu braţele întinse în lăturĭ, iar baba presărâ meiŭ împrejurul eĭ şi-ĭ descîntâ.

Dar zilele treceaŭ şi fata luĭ Crivăţ nu se făcea bine. Bolia cît e ziulica şi nu lua nimic în gură. La o săptămînă n'o maĭ cunoşteaĭ. Ochiĭ i se sgăuriseră şi faţa i se supsese de tot, iar braţele care se ghiciaŭ în mînecile cămăşiĭ albe de pînză, plutiaŭ, atîrnaŭ pe ţol, uşoare ca două aripĭ.

Veniaŭ acum vecine, se apropiaŭ de patul eĭ, călcînd numaĭ în vîrful degetelor şi se uitaŭ la ea, clătinînd din cap, cu cîte-o mînă la gură. Şi într'o zi una din ele se îndreptâ spre femeia luĭ Crivăţ:

— Nu i-aĭ dat şi argint viŭ, fa Gherghino, să vezĭ cum i-o maĭ fi.

— De! Cine să i-l dea.

— Baba Ispăsoaia din Căldăruşa. E meşteră nevoe mare.

Şi a doua zi Crivăţ înhămâ caiĭ la căruţă şi se repezi la Căldăruşa. Dar baba ţinea morţiş că ea dă argintul viŭ numaĭ din spre ziuă şi pentru aceasta trebuia să mîĭe fata o noapte la ea. În cele din urmă se lăsâ înduplecată şi veni.

Ridicară pe Marioara din pat şi-o aşezară pe un scăunel. Sub scăunel era o mătură, pe mătură o seceră, lîngă ea un dumicat de pîĭne şi un pahar de apă. Baba puse argintul viŭ în lingură şi-l dete feteĭ pe gît, apoĭ îĭ băgâ în gură dumicatul de pîĭne şi îĭ dădu să bea apă din pahar. Dar nicĭ cu argintul viŭ nu se făcu bine fata luĭ Crivăţ. Deşchidea ochiĭ marĭ şi-ĭ purta prin toată casa o clipă două, apoĭ îĭ închidea binişor, îngropîndu-le luminile sub catifeaua gingaşă a genelor lungĭ. Une-orĭ o durea trupul de atîta zăcere şi se ridica în sus cu ajutorul mameĭ eĭ, care îĭ punea perne de jur împrejur spre a se putea sprijini

maĭ bine. Dar pernele umplute cu pae i se păreaŭ prea tarĭ, par'că-ĭ intraŭ în carne şi fata cerea să i-se ia şi se lăsa iar plavie.

Şi zilele treceaŭ grele căcĭ durerea atîrnă plumb de aripele clipelor.

Cum sta aşa cu ochiĭ închişĭ, i-se părea une-orĭ că din tavan se desprindea *ceva* rotund care se învîrtia, se învîrtia şi creştea cît o minge, cît o ghiulea, cît o piatră de moară şi se cobora în jos, învîrtindu-se, lăsîndu-i-se pe piept, strivind-o. Atuncĭ deschidea ochiĭ şi vedenia peria. Dar cum îĭ închidea, acel *ceva* rotund pornia iar să se învîrtească şi să se coboare spre ea şi toată casa se învîrtia, prinsă într'un vîrtej groaznic.

Treĭ săptămînĭ trecură, treĭ săptămînĭ lungĭ, amare de durere.

Dar într'o zi o lumină mare înveseli casa luĭ Crivăţ. Fata strigâ pe Gherghina lîngă ea:

— Mamă, ştiĭ ce aş mînca eŭ acum?

— Ce, guriţa mameĭ?

— O ciorbă acră de pasăre, dreasă cu un oŭ.

Femeia luĭ Crivăţ doar că nu lăcrăma de bucurie.

— Îţĭ face maica, puico! Îţĭ face maica numaĭdecît.

Şi repede ieşi în bătătură şi prinse o găină moţată.

Dar cînd ciorba fu gata, fata dormia şi femeeĭ îĭ fu milă s'o scoale. Aşteptâ pînă deschise ochiĭ şi atuncĭ se plecâ aproape de ea şi-îĭ spuse:

— Ţi-a făcut maica ciorbă, Marioaro. Mănîncĭ ?

Fata stătu cîteva clipe fără să răspundă: părea că nu înţelege. Apoĭ dădu din cap în semn că vrea. Dar după vre-o treĭ linguri nu maĭ putu mînca:

— Ia-o, mamă, de-aicĭ, că m'am săturat.

Femeia se 'ntristâ de-odată şi o rugâ să ia şi puţină carne:

— Numaĭ o aripioară, fata mameĭ!

Marioara îĭ făcu pe voe, dar carnea nu maĭ avea gustul eĭ de altă dată: i-se părea săpun în gură.

Se lăsâ încet-încet pe pernă şi închise ochiĭ. Iar ochiĭ Gherghineĭ se umplură de o desnădejde amară şi se uitară în pămînt. Şi într'o bună zi doctorul plăşiĭ se abătu

şi pe la Vultureasca şi Crivăţ se repezi la primărie şi-l rugâ să vie să-ĭ vază fata.

Doctorul veni. Era un om de mijloc, cu o faţă rotundă, rumenă, cu nişte ochĭ căpruĭ, cu părul dat în sus şi retezat drept ca o perie. Vorbia repede-repede şi se uita din cînd în cînd la cias ca un om care se teme să nu întîrzie prea mult într'un loc.

Se apropie de patul în care zăcea fata şi o întrebă:

— Eĭ, ce-ĭ fată mare, ce-ĭ?

Apoĭ către mama eĭ:

— De cînd e bolnavă?

— De, Domnule!... Duminică ce vine sînt patru săptămînĭ.

— Tuşeşte?

— Nu!

Doctorul luă o mînă de-a feteĭ în mîna luĭ dreaptă şi scoase cu stînga ceasul din buzunar. Înumără în gînd bătăile sîngeluĭ o minută.

— Mda! — făcu el apoĭ... Apoĭ uite ce e, femee: fata d-tale trebue dusă la spital. Aicĭ...

Şi se opri.

Dar femeia crezu că doctorul vrea să i-o ia cu sila şi răspunse plină de obidă:

— N'o daŭ, domnule, n'o daŭ!

— Faceţĭ cum vreţĭ. Eŭ vă spun aşa.

Şi doctorul plecâ. Iar Crivăţ se uitâ la femeia luĭ, privirile lor se întîlniră pline de desnădejde şi cuvintele se înnecară în gît...

Dădea acum în spre primăvară. Une-orĭ pătrundea pe fereastră lumina veselă de soare care se resfrîngea în oglindă şi de acolo venea de juca pe un perete din faţa Marioareĭ. Din vălmăşagul minţiĭ eĭ înfierbîntată de boală, un gînd îĭ răsăria feteĭ lămurit: «Ce-o fi făcînd Neculaĭ? O fi ştiind el de boala eĭ?» Şi acest gînd o ducea maĭ departe, o fura cum ne fură o apă repede în spre adînc. Se vedea moartă în închipuirea eĭ şi Neculaĭ nu ştia. Intr'o bună zi vestea morţiĭ eĭ îĭ va sosi la cazarmă. Îĭ vor scrie saŭ aĭ luĭ, saŭ Stoica Năvodaru: «află că pe Marioara am băgat'o în pămînt»... Maĭ bine ar fi de nu i-ar scrie nimenĭ. Cînd ar veni vre-o dată cîte-va zile în Vultureasca, va afla el... Şi atuncĭ ea va fi de mult sub pămînt... Dar

să ştie el, Culaĭ, că ea s'a gîndit la el pînă 'şi-a dat sufletul... Şi cînd se gîndia aşa, fata îşĭ trăgea ţolul pe ochĭ, să n'o vază mama eĭ că plînge.

Ci într'o zi Marioara luĭ Crivăţ îşĭ pironi ochiĭ într'un loc — după sobă — păru că ascultă cu întreaga eĭ fiinţă slabă şi strigâ încet pe Gherghina:

— Mamă!... Mamă!

Femeia veni repede, se plecâ aproape de ea:

— Ce-ĭ, mamă?

— Uite, mamă, uite!

— Unde, draga mameĭ?

— După sobă!

Gherghina se uitâ unde-ĭ arăta fata spre a-ĭ face pe voe, dar nu văzu nimic. Fata eĭ aiurea. Îĭ puse mîna pe frunte, o mîngăiè pe obrajĭ, îĭ aşeză maĭ bine ţolul pe sub trup. Iar Marioara îşĭ pironi încă odată ochiĭ după sobă şi iar ascultâ, ascultâ mult, cu băgare de seamă. Apoĭ şopti încet:

— Vinerĭ, mamă! — Auzĭ: Vinerĭ!

Apoĭ închise ochiĭ şi păru că doarme. Iar mama eĭ eşi repede în tindă şi deacolo'n pragul caselor, unde o podidiră

lacrămile. Îşĭ ascunse faţa în amîndouă mîinele şi plînse, plînse mult, rezemată de uşorul uşeĭ...

Eŭ nu cred să fi dat Dumnezeŭ un maĭ mare dar omuluĭ de cît darul plînsuluĭ. Căcĭ după cum văzduhul zilelor de vară se încarcă une-orĭ şi pare greŭ, aşa se'ncarcă sufletul omenesc de durere. Şi de-odată isvorăsc lacrămile şi curg întîĭ în două şirurĭ calde pe obrajĭ, apoĭ încep a picura repezĭ un strop după altul, şi tot trupul se sguduie în sbuciumul lor de a isvorî tot maĭ multe şi tot mai multe.

Şi, după cum văzduhul se primineşte şi se înseninează după o ploaie repede, aşa se primineşte şi sufletul nostru şi se înseninează pentru a putea primi altă durere.

Aicĭ e marele secret pentru ce sufletul omenesc nu se frînge sub loviturile valurilor năpraznice ale vieţeĭ...

Aşa maĭ putea trăi de azĭ pe mîine femeia luĭ Crivăţ. Cuvintele feteĭ îĭ răsunaŭ în auz, învăluite într'o taină groaznică.

«Vinerĭ, mamă, Vinerĭ!»... Ce-o fi vrut să spue, Doamne? — se întreba sfîşiată de o durere haină.

Ci Marioara nu 'şi maĭ putea limpezi gîndurile din aiurare. Într'o Marţĭ, pe sub seară, Gherghina o văzu cum răsare din somn şi cum îşĭ mişcă neîncetat buzele par'c'ar fi vrut să svîrle ceva de pe ele.

Întuneca din sprîncene şi răsăria mereŭ:

— Mamă, ninge, mamă!

I-se părea că dintr'un pom bătrîn, uriaş, ningea, viscolea floare albă-albă care o isbia în ochĭ, îĭ intra în gură, o troenia, o înăbuşia... In cele din urmă fata păru a găsi o legătură între acest viscol de floare şi o amintire ce rătăcia în sufletul eĭ.

Deschise ochiĭ şi murmură:

— Cireşul!... S'a scuturat de floare!

Iar mama eĭ îĭ răspunse, cu lacrămile în ochĭ:

— S'a scuturat, maică. Da'nfloreşte el iarăşĭ!

Şi femeeĭ i-se făcu de-odată frică. Se repezi la o vecină şi o rugâ să vie să stea cu ea pînă s'o 'ntoarce Crivăţ.

Lumina scădea afară şi Gherghina aprinse candela la icoană. O linişte mare plutia în casă, o linişte deosebită.

«Vinerĭ, mamă, Vinerĭ!» ...Ah! Cuvin-

tele acestea se'nfipseseră în mintea eĭ şi o chinuiaŭ mereŭ...

In noaptea aceea nicĭ ea, nicĭ Crivăţ nu închiseră ochiĭ. Iar zilele următoare omul nu maĭ plecâ de acasă.

Şi ziua de Vinerĭ sosi.

Pe la prînzul cel mic cîte-va pete de lumină veselă tremurară pe un părete şi pieriră repede. Era o răsfrîngere de raze din cine ştie ce luciŭ ascuns şi trecător, un joc de lumină pe care am văzut'o cu toţiĭ şi după care ţăraniĭ din partea loculuĭ aleargă să-l prindă 'n căciulă şi să-l puie în cap, în credinţa că e «putere dumnezeiască».

Dar în ziua aceea sufletele lor tremurînd în para aceluiaş gînd groaznic, văzură în acest tremur de lumină un semn, o prevestire.

— Aĭ văzut? — întrebă femeea.

— Da! — răspunse Crivăţ şi faţa i-se întunecă şi maĭ mult.

In acest timp veniră vre-o două vecine şi una din ele se apropiè de patul Marioareĭ şi se uitâ la fată. Apoĭ, repede se întoarse către Gherghina, galbenă la faţă:

— Lumînarea!.. Unde-ĭ lumînarea!.. Stațĭ ca nişte proştĭ lîngă ea!

Omul sări la icoană şi luâ lumînarea de pe un mînunchiŭ de busuioc. Iar femeia luĭ nu se maĭ putu ţine şi începu a plînge cu hohote.

— Şşt! Şşt!... Tacĭ!... N'o chinui!

O vecină o luâ de sub umerĭ şi o dădu afară.

Dar ea se întoarse vijelioasă ca o leoaică, se apropiè de fata eĭ, îĭ luă în dreapta mîna eĭ dreaptă, cu lumînare cu tot şi rămase stîlp de piatră la căpătîiul feteĭ.

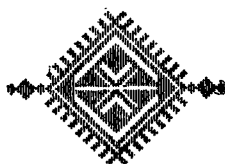
Feţele stăteaŭ întunecate, fălcile încleştate, ochiĭ împăenjenițĭ de lacrămĭ. Dar nicĭ un sgomot, nicĭ un sgomot nu turbura acel sfîrşit de viaţă.

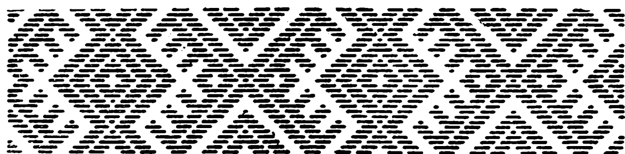
Fata îşĭ dădu de cîte-va orĭ ochiĭ peste cap, răsuflâ greŭ şi flacăra tainică a vieţiĭ se stinse.

— A iertat'o Dumnezeŭ! şopti o vecină.

Femeia luĭ Crivăţ nu maĭ vedea prin perdeaua de lacrămĭ. Lumina făclieĭ se răsfrîngea în stropiĭ eĭ de lacrămĭ şi'ĭ înşela

vederile. Iar cînd îşĭ şterse cu podul palmeĭ lacrămile din ochĭ şi se uitâ încă odată bine la fata eĭ, o văzu liniştită, înmărmurită frumoasă şi senină ca un chip de înger...

XV.

OGORUL STRĂMOŞESC

Duminica Rusaliilor.

Neculaĭ Pleşea venia în permisie la Vultureasca : i-se dăduse voie pe cincĭ zile să-şĭ vadă părinţiĭ. La gara Sălcuţeĭ se coborîse din tren şi o luase pe jos, alegînd drumeacurile şi potecile ce tăiaŭ maĭ de-a dreptul spre satul luĭ. Mergea repede ca omul dedat cu drumul. De jur împrejurul luĭ se întindea nemărginită marea semănăturilor verzĭ. Porumburile eraŭ pe alocurĭ prăşite a doua oară, rapiţa auria în strălucirea soareluĭ, grîul băgase spic. O linişte mare, o linişte de sărbătoare plutia în tot cuprinsul, dar în liniştea aceea viaţa tainică a semănăturilor nu înceta nicĭ o clipă.

«Flotilaşul» nostru mergea repede, vesel, respirînd adînc aerul înviorător al cîmpuluĭ. Nu scrisese nimic, nicĭ părinţilor, nicĭ luĭ Stoica Năvodaru. Se vor pomeni odată cu el în sat. Ce bucurie!...

La o fîntînă, în mijlocul cîmpuluĭ, se opri. Bău apă şi se odihni niţel. O ciocîrlie porni chiar de lîngă el şi se ridicâ ciripitoare în văzduh. El o urmări cu ochiĭ pînă se înecâ în albastrul înălţimilor şi i-se părea că ciocîrlia aceea numaĭ pentru el cînta.

Porni iar. Mergea repede, dar drumul i se părea lung.

Ar fi vrut să ajungă în sat pînă nu se strîng flăcăiĭ şi fetele la horă, ar fi vrut să nu-l bage nimenĭ de seamă cînd va trece pe uliţă. Să nu-l vază nimenĭ. Nicĭ aĭ luĭ, nicĭ Marioara, nicĭ Stoica Năvodaru. În oborul lor va intra binişor — de se va putea fără să-l simţă cîinele— se va apropia de uşă, va rupe o crenguţă de pelin — azĭ sînt Rusaliile — şi va intra în tindă:

— Bucuroşĭ de oaspeţĭ?

Maĭ pe seară, cînd vor fi venit toţĭ flăcăiĭ şi toate fetele, se va duce la horă. Şi cînd nicĭ nu se va gîndi Marioara, el să

se prinză în dreapta eĭ şi ea să se uite la el cu ochiĭ lucind de bucurie şi să-l întrebe, uluită:

— Da' cînd aĭ venit?

Şi vor sări apoĭ toţĭ flăcăiĭ în jurul luĭ, cu Stoica Năvodaru în frunte şi se va strica hora cîte-va clipe din pricina luĭ şi îl vor arăta toţĭ din ochĭ: «a venit flăcăul luĭ Pleşea, şaloparul!»

În gîndurile acestea se apropia de Vultureasca.

La capul satuluĭ stătu niţel pe gîndurĭ: să se ducă pe uliţă, orĭ s'o ia pe sub mal! Pe sub mal n'ar fi fost băgat în seamă. Dar te pomeneştĭ că tot i-ar eşi cine-va în cale şi atuncĭ?.... «Flăcăul luĭ Pleşea vine pe sub mal, ca un hoţ, ca un om ruşinat, ocoleşte lumea... De ce!..» Nu! Maĭ bine pe uliţă, prin mijlocul satuluĭ, în văzul lumeĭ.

Trecu pe uliţă drept, voinic, cu şapca pe sprînceana dreaptă. Cît-va timp nu zări pe nimenĭ nicĭ pe uliţă, nicĭ prin oboare. Dar cînd se apropiè de casa luĭ Crivăţ, femeia acestuia tocmaĭ eşia de la o vecină şi venia spre casa eĭ. La vramiţă se opri, puse mîna streaşină la ochĭ şi se uitâ spre el.

— M'a cunoscut! îşĭ zise 'n gînd flăcăul. Ce face ?... Îl aşteaptă să ajungă pînă la ea ?.. Nu !.. Intră grăbită înnăuntru...

— Se duce să spue Marioareĭ! se gîndi flăcăul, cu necaz pe femeia luĭ Crivăţ. Cel puţin dacă l-a văzut, să fi stat acolo, la vramiţă, pînă venia şi el. Ar fi rugat-o să nu spue Marioareĭ nimic...

— N'am avut noroc! — îşĭ zise el trecînd repede pe lîngă casa luĭ Crivăţ...

Cînd ajunse la vramiţa oboruluĭ părintesc, luâ cînjăul ce o închidea şi se strecurâ înnăuntru. Cîinele îl simţi însă şi se repezi spre el. Flăcăul îĭ fluerâ, cercâ să-l îmbuneze, dar nu fu chip. Lupu îl lătra ca pe-un străin. Şi cînd se apropiè bine de casă, mama luĭ eşi repede în prag să vază de ce se tot dă cîinele. Neculaĭ merse repede spre ea, îĭ luâ mîna şi i-o sărutâ:

— Bine te-am găsit, mamă!

Iar Smaranda se uita la el cu ochĭ miraţĭ, umezĭ de bucurie.

— Culăiaş!... Culăiaş!... Bine-aĭ venit, maică.

În acest timp Misăilă eşise şi el din casă şi venia la flăcăŭ cu mîna întinsă:

— Aĭ venit, băete?

Întreba aşa par'că s'ar fi aşteptat să-ĭ vie feciorul.

. . . .

Pe sub seară Neculaĭ porni la horă. In drum se întîlni cu doĭ flăcăĭ carĭ îl întovărăşiră pînă la cîrciuma luĭ Năstrapă. Lăutarul zicea hora dreaptă. Flăcăul se opri în marginea horiĭ şi-şĭ plimbâ privirea pe fetele din joc.

Marioara nu era printre ele... Ce să facă! Să se prinză?... Nu! Stoica Năvodaru îl zări şi veni repede la el:

— Haĭ noroc, frate Culaĭ!

— Noroc, frate Stoico!

Şi hora se opri, se sparse. Flăcăiĭ se îngrămădiseră în jurul luĭ Pleşea.

Apoĭ jocul porni iarăşĭ. Dar Neculaĭ nu juca. Sta cu Năvodaru la o parte şi se uita la lume.

Iar într'un tîrziŭ, văzînd că nu maĭ vine fata luĭ Crivăţ, întrebă:

— Dar Marioara nu-ĭ acasă azĭ?

Cellat se întunecâ la faţă şi răspunse, uitîndu-se în altă parte.

— Nu! S'a dus...

— Unde? Departe?

— Tare departe!

Pleşea nu înţelegea.

— Unde?

— Pe lumea cealaltă.

— Ce?... Cum?... A murit!

— De astă-primăvară.

Cellalt însă i-se uitâ în ochĭ şi-l strînse de braţ:

— A murit?

— A murit, măĭ frate!...

Neculaĭ Pleşea primi o lovitură de maĭŭ drept în moalele capuluĭ. Stătea cu ochiĭ'n jos, sdrobit...

Şi'ntr'un tîrziŭ îşĭ pironi privirea în ochiĭ luĭ Stoica:

— Frate de cruce mĭ-eştĭ tu?... Frate?... Cîĭne eştĭ!... De ce nu mĭ-aĭ dat de ştire?

Se ridicâ apoĭ de pe scaun şi porni acasă...

Acum n'avea la ce maĭ sta în Vultureasca. Trebuia să plece, să plece departe pe un drum lung...

Smaranda îl văzu intrînd întunecat în casă şi înţelese că flăcăul eĭ aflase de moartea Marioareĭ. Nu îndrăznia să-ĭ spue

nimic, ci se uita la el, cu o privire umilită, smerită...

Şi cînd flăcăul îşĭ strîngea legăturica de drum, ea păru că înţelege ce are el de gînd să facă şi îndrăzni să-l întrebe:

— Dar ce facĭ, maĭcă?

Şi era atîta smerenie în întrebarea eĭ, atîta rugăciune caldă în ochiĭ eĭ, atîta teamă de a nu'l scăpa, în cît flăcăul nu putu răspunde deocamdată. Se uita la ea şi simţia cum îl înfioară caldul isvor al lacrămilor şi vedea bine că de nu va pleca acum, pe loc, încleştînd din fălcĭ, în clipa următoare nu va maĭ putea pleca.

Şi nu plecâ.

Lăsâ legăturica pe marginea patuluĭ şi îşĭ puse mîinile la ochĭ:

— Maică, măiculiţă... Marioara...

Stejarul mîndru fusese frînt de furtună...

... Şase anĭ trecuseră de la moartea Marioareĭ. Iani Livaridi era acum în Bucureştĭ, unde învîrtea afacerĭ marĭ; Mişu se cuminţise, se făcuse advocat şi se amestecase în politică. Iar Ilie Măcieş se întorsese la Vultureasca luĭ... Stoica se în-

surase... Neculaĭ Pleşea se liberase din armată acum doĭ anĭ...

În ziua aceea de primăvară boierul Măcieş încălecâ de dimineaţă şi porni la cîmp să vază cum merge semănatul orzuluĭ.

Cu moartea Marioareĭ se stinse cea din urmă pîlpîire de nădejde în sufletul luĭ. Primise lovitura cu supunere, cu smerenie. Eraŭ alţiĭ maĭ crud isbiţĭ ca el şi nu cîrtiaŭ, munciaŭ maĭ departe, ştergîndu-şĭ repede pe furiş cîte-o lacrămă, între două brazde de coasă saŭ la întorsul pluguluĭ la capul loculuĭ.

Era acum în mijlocul neamuluĭ din care simţia că face parte, a neamuluĭ aceluia tare la suflet, care muncia necontenit ogorul strămoşesc.

Şi-ĭ era maĭ dragă acuma Vultureasca luĭ, par'că din fie-care palmă de pămînt îĭ răsuna urarea de bună-venire în ogorul strămoşesc. De fie-care clin de loc îl lega cîte o amintire. În cutare parte creştea maĭ de mult trifoiŭ în patru foĭ, în altă parte se făcea odată vulpoiŭ mare din care el rupea cîte-un spic de şi-l punea la pălărie. De mult, tare de mult...

De departe i se arătară semănătoriĭ înşiraţĭ pe ogoare. Veniaŭ, cu faţa către soare, svîrlind cu dreapta sămînţa bălaie de orz. Pe sus cîntaŭ ciocîrliĭ nebunatece. Miros de pămînt reavăn, de curînd întors de plugurĭ, plutia pe cîmp. Maĭ departe se vedeaŭ ridicîndu-se aburĭ uşorĭ carĭ rătăciaŭ pe locurĭ ca o scamă subţire, albăstrie.

El se apropia, se apropia, ajunse.

Linia de semănătorĭ se opri o clipă-două, apoĭ iar porni. Mîna dreaptă intra, se umplea în semănătoarea atîrnată de gît, braţul drept se întindea, arcuia frumos, şi din mînă picuraŭ pe pămînt boabele de orz bălan, ca nişte mărgele.

Boierul merse multă vreme în urma lor. Eraŭ acolo şi Dinu Crivăţ şi Neculaĭ Pleşea şi Stoica Năvodaru...

La prînzul cel mic oameniĭ răsuflară pe postaţă, îmbucară cîte-ceva şi porniră iarăşĭ.

Cînd fu aproape de nămiezĭ, femeile începură să vie cu de mîncare la bărbaţĭ. Nevasta luĭ Stoica Năvodaru venise cu un băeţaş de vre-o treĭ anişorĭ, un drăcuşor bălan şi nebunatec.

Nămiezea sosi.

Neculaĭ Pleşea isprăvi repede de mîncat şi se duse lîngă Năvodaru. Îĭ luâ copilul în braţe, îl ridicâ sus, îl lăsâ repede jos, îl svîrli în sus ca pe o păpuşă şi-l prinse iute, în căderea luĭ spre pămînt. Şi cum se juca aşa cu copilul acela al unuĭ frate de cruce, îĭ veni în gînd chipul Marioareĭ şi se întristâ de-odată... Şi el ar fi avut acum un copilaş aşa, de-ar fi trăit fata luĭ Crivăţ...

Lăsâ copilul jos şi se uitâ în fundul zărilor, ca pentru a cerceta vremea.

Măcieş îl urmărise tot timpul şi văzuse cum i-se înourase faţa cînd se întoarse să nu-l vază oamenii. El înţelesese că rana din sufletul luĭ tot maĭ sîngera încă.

Incercâ să-l abată din gîndurile luĭ triste:

— Ce zicĭ, Pleşeo, ne plouă pînă diseară?

Cel întrebat se întoarse repede, îşĭ ridicâ ochiĭ la cer şi răspunse:

— Dumnezeŭ ştie, boierule!

Răgazul de amiazĭ trecu. Semănătoriĭ se ridicară, îşĭ umplură semănătoarele şi porniră...

Braţele tăiaŭ arcurĭ în văzduh, sămînţa

cura pe ogor, încredinţîndu-ĭ viaţa taĭnică închisă în ea...

Iar boierul se duse la curte. Mîncâ repede şi ieşi în balcon spre a citi gazeta ce-ĭ sosise în ziua aceea.

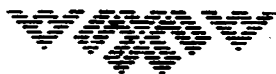
După cît-va timp se întunecă la faţă de odată. Luâ iar de la început şi citi:

«La alegerile parţiale pentru colegiul al doilea de Cameră la Bucureştĭ, guvernul a repurtat o victorie strălucită. A fost ales d. advocat Mişu Livaridi, care a întrunit o majoritate zdrobitoare faţă de candidatul oposiţieĭ!»

Gazeta îĭ căzu pe genuchĭ şi boierul Măcieş rămase pe gîndurĭ...

Iar într'un tîrziŭ murmurâ:

— Da!... Da!.. Neamul Livarizilor... Se ridică...

ERATA

Pag. 5, rîndul 6, în loc de «*non*» să se citească «*n*

Pag. 5, rîndul 8, în loc de «*wich*» să se citească «*wh*

» 5, » 8, » » » «*hade*» » » » «*ha*

Pag. 38, rîndul 6, în loc de «*por-moneul*» să s tească «*port-moneul*».

Pag. 41, rîndul 21, în loc de «*Livardi*» să se cit «*Livaridi*».

Pag. 70, rîndul 14, în loc de «*A luĭ ?*» să se cit «*A luĭ*».

Pag. 92, rîndul 6, în loc de «*piet*» să se citească «*p*

Pag. 125, rîndul 9, în loc de «*uşurinţe*» să se cit «*uşurinţa*».

Pag. 199, rîndul 22, în loc de «*Te-a bătut n ne-sam*» să se citească «*Te-a bătut aşa ne-tam, ne-s*

Pag. 208, rîndul 26, în loc de «*ziua*» să se cit «*Ziua*».

Pag. 241, rîndul 13, în loc de «*bătea*» să se cit «*băteaŭ*».

Pag. 281, rîndul 18, în loc de «*De ce !*» să se cit «*De ce ?*»